

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

Psychologie

FILOZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY
V PRAZE

Diplomová práce

Mgr. Richard Lukáš

Postoje studentů psychologie k adopci dětí stejnopohlavními páry

**Psychology students' attitudes towards adoption of children by
same-sex couples**

Praha 2018

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Krejčová, Ph.D.

Chci poděkovat vedoucí práce, Lence Krejčové, za jasné vedení a provázení procesem tvorby práce a okamžitou zpětnou vazbu. Zároveň děkuji docentce Ireně Smetáčkové za konzultace a rady v průběhu přípravy práce. Děkuji také svojí mámě a svému partnerovi za jejich trpělivost a podporu a za to, že za mnou stále stojí, i když jsou ta léta studií už opravdu dlouhá.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12.12.2018

.....

Jméno autora

Abstrakt:

Stejnopohlavní rodičovství (homoparentalita) je nový, a ne příliš dobře prozkoumaný fenomén. Cílem této práce je zjistit, jak na homoparentalitu nahlíží vzorek českých studentů psychologie (N=337). Pro zjištění jejich postojů byla využita metoda vinět, tj. modelových příběhů popisujících situaci páru před adopcí dítěte. V příbězích variovala sexuální orientace páru a pohlaví dítěte. Respondenti po přečtení jednoho ze šesti verzí příběhu hodnotili rodičovské kompetence adoptujícího páru a očekávaný vývoj dítěte po adopci. Byla provedena faktorová analýza závislých proměnných, která odhalila osm škál. Nezávislými proměnnými byla tradiční a moderní homofobie, názory na etiologii homosexuality, hodnocení genderových rolí a další. Výsledky ukazují, že studenti hodnotí homoparentalitu spíše pozitivně. Byly ale zjištěny rozdíly v hodnocení homoparentálních a heteroparentálních rodin. Děti z homoparentálních rodin byly v očích respondentů více ohroženy nenormativním sexuálním vývojem a viktimizací okolím. Děti z heteroparentálních rodin byly psychosociálně přizpůsobivější a jejich rodiče byli kompetentnější. Negativní hodnocení homoparentality souviselo především s homofobií (tradiční i moderní), s hodnocením původu homosexuality jako vrozené (nurture) a s tradičním chápáním genderových rolí. Výsledky jsou diskutovány v kontextu převažující heteronormativity společnosti a výzkumů o vlivu homoparentálních rodin na vývoj dítěte. Jsou navrženy kroky vedoucí ke změně postojů k homoparentalitě.

Klíčová slova:

Homoparentalita, homosexualita, stejnopohlavní rodičovství, studenti psychologie, postoje, homofobie, etiologie, genderové role, viněty

Abstrakt:

Same-sex parenting (homoparentality) is new, yet still not well explored phenomena in Czech Republic. Purpose of this study is to explore the attitudes of Czech psychology students (N=337) to homoparentality. The vignettes, i.e. model stories describing the situation of a couple preparing to adopt a child, were used. The sexual orientation of the couple and child's gender varied. After reading one of the six versions of the vignette, participants assessed the parental competences and child's future development after adoption. The factor analysis of dependent variables was performed with 8 scales as a result. Independent variables were traditional and modern homophobia, beliefs about etiology of homosexuality, gender roles attitudes etc. Results indicate that students view homoparentality rather positively. However, the homoparental and heteroparental families were rated differently. The participants were more concerned about normative sexual development and victimization of children from homoparental families. On the other hand, children from heteroparental families were more psychically and socially adjusted and their parents were more competent. Negative attitudes to homoparentality were connected to homophobia (traditional and modern), to "nurture" belief about etiology of homosexuality and more conservative attitudes to gender roles. Results are discussed in context of heternormativity of our society and in context of recent research about the influence of homoparental families on their children's development. Next steps leading to change of attitudes to homoparentality are presented.

Keywords:

Homoparentality, homosexuality, same-sex parenting, psychology students, attitudes, homophobia, etiology, gender roles, vignettes

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	7
Úvod.....	8
1. Teoretická část.....	11
1.1. Rodičovství stejnopohlavních párů.....	11
1.2. Situace homoparentálních rodin v ČR.....	14
1.3. Vývoj dítěte v homoparentálních rodinách a aspekty rodičovství stejnopohlavních párů.....	17
1.4. Postoje k adopcím a rodičovství stejnopohlavních párů.....	28
2. Empirická část.....	35
2.1. Metodologie.....	35
2.1.1. Výzkumné otázky a cíle výzkumu.....	35
2.1.2. Výzkumný design.....	36
2.1.3. Charakteristika respondentů.....	38
2.1.4. Popis výzkumných nástrojů (faktorová struktura a reliabilita).....	39
2.1.5. Průběh sběru a analýzy dat.....	54
2.2. Výsledky.....	57
2.2.1. Charakteristiky závislých a nezávislých proměnných.....	57
2.2.2. Rozdíly v hodnocení dětí a párů dle sexuální orientace adoptujícího páru a pohlaví dítěte (analýza rozptylu).....	61
2.2.3. Rozdíly v hodnocení adoptovaných dětí a adoptujících párů dle míry homofobie, hodnocení genderových rolí, názoru na etiologii homosexuality a dalších nezávislých proměnných (regresní analýza).....	63
2.3. Diskuse.....	75
Závěr.....	80
Seznam použité literatury.....	83
Přílohy.....	91

Seznam použitých zkratek

ATLG – Attitudes Towards Lesbians and Gay Men

AVS – Adoption Vignette Scale

CRS – Couples Rating Scale

CDORS – Child Development Outcomes Rating Scale

LGBT – Lesbian, Gay, Bisexual and Transsexual

MHS – Modern Homophobia Scale

SDS – Social Desirability Scale

SRQ – Social Roles Questionnaire

Úvod

Měli by stejnopohlavní páry mít právo adoptovat děti? Jaké jsou jejich rodičovské kompetence a jak by se dítě po adopci vyvíjelo? A jak se na to dívají studenti psychologie? Odpovědi na tyto otázky hledám nejenom jako student psychologie, ale také jako gay muž se svým partnerem. V české psychologické literatuře se jedná zatím o málo probádané téma, což neodpovídá překotnému tempu změn, které se v této oblasti ve společnosti dějí. Roste počet dětí vyrůstajících v legislativních vakuu v homoparentálních rodinách¹, uvažuje se o zrovnoprávnění manželství či o umožnění adopce dětí pro gay a lesbické (zkráceně g/l) páry². Právě v poslední oblasti je velmi podstatná role psychologů. Již dnes hrají ve správním řízení spolu se soudci a sociálními pracovníky důležitou roli v procesu svěřením dítěte do pěstounské péče či do osvojení. Každý žadatel o pěstounskou péči či osvojení dítěte musí projít psychologickými testy a pohovorem s psychologem.

Společenská ani politická shoda na tom, zdali bychom v ČR měli zrovnoprávnit heterosexuální a homosexuální partnerství v manželství a při osvojení dětí ale zatím neexistuje. Ilustrují to dva aktuálně předložené návrhy zákonů v Poslanecké sněmovně. Jeden navrhuje zcela zrovnoprávnit manželství i pro gaye a lesby, se všemi právy i povinnostmi z manželství plynoucími, zatímco druhý navrhuje ukotvit v ústavě, že manželství je svazkem muže a ženy³.

Téma homoparentality mě z osobních důvodů zajímá již delší dobu a nabízelo se vybrat ho i jako téma mé diplomové práce. V průběhu času a příprav práce se ale téma vyvíjelo a měnilo. Původně jsem chtěl realizovat kvalitativní design vycházející z výzkumných rozhovorů s dětmi a dospívajícími vyrůstajícími ve homoparentálních rodinách. Narazil jsem ale na nulový zájem ze strany respondentů. Jeho příčinou je pravděpodobně jejich limitované množství a nízká motivace opakovaně mluvit o svém životním příběhu s výzkumníky, novináři a dalšími, kteří o něj mají zájem. Rozhodl jsem se proto změnit design výzkumu na kvantitativní a prozkoumat názory studentů psychologie na rodičovství stejnopohlavních párů a očekávaný vývoj jimi adoptovaných dětí.

Cílem této diplomové práce je zjistit, jak se studenti psychologie staví k rodičovským kompetencím stejnopohlavních párů, které se rozhodly adoptovat dítě, a jak hodnotí vývoj dítěte po adopci. Kvantitativní výzkumný design se zaměří na to, jak spolu souvisí míra

¹ Více informací na webu kampaně Jsme fér - https://www.jsmefer.cz/proc_manzelstvi (online, cit. 10.12.2018)

² Viz článek „Důležitý den pro gaye a lesby se blíží. Sněmovna bude rozhodovat o jejich manželství“ (online, cit. 10.12.2018) https://www.lidovky.cz/domov/blizi-se-dulezite-hlasovani-snemovna-bude-rozhodovat-o-manzelstvi-pro-gaye-a-lesby.A181026_150039_in_domov_sk

³ Viz článek „Manželství gayů a leseb versus tradice. Dvě odlišné petice se sešly ve sněmovně“ (online, cit. 10.12.2018) <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2618021-manzelstvi-gayu-a-leseb-versus-tradice-dve-odlisne-petice-se-sesly-ve-snemovne>

homofobie respondentů, jejich názory na etiologii homosexuality, vnímání genderových rolí, jejich míra konzervatismu, religiozity, kontaktu s homosexuály (a další nezávislé proměnné) a to, jak hodnotí rodičovské dovednosti stejnopohlavních párů a očekávaný vývoj adoptovaných dětí (závislé proměnné). Vzhledem k tomu, že výzkumy na podobné téma v ČR prakticky neexistují, bude charakter výzkumu především explorační.

Teoretická část práce představí dosavadní psychologické a sociologické studie na téma rodičovství stejnopohlavních párů. Bude definován pojem homoparentalita a budou diskutovány různé podoby stejnopohlavního rodičovství. Následně bude nastíněna současná situace stejnopohlavních rodin vychovávajících děti v ČR. Velká část prostoru bude věnována dosavadním zahraničním výzkumům zkoumajícím vliv homoparentálních rodin na vývoj dětí v nich vyrůstajících. Na závěr představím také studie popisující postoje psychologů a dalších skupin k homosexuálnímu rodičovství a k vývoji dětí vyrůstajících v homoparentálních rodinách.

Následně budou představeny výzkumné otázky a hypotézy vycházející z teoretické části práce. První výzkumná otázka se ptá na to, jaké jsou rozdíly v tom, jak studenti psychologie hodnotí rodičovské kompetence adoptujícího páru a vývoj dítěte po adopci podle toho, zdali bylo adoptované lesbickým, gay či heterosexuálním párem. Druhá výzkumná otázka se ptá na to, jak se hodnocení rodičovských kompetencí partnerů a vývoje adoptovaného dítěte od respondentů liší na základě jejich míry homofobie, názoru na etiologii homosexuality, vnímání genderových rolí, religiozity, konzervatismu, kontaktu s gayi a lesbami a věku, pohlaví, sexuální orientace, příslušnosti k církvi a velikosti místa trvalého bydliště.

Empirická část práce představí zvolený kvantitativní výzkumný design, a to především metodu „vinět“, tj. modelových příběhů popisujících adopci dítěte (gay, lesbickým či heterosexuálním) párem, v nichž variuje pohlaví dítěte a sexuální orientace partnerů. Každý respondent přečetl jednu z 6 verzí příběhu. Dále budou představeny výzkumné nástroje použité pro měření závislých (rodičovské dovednosti partnerů a vývoj adoptovaného dítěte) a nezávislých (např. homofobie, konzervatismus, religiozita a další) proměnných. Také bude představen výzkumný vzorek, který tvoří studenti bakalářských a magisterských programů psychologie na veřejných vysokých školách v ČR, i průběh sběru a analýzy dat. Následně budou pomocí analýzy rozptylu a regresní analýzy zodpovězeny výzkumné otázky, budou představeny výsledky výzkumy a jejich diskuse.

Výsledky výzkumu poskytnou důležité informace pro systém náhradní rodinné péče v ČR. Lze předpokládat, že pokud budou v budoucnosti schváleny výše zmíněné legislativní změny srovnávající práva homosexuálních a heterosexuálních párů, bude psychologické

hodnocení stejnopohlavních párů v systému náhradní rodinné péče častější než dnes, zejména pokud jde o oblast pěstounské péče, osvojení a přiosvojení (tj. získání rodičovských práv k dítěti, jehož rodičem je partner této osoby). Psychologové se budou pravděpodobně více než doposud vyjadřovat k rodičovským dovednostem stejnopohlavních párů a budou brát zřetel na pravděpodobný další vývoj dítěte po adopci. Porozumění pohledu budoucí generace psychologů na homoparentalitu, které nabízí tento výzkum, tak bude důležité pro spravedlivé fungování systému náhradní rodinné péče. Výsledky tohoto výzkumu proto mohou být zajímavé pro dětské psychology, rodinné terapeuty, sociální pracovníky, ale i samotné stejnopohlavní páry a organizace hájící jejich práva.

Na tomto místě bych rád okomentoval dva terminologické aspekty práce. Zaprvé, jak zkoumané rodiny vůbec označovat? Nejvhodnější se mi zdá být termín homoparentální rodiny, protože jasně vyjadřují, že gayi a lesbami jsou právě rodiče, a ne děti či jiný rodinný příslušník, jako by mohl implikovat termín homosexuální rodina (Sloboda, 2016). Termín gay či lesbická (g/l) rodina pak používám pro označení konkrétního typu rodiny. Je však třeba mít na paměti, že gay a lesbické rodiny jsou velmi odlišné a že se tudíž pod pojmem homoparentální rodina skrývá velká různorodost.

Zadruhé, pro samotné gay muže a lesbické ženy preferuji právě toto označení před pojmem homosexuálové. Ten je pro mnohé spojen s psychopatologií a redukuje širší kontext osobnosti a interpersonální vztahy člověka jen na sexuální orientaci (Sobotková, 2007).

1. Teoretická část

1.1. Rodičovství stejnopohlavních párů

Jedním z pojmů, s nimiž v mojí práci operuji nejčastěji, je homoparentalita. Termín byl použit poprvé ve druhé polovině 90. let LGBT aktivisty ve Francii (Polášková, 2009). Je označením pro rodiny, v nichž rodičovské role vykonávají osoby stejného pohlaví, které žijí v homosexuálním partnerství a mají ve své péči buď děti z předchozích heterosexuálních vztahů, v adopci, po asistované reprodukci či v tzv. sdíleném rodičovství (Sobotková, 2007). Pojem homoparentální rodiny se mi zdá vhodnější než pojem homosexuální rodina, protože ten je zavádějící a může zahrnovat např. homosexuální potomky rodičů s heterosexuální orientací (Sloboda, 2016). Homoparentalita v sobě zahrnuje stejné pohlaví partnerů i rodičovství současně. Komplementárně k pojmu homoparentalita používám termín heteroparentalita pro rodiny, v nichž rodičovské role vykonávají osoby mužského a ženského pohlaví heterosexuální orientace.

Homoparentalita je kontroverzní, protože narušuje některé tradiční představy o homosexualitě, které ji spojují především se sexualitou, děláním sexu, a ne s rodičovstvím. Sex je v případě heterosexuálních párů spojen s plozením dětí, které ale v případě homosexuálních párů to není v rámci páru možné. Proto jsou z tohoto pohledu stejnopohlavní páry vnímány automaticky jako neplodné, což ale pojem homoparentalita narušuje, problematizuje (Sloboda, 2016).

Cesty k rodičovství jsou v dnešní ČR pro gay a lesbické páry poměrně různorodé a pro gay páry o poznání těžší než pro lesbické. Nejen kvůli biologické danosti pohlaví, ale také kvůli negativním stereotypům veřejnosti, ale často i LGBT komunity, které jsou s gay rodičovstvím spojovány více než s tím lesbickým, které má blíže ke stereotypu přirozeného mateřství (Nedbálková & Polášková, 2005). Nejvíce dětí vyrůstajících v současnosti ve stejnopohlavních rodinách v ČR pochází z předchozího heterosexuálního vztahu (Sloboda, 2016; Hájková & Kolařík, 2016). Tento model je ale na ústupu a začíná převažovat model plánované homoparentální rodiny (Sloboda, 2016). Pro její vytvoření existuje v současnosti v podstatě šest možností, které ilustrují různorodost možných podob homoparentálních rodin. První cestou jsou tzv. sešívání rodiny, kdy homoparentální rodina vznikne s dětmi jednoho z partnerů z předchozího heterosexuálního vztahu poté, co se partner/ka začne identifikovat jako gay či lesba. Druhou cestou je sdílené rodičovství, v němž se domluví gay a lesbický pár, že společně zplodí potomka, o něhož se následně střídavě starají a sdílejí péči o dítě a rodičovské povinnosti. Třetí cestou, otevřenou pouze pro lesbické páry, je asistovaná reprodukce s anonymním či známým dárcem spermatu. Čtvrtou cestou je tzv. náhradní či surogátní mateřství, při němž žena

odnosí své či cizí oplodněné vajíčko a po porodu dítě svěří do péče (většinou gay) páru. Pátou cestou je osvojení tzv. právně volného dítěte, kdy se ale osvojitelem dle české legislativy může stát jen jeden ze stejnopohlavních partnerů⁴. Šestou cestou je pěstounská péče o dítě, jehož biologičtí rodiče nejsou v danou chvíli schopní o dítě pečovat (Kutálková, 2017; Kutálková, 2015).

V posledních desetiletích v západní Evropě a v posledních letech v ČR homoparentalita a její chápání prochází velkými proměnami. Přesouvá se z kategorie nemyslitelného po podoby možného, ilustrujícího rozmanitost a konstruktivnost příbuzenských vztahů v pozdně moderní společnosti. Modely rodičovství se mění z přirozené a jednotné podoby do experimentu a různorodosti, otevřené aktivnímu utváření a definování aktéry. Nedbálková (2011) ilustruje proměnu partnerských vztahů, legislativy a chápání homoparentality v posledních desetiletích na třech příbězích gay či lesbického rodičovství. Je na nich patrné, jak se měnící společenský kontext odráží na představách, cílech a přáních aktérů. V prvním příběhu je rodičovství s homosexualitou neslučitelné, je to příběh nemožného. Ještě před čtyřiceti lety žili gayové a lesby ve světě, kde bylo kvůli předsudkům problematické žít otevřeně jako gay a lesbický pár, a pokud tak někdo odvážně činil, znamenalo to rezignaci na přání o dětech. Heterosexualita byla spojena s prokreací, zatímco homosexualita s bezdětností. Druhý příběh vypráví o příležitosti a vychází z výlučného spojení rodičovství a heterosexuálního partnerství, které ale po svém rozpadu nabízí partnerům novou volbu rodinného a partnerského soužití, a to v jedné z variant i v homosexuálním kontextu. Muž či žena tak mohou vychovávat své dítě s novým partnerem/partnerkou v homosexuálním vztahu. Třetí příběh pak vypráví o vědomé a plánované volbě, kdy se dítě již rodí či je přijato do kontextu existující gay/lesbické rodiny (Nedbálková, 2011).

Hodnocení homoparentality je různorodé a často rozporné. Ve vztahu k tradiční rodině může být homoparentální rodina nahlížena jako ohrožení, alternativa, konformita či inovace. Homoparentální rodina se nemůže spolehnout na ustavující charakter biologických vazeb mezi mužem a ženou, kvůli čemuž jsou v mnohem větší míře vystaveny reflexi a vyjednávání podoby struktur a funkcí v rodině (Nedbálková, 2011). Může být označována jako zajímavý experiment, příklad nových, alternativních rodinných modelů i plurality biologických a sociálních cest k rodičovství. Vypovídá o podobě rodiny a intimních vztahů v pozdně moderní společnosti. Jejich struktura (např. genderová), funkce, smysl, nebo taky kategorie příbuzenství,

⁴ Do června 2016, kdy příslušné ustanovení zrušil Ústavní soud, zákon o registrovaném partnerství č. 115/2006 Sb, § 13 (2) obsahoval větu „Trvajícím partnerství brání tomu, aby se některý z partnerů stal osvojitelem dítěte.“ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115/zneni-0>; náleží Ústavního soudu: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2016/Pl_US_7_15_vcetne_disentu_na_web.pdf; aktuální znění zákona: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-115/zneni-20170701>

pokrevnosti či rodičovství se stávají nesamozřejmými a jsou v kontextu homoparentálních rodin nově zvýznamňovány. Tyto rodiny jsou „laboratoří“, která umožňuje prozkoumávat osvojování identity, vzorců chování, sexuality, genderu apod. v rodinném prostředí (Nedbálková, 2011).

Zejména v očích zastánců tzv. tradiční (heteronormativní) rodiny není homoparentalita inovátorským počinem ani laboratoří pozdně moderních vztahů, ale vzbuzuje spíše odpor. Je hodnocena jako sobecká hra směřující k uspokojení vlastních tužeb (Cameron et al., 1986; Popenoe 1993; Cameron & Cameron, 1996; Wardle 1997; Callahan, 1997). Ještě v 80. letech v USA panovaly mezi soudci opatrovnických soudů obavy, že lesbická orientace matek negativně ovlivní rodinné vztahy, adaptaci, psychosexuální vývoj a vrstevnické vztahy dítěte. Panovala také obava z nežádoucího přenosu homosexuality z matky na dítě (Nedbálková & Polášková, 2005). Argumenty odpůrců homoparentálních rodin shrnuje kontroverzní výzkum Camerona a kolegů (1986). Uvádí, že děti vychovávané v těchto rodinách jsou vystaveny velkému tlaku, který má za důsledek nešťastné dětství, nízký well-being, zmatení v oblasti genderové a sexuální identity a odlišnost či patologie v oblasti sexuální orientace. Homosexualita rodičů představuje také stigma, díky kterému se stávají terčem posměšku svých vrstevníků a dostávají se na okraj kolektivu (Cameron et al., 1986). Callahan (1997) problematizuje především rozvolnění vztahu mezi genetikou, biologickým a sociálním rodičovstvím. Jejich součinnost považuje za klíčovou z hlediska dlouhodobého přežití lidského druhu. Homoparentalita (na příkladu umělého oplodnění) podle ní vede ke komodifikaci dítěte, jehož početí se stává manufakturním, odkouzleným aktem, mimo sféru přirozenosti (Callahan, 1997).

Odpůrci i příznivci homoparentality tak pracují s velmi odlišnými pojmy – zatímco odpůrci operují s kategoriemi, jako je přežití lidského druhu či morální zodpovědnost, které nastiňují obrysy esenciálního řádu, zákonitostí, hodnot a norem, tak zastánci homoparentality zdůrazňují potřeby a pohled konkrétních rodin, jejich interpretace a životní kontext, v němž jednají (Nedbálková, 2011).

Nabízí se otázka, čím tedy gay a lesbické rodiny jsou? Konformním přizpůsobením normě, radikálním experimentem, odklonem od konvenční heteroparentální rodiny, či snad dokonce jejím ohrožením? Jsou falešnou snahou o replikaci, konformitu s neslučitelným modelem heteroparentální rodiny, jakýmsi oxymóronem? Nedbálková (2011) nabízí tezi, že odpověď neleží v esenciálních charakteristikách gay a lesbických vztahů a rodin a jejich podobností a odlišností od heterosexuálních vztahů. Leží v úhlu pohledu, perspektivě interpretace hodnotících aktérů. Jde tedy o otázku hodnotovou, světonázorovou, ideologickou. Pohled na homoparentalitu a její hodnocení díky kontroverznosti tohoto tématu vždy záleží na

zvýznamněných, která jsou však vázána ideologicky (Nedbálková, 2011; Clarke, 2002), tj. závislá na hodnotách a perspektivě toho, kdo o homoparentalitě právě mluví. Hodnocení homoparentality se tak nutně pohybuje vedle vědeckého pole také na tom ideologicko-politickém. S vědomím tohoto aspektu tématu je lepší se ptát kdo, v jakých kontextech, situacích a za jakým účelem sexuální orientaci mobilizuje a kdy je naopak umlčována jako hlavní determinant rodičovských kompetencí (Nedbálková, 2011).

1.2. Situace homoparentálních rodin v ČR

Rodičovství gay a lesbických párů je dobré si představit v širším kontextu mezinárodního vývoje LGBT komunity, jako součást snahy gay mužů a lesbických žen o uznání a rovnoprávnost. Rétorika LGBT hnutí byla od 70. let silně pro-komunitní – právě komunita stejně „odlišných“ měla LGBT lidem nabídnout bezpodmínečně přijímající domov, který jim měl pomoci zvládnout jejich odlišnost, stigma odlišné sociální skupiny, překonat svoji neviditelnost a izolovanost v heteronormativní společnosti (Sobotková, 2007). Zajímavé je, že původní hnutí 70. let byla silně proti-rodinná. V této oblasti se udál velký posun, protože existence gay a lesbických rodin se během 80. let přesunula ze sféry nemožného do sféry možného a začala v tomto kontextu plnit podobnou funkci jako dříve LGBT komunita – přijímající bezpečné místo pro všechny jeho členy, zdroj identity, hodnot, norem, vztahů (Nedbálková, 2011). Dnešní městské LGBT komunity tak přestávají být prostorově vyčleněným experimentem umožněným díky anonymitě velkoměsta, přestávají být komunitami v původním slova smyslu, ale stávají se spíše experimentem prolínání. Již nevznikají specifické čtvrti LGBT lidí, ale mísí se s ostatními obyvateli při zachování otevřenosti ohledně svojí sexuální orientace. Tito asimilující se (či o asimilaci se snažící) LGBT lidé se vymezují vůči původní uzavřené LGBT komunitě a zastávají k ní překvapivě nepřátelský či ambivalentní postoj (Nedbálková, 2011), protože je jim v jejich snaze o normalitu díky své odlišnosti překážkou (Sloboda, 2016).

Při pohledu za hranice ČR směrem na západ zjišťujeme, že podpora heteroparentálních rodin je na zcela jiné úrovni než u nás. V zemích, jako je Francie, Velká Británie, Německo, Nizozemsko či Švédsko, je legislativně zrovnoprávněno manželství i rodičovství se všemi právy a povinnostmi pro heterosexuální i homosexuální páry, fungují státem i neziskovými organizacemi provozované webové portály pro homosexuální rodiče, podpůrné skupiny, publikační a informační aktivity, či právní a lékařské služby (podle Sokolová, 2009). Jaká je v tomto ohledu situace v ČR?

V roce 2006 bylo u nás uzákoněno registrované partnerství, které stejnopohlavním párům umožňuje legislativní uznání partnerského vztahu. Práva a povinnosti upravené touto formou jsou ale v porovnání s heterosexuálním manželstvím minimální. Rozdíly jsou jak na úrovni symbolické (odlišný název svazku, nepřítomnost svědků, místo konání jen na omezeném množství úřadů, slib jen před matrikářem, ne starostou ad.), tak praktické (neexistující společné jmění partnerů, není automatická volba společného příjmení, neexistující vdovský/vdovecký důchod, nepřenositelnost sociálních dávek ad.). Rodičovská práva zákonem o registrovaném partnerství nejsou ošetřena vůbec a zůstávají tím pádem tabuizována, v šedé sféře legislativního vakua. Například v České republice není lesbickým párům ani osamělým ženám legálně dostupná asistovaná reprodukce, a to ani v případech, kdy by to bylo vhodné ze zdravotních důvodů. Lesbické ženy proto toto opatření různými způsoby obcházejí (Polášková, 2009; Nedbálková, 2011). Do obtížné situace se dostávají také gay muži, kteří se rozhodnou pro založení rodiny za spolupráce s náhradní matkou. Absence podpůrného systému, ale především nedostatečná legislativa, vystavují budoucí otce, surrogátní matky i plánované děti mnoha rizikům a nejistotám (Kutálková, 2015). Rovněž systém náhradní rodinné péče nenabízí pro lesby a gaye, kteří chtějí opuštěným dětem nabídnout domov, podmínky srovnatelné s páry z majoritní populace. Osvojit dítě nemohou obě osoby žijící v registrovaném partnerství, registrovaný jednatel od června 2016 ale teoreticky ano. Ani v případech pěstounské péče není situace stejnopohlavních párů prakticky, ani legislativně nastavená tak, aby měly stejná práva a možnosti jako páry (manželé) heterosexuální (Polášková, 2009; Nedbálková, 2011; Kutálková, 2015; Kutálková, 2017).

V současnosti v České republice vyrůstá minimálně 2000 dětí (Sloboda, 2017) v rodinách gay a lesbických rodičů. Podle údajů ze Sčítání lidu, bytů a domů v roce 2011 žilo v domácnostech, kde se deklarovaly dvě osoby stejného pohlaví jako partneři, celkem 925 dětí. Zajímavé je srovnání počtu dětí vyrůstajících v domácnostech tvořených registrovanými partnery (46 dětí) a v domácnostech stejnopohlavních partnerů bez registrace (879 dětí). Gay a lesbičtí rodiče institutu registrovaného partnerství nevěří, nespojují si ho s právní jistotou. Možná i proto, že ještě před dvěma lety obsahovalo zákaz osvojení dítěte registrovaným partnerem (Sloboda, 2016).

Vodítkem pro přesné určení počtu dětí v homoparentálních rodinách mohou být údaje ze zahraničí, byť jsou velmi různorodé. Podle Tasker (1999) má vlastní dítě každá pátá lesbická žena v USA. Stacey a Biblarz (2001) citují aktuální americké národní výzkumy zdraví, z nichž vychází číslo 1 až 9 milionů závislých dětí gayů a leseb, což představuje 1 až 12 % všech

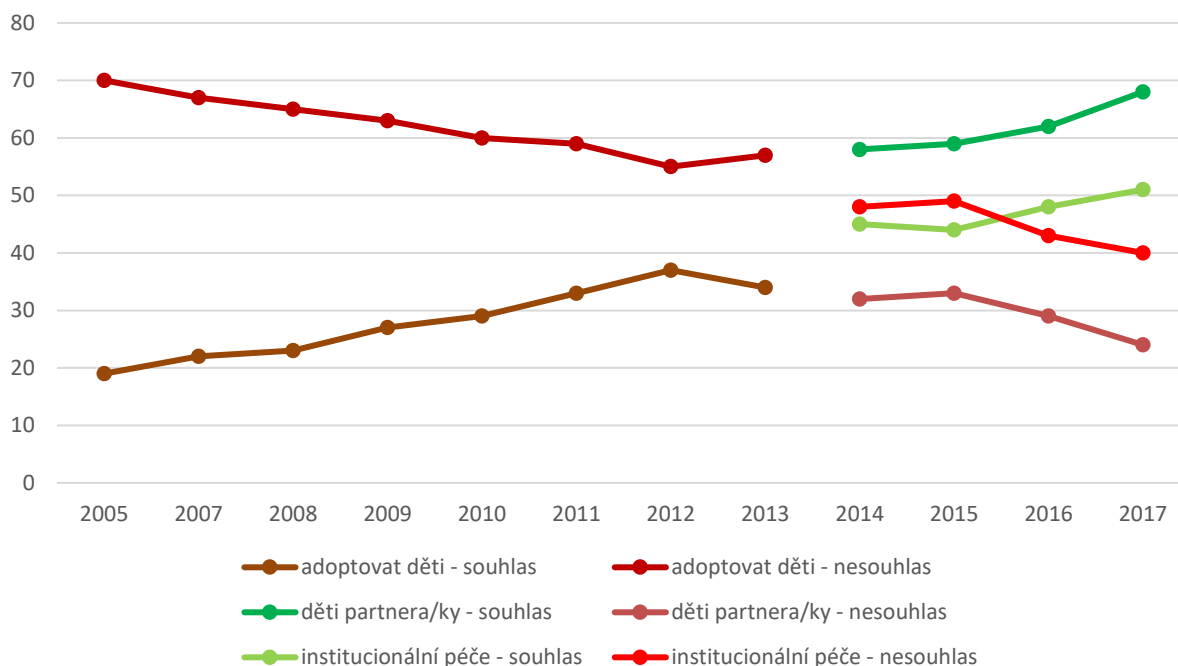
nezletilých dětí (Stacey & Biblarz, 2001). Z hlediska zastoupení gay či lesbických rodin jsou v ČR i zahraničí častější rodiny lesbické.

Hájková a Kolařík (2016) realizovali nerepresentativní online průzkum mezi 408 gay muži a lesbickými ženami (které převažovaly) na téma homoparentality. 69 % dotazovaných plánuje v budoucnu v homosexuálním partnerství vychovávat dítě, i když to v nich vyvolává obavy. Ty se nejčastěji týkají právních aspektů rodičovství (64 %), strachu ze šikany a odmítnutí dítěte vrstevníky (52 %), z reakce přátel a okolí (39 %), z finančních problémů (25 %) a reakce příbuzných (20 %). 55 % respondentů se domnívalo, že dítěti v homoparentální rodině nebude chybět vzor jedné z genderových rolí. A když už ano, dá se podle respondentů nahradit příbuzným či autoritou mimo okruh rodiny (např. trenér). 71 % respondentů uvedlo, že heterosexuální a homosexuální výchova se podle nich neliší. 44 % respondentů uvedlo, že výchova stejnopohlavním párem bude mít vliv na další život dítěte, ale z nich většina uvedla, že povede k větší toleranci a otevřenosti dětí. 97 % respondentů je pro umožnění adopce dětí stejnopohlavními páry. Veřejné mínění je podle respondentů nejvíce ovlivňováno církví, médií a politickým děním. Média a programy primární prevence na školách jsou vnímány jako činitele, které mohou změnit pohled veřejnosti na homoparentalitu (Hájková & Kolařík, 2016).

Pokud jde o názory české veřejnosti na homoparentalitu, tak výzkumy veřejného mínění zatím opakovaně ukazují, že Češi jsou ve vztahu k homosexualitě i homosexuálnímu rodičovství poměrně tolerantní, zejména ve středo- a východoevropském kontextu. Existují ale rozdíly v hodnocení homosexuality a homoparentality, konkrétně možnosti adopce dětí stejnopohlavními páry. Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) již od roku 2005 sleduje postoje veřejnosti k homosexualitě, právům gayů a leseb i k adopci dětí stejnopohlavními páry. V květnu 2017 existoval rozdíl v tom, do jaké míry občané ČR souhlasili (podíl odpovědí rozhodně ano a spíše ano na otázku, zdali by homosexuální muži a ženy měli mít dané právo) s registrovaným partnerstvím (76 %), s možností uzavřít sňatek (52 %), adoptovat dítě partnera/partnerky (68 %) a adoptovat dítě z institucionální péče (51 %). Homoparentální rodičovství stále v části veřejnosti vyvolává nepochopení a odpor.

Graf č. 1 ukazuje, jak se názory na adopci dětí stejnopohlavními páry vyvíjely. Mezi lety 2005 a 2013 se zjišťování názorů týkalo adopce obecně, od roku 2014 jsou zkoumány zvlášť postoje k adopcím dětí partnera či partnerky a zvlášť k adopcím dětí z institucionální péče. Občané pozitivněji vnímají přiosvojení dětí partnera či partnerky. V obou případech je patrná tendence poklesu nesouhlasných odpovědí a růst počtu souhlasných odpovědí (CVVM, 2017).

Graf č. 1: Vývoj názoru občanů ČR na právo stejnopohlavních párů adoptovat děti od roku 2005 do roku 2017 (CVVM, 2017)

Pozn.: Hodnoty „souhlas“ jsou součtem odpovědí „rozhodně ano“ a „spíše ano“ a hodnoty „nesouhlas“ součtem odpovědí „rozhodně ne“ a „spíše ne“. Dopočet do 100 % tvoří odpověď „nevím“.

Bližší pohled na data CVVM ukazuje, že podpora adopcí homosexuálů je častější mezi ženami, lidmi ve věku 15–29 let, spokojenějšími se svým životem, kteří mají mezi gay muži a lesbickými ženami přátele a známé a pocházejí z Prahy. Naopak odpůrci adopcí gayů a leseb se častěji hlásili k levicové orientaci, nebyli spokojeni se svou životní úrovní, byli starší 60 let, neměli mezi gayi a lesbami známé a bylo mezi nimi více lidí s římskokatolickým náboženským vyznáním (CVVM, 2017).

1.3. Vývoj dítěte v homoparentálních rodinách a aspekty rodičovství stejnopohlavních párů

Homoparentální rodiny jsou tématem, které je od 70. let v ohnisku zájmu nejen homosexuální komunity, ale také akademické obce psychologické i sociologické (Nedbálková, 2011). Řada severoamerických a západoevropských studií opakovaně dochází k závěrům, že heterosexuálové se od homosexuálů v rodičovských kompetencích neliší a neliší se ani děti vychovávané gay a lesbami (podle Nedbálková, 2011). Americká psychologická asociace v roce 2005 konstatovala, že sexuální orientace rodičů nemá negativní vliv na vývoj dětí vyrůstajících v homoparentálních rodinách a že gay muži a lesbické ženy jsou stejně zdatnými rodiči jako heterosexuálové (Paige, 2005). Volba výzkumných otázek řady studií byla

motivována snahou potvrdit či vyvrátit obavy a stereotypy, které se ve veřejné diskusi s homosexualitou a homosexuálním rodičovstvím spojují.

První studie o homosexuálním rodičovství se objevují od 70. let v podobě případových studií v psychiatrické literatuře. Ve stejné době začíná také systematický výzkum dětí vychovávaných stejnopohlavními páry. Příčinou těchto výzkumů byly především rozvodová soudní řízení, v nichž se rozhodovalo o svěření dítěte do péče po rozpadu heterosexuálního vztahu v případě, že jeden z partnerů se po rozvodu identifikoval jako gay/lesba (Sokolová, 2009). Od 2. poloviny 80. let pak můžeme v západní Evropě a v USA pozorovat rostoucí počet především lesbických žen, které žádají a následně i získávají své děti do porozvodové péče. Paralelně s tím také roste počet tzv. plánovaných lesbických rodin, které jsou ustaveny skrze narození dětí do lesbického páru (Nedbálková, 2011).

Počet studií o homoparentalitě vystoupal za poslední desetiletí ke stovkám. Díky tomu existuje řada extenzivních zahraničních přehledových studií shrnujících výsledky výzkumů na témata spojená se stejnopohlavním rodičovstvím, ať již se týkají rodičovských kompetencí či očekávaného vývoje dětí (Tasker, 1999; Patterson, 2000; Anderssen, Amlie, & Ytterøy, 2002; Tasker, & Patterson, 2007).

Použitými metodami výzkumu jsou většinou kvantitativní studie založené na dotaznících využívajících většinou standardní psychologické metody, které ale nejsou vždy standardizovány na danou populaci (Nedbálková, 2011; Polášková, 2009). Většina existujících výzkumů se díky dostupnosti dat nejčastěji zaměřila na lesbické páry, které vychovávají děti z předchozích heterosexuálních vztahů či děti počaté umělým oplodněním. O gay rodičovství toho zatím víme mnohem méně (Anderssen, Amlie, & Ytterøy, 2002), byť i zde se situace zlepšuje a studií začíná být více (např. Barrett & Tasker, 2001; Golombok et al., 2014).

Studie homoparentality mají své metodologické nedostatky – většina studií je krátkodobých, transversálních, jejich výzkumné soubory jsou poměrně malé. Respondenti byli většinou získáváni dobrovolnou účastí, záměrným výběrem nebo metodou sněhové koule, což ztěžuje zobecnitelnost výsledků. V případě výchovy dětí z předchozích heterosexuálních vztahů nebyl vždy zohledněn vliv rozvodu rodičů na dítě. Respondenti byli navíc často seznámeni s cíli studie, což mohlo ovlivňovat jejich odpovědi (Sokolová, 2009; Polášková, 2009). Chybí také větší množství longitudinálních studií o vlivu výchovy v dlouhodobém kontextu, např. v průběhu dospívání a adolescence (Sobotková, 2007).

Důležitým momentem ve vývoji výzkumu homoparentality, který chci zmínit před samotnými studiemi, byla práce Stacey a Biblarze (2001), kteří v ní analyzují výsledky 21 psychologických výzkumů a kritizují jejich defenzivní charakter, zejména to, že cíleně ve svých

interpretacích zdůrazňují neexistenci rozdílů mezi homoparentálním a heteroparentálním rodičovstvím. Zkoumané výzkumy vycházely z předpokladu deviace, že gay a lesbické rodičovství je škodlivé a byly často designovány s tím cílem, aby testovaly jeho platnost – např. zdali je u dětí z těchto rodin zpomalen kognitivní, emocionální, genderový či sexuální vývoj. Kvůli tomu výzkumníci nevěnovali pozornost zjištěným rozdílům, které jejich výzkumy empiricky ukazují. Stacey a Biblarz nabízejí vlastní interpretaci těchto „přehlednutých“ zjištění a nacházejí celkem 15 odlišností týkajících se zejména genderového chování a preferencí u děvčat z lesbických rodin. To se podle nich ukazuje být méně stereotypní v oblasti genderového myšlení a chování, což ale nehodnotí negativně. Rozdíly zjistili také v oblasti sexuální orientace dětí z gay a lesbických rodin. Sexuální orientace rodičů podle nich hraje větší roli, než dosavadní výzkumy přiznávaly. Oproti tvrzením, že se sexuální chování dětí z homoparentálních rodin neliší od dětí vychovávaných heterosexuály, našli Stacey a Biblarz ve studii Golombok a Tasker (1996) data o tom, že 24 % dětí z lesbických rodin v rané dospělosti uvedlo, že zažily homoerotickou přitažlivost nebo vztah, zatímco to samé nevedlo žádné dítě z heteroparentálních rodin. Dále 67 % dětí z lesbických rodin uvažovalo o homosexuálním vztahu oproti 17 % dětí z heteroparentálních rodin. Z hlediska identifikace s některou sexuální orientací nebyl mezi dětmi rozdíl (Stacey & Biblarz, 2001; Nedbálková, 2011). Ukazuje se tak, že být vyrůstání v homoparentální rodině nemá vliv na identifikaci jedince s určitou sexuální orientací, na jeho kognitivní hodnocení homosexuality a behaviorální projevy sexuality vliv mít může.

Dalším zajímavým tématem, které Stacey a Biblarz (2001) ve shodě s Hicksem (2005) otevírají, je identifikace skryté homofobie za zkoumanými výzkumy a jejich otázkami. Proč by totiž měl být problém v tom, že z dětí vyrůstajících v homoparentálních rodinách vyrostou s větší pravděpodobností také gayové a lesby? Řada výzkumů totiž implicitně či explicitně vychází z nevyřčené obavy, že by zvýšené zastoupení dětí identifikujících se jako gayové či lesby poté, co vyrůstaly v gay a lesbických rodinách, bylo vnímáno jako jasně negativní jev (Stacey & Biblarz, 2001). Heterosexualita a heteroparentální rodina tak představuje jakýsi zlatý standard a každá potenciální odchylka od něj je deficitní. Autoři tak upozorňují na to, že ať již je předpokládán rozdíl hodnocen kladně či negativně, stále je rozdílem, jehož podstatou je sexuální orientace rodičů, které zakládá podezření na rodičovskou (ne)schopnost. Odlišnost gay a lesbických rodin však není důsledkem nějakých esenciálních charakteristik rodičů, ale je spíše důsledkem toho, že jsou určovány jako jiné, podřízené či subversivní řadou právních, morálních a sociálních definic, které potenciální rodiče zvnitřňují a ovlivňují jejich plánování rodičovství (Hicks, 2005; Sokolová, 2009). Stacey a Biblarz proto nabízejí alternativní formulaci

výzkumných otázek pro studie homoparentality, a to: „Vede (a pokud ano jak) sexuální orientace rodičů k významným rozdílům v tom, jak vykonávají své rodičovství, nebo v tom, jak se vyvíjejí jejich děti?“ (Stacey & Biblarz, 2001, str. 162).

Výzkumné zaměření studií o homoparentalitě se dá rozdělit do dvou kategorií, podle toho, kam je upřena pozornost: a) na rodiče, gay muže a lesbické ženy, a hodnocení jejich rodičovských kompetencí, motivů a postojů; b) na děti, jejich očekávaný vývoj v homosexuálním prostředí a jeho odlišnosti od vývoje dětí v heterosexuálním prostředí (Sokolová, 2004). Z hlediska aspektů rodičovství jsou ve výzkumu často sledovanými tématy rodičovské kompetence, motivace gayů či leseb k rodičovství, rozdělení rolí v partnerství a rodičovství a samotný vztah rodičů k dětem. Nedbálková (2011) rozděluje oblasti zaměření výzkumů homoparentality týkajících se očekávaného vývoje dětí na to, zdali má homoparentální rodina vliv na: a) zdravý psychologický vývoj dětí, jejich well-being; b) sexuální chování a preference dětí; c) genderové chování a preference dětí. K podobné kategorizaci témat spojených s vývojem dětí v homoparentálních rodinách dospěli Anderssen, Amlie a Ytterøy (2002): a) vývoj sexuální identity (sexuální orientace, genderová identita); b) další aspekty vývoje osobnosti (emoční, kognitivní a behaviorální vývoj); k nimž přidávají ještě c) stigmatizace. (Anderssen, Amlie, & Ytterøy, 2002).

Na základě této kategorizace následující kapitoly představí studie týkající se a) vývoje sexuální a genderové identity a sexuální orientace dětí a s tím spojených témat; b) vývoje osobnosti dětí a jejich well-beingu; a c) aspekty rodičovství a fungování rodin stejnopohlavních rodičů. Na závěr uvádím české studie o homoparentalitě.

Vývoj sexuální a genderové identity a sexuální orientace dětí v homoparentálních rodinách

Jednou z prvních studií na toto téma je práce Greena na konci 70. let, který zkoumal genderové role a sexuální orientaci dětí vychovaných gayi, lesbami či transsexuály pomocí preference různě genderově stylizovaných hraček a vysněných povolání dětí. 36 z 37 zkoumaných dětí uvedlo hračky, hry, oblečení a kamarádské vztahy, které odpovídaly dětem jejich pohlaví. Ve vzorku bylo také 13 dětí starších 15 let, které uvedly výlučně heterosexuální fantazie nebo sexuální chování (Green, 1978). V další studii Green srovnával rodiny 50 lesbických matek se 40 rozvedenými heterosexuálními matkami. Ani u chlapců, ani u dívek ve věku 3-11 let z obou typů rodin nenalezli významné rozdíly v oblasti inteligence, sexuální identity, preference genderových rolí či rodinných a vrstevnických vztahů (Green, Mandel, Hotvedt, Gray, & Smith, 1986). K podobným závěrům o absenci rozdílů v genderové identitě

a chování, sexuální orientaci, ale také v oblasti emočního a sociálního vývoje dospěli také Golombok, Spencer a Rutter, kteří srovnávali potomky lesbických a svobodných matek (Golombok, Spencer, & Rutter, 1983).

Řada studií potvrdila, že nejsou signifikantní rozdíly a problémy v oblasti genderové identity⁵ mezi dětmi z homoparentálních a tradičních rodin (Kirkpatrick, Smith, & Roy, 1981; Bailey, Bobrow, Wolfe, & Mikach, 1995; Tasker 2005). Stejně tak nebylo v americké longitudinální studii National Lesbian Family Study, která sleduje po dobu více než 10 let 78 lesbických rodin s dětmi, zjištěno zvýšené riziko sexuálního zneužití dětí (Gartrell, Bos, & Goldberg, 2011). Rozdíly v emočním vývoji i genderové identitě nebyla nalezeny ani ve výzkumu porovnávajícím děti ve věku 4-8 let vyrůstající v homoparentálních lesbických rodinách; heteroparentálních rodinách, které využili pro početí asistovanou reprodukci, a v heteroparentálních rodinách, které počaly přirozenou cestou (Brewaeys, Ponjaert, Van Haal, & Golombok, 1997).

Určité rozdíly byly zjištěny v případě lesbických rodin, kdy se zdá, že lesbické matky u svých dětí úzkostlivě nelpěly na genderově stereotypních hrách a jejich dcery si hrály i s tradičně mužskými hračkami – např. s autíčky či náradím (Stacey & Biblarz, 2001).

Homosexualita rodičů sice nemá vliv na sexuální orientaci dětí ani mladých dospělých (Golombok & Tasker, 1994; 1995), ale děti vyrůstající v homosexuálním prostředí nejsou tak odmítavé k projevům odlišné sexuální orientace a jsou otevřenější experimentování a homoerotickému chování (Golombok & Tasker, 1996; Stacey & Biblarz, 2001). Děti z homoparentálních rodin navazovaly heterosexuální kontakty později než děti z heteroparentálních rodin (Gartrell, Bos, & Goldberg, 2011). Zejména dívky v průběhu adolescence se sexuálním chováním experimentují (Diamond & Butterworth, 2008). Tendence získávat zkušenosti s osobami stejného pohlaví byla výraznější v rodinách, kde byli homosexuální rodiče velmi otevření ve věci svojí sexuální orientace. Většina dětí se však nakonec i přesto identifikovala jako heterosexuální (Golombok & Tasker, 1996).

Tyto výsledky potvrzují studie z českého prostředí, v nichž se ukazuje, že některé děti v průběhu svého dospívání zvažují, zdali také nejsou homosexuální, když jsou takovými i jejich rodiče (Kutálková, 2018).

Vývoj osobnosti a well-beingu dětí v homoparentálních rodinách

Řada výzkumů ukazuje, že děti vyrůstající v homoparentálních rodinách jsou emočně prosperující, sociálně přizpůsobené a v úspěšnosti ve vzdělání a sociálním kontaktu nejsou

⁵ Např. zvýšené zabývání se aktivitami, zájmy, koníčky, hračkami či oblečením opačného pohlaví

odlišné od dětí heterosexuálů (Stacey & Biblarz, 2001). Herek (2006) nezjistil žádný rozdíl ve školním prospěchu mezi dětmi vyrůstajícími v heteroparentálních a homoparentálních rodinách. Z pohledu učitelů měly více problémů s chováním děti z neúplných rodin než úplných, ať již heterosexuálních nebo homosexuálních (Wainright, Russell, & Patterson, 2004).

Emoční a sociální vývoj dětí z homoparentálních a heterosexuálních rodin je srovnatelný, stejně jako jejich sebeúcta, sebehodnocení a kognitivní schopnosti (Golombok, Spencer, & Rutter, 1983; Golombok & Tasker, 1994; 1995; Brewaeys, Ponjaert, Van Haal, & Golombok, 1997; Patterson, 1997; Tasker, 1999; Anderssen, Amlie, & Ytterøy, 2002).

Srovnatelná je také úroveň vřelosti citových vztahů v rodině, adaptačních a sociálních schopností, a vztahů s vrstevníky, děti jsou podobně sociálně začleněné do vrstevnických vztahů (Tasker, 1999; Perrin, 2002; Golombok et al., 2003; Wainright, Russell, & Patterson, 2004). Skupina sedmnáctiletých teenagerů, kteří byli celý život vychováváni lesbickým párem, byla velmi dobře sociálně adaptována ve všech složkách vývoje. Museli čelit stigmatizaci vycházející z homofobie okolí, ale podpora a stabilní rodinné prostředí jim pomohla se s tím vyrovnat. Vřelost vztahů s matkou byla důležitým faktorem resilience (Bos & Gartrell, 2010; Gartrell, Bos, & Goldberg, 2011).

Golombok a Tasker (1998) zkoumaly vývoj mladých dospělých, kteří vyrůstali v homoparentální rodině své matky po rozvodu s biologickým otcem. Porovnávali je s jedinci vychovávanými pouze heterosexuálními matkami. Jediný zjištěný rozdíl spočíval v pozitivnějším vztahu, který ke svým rodinám měli jedinci ze stejnopohlavních rodin, přisuzovaný vřelým vztahům v rodině a toleranci k ostatním (Golombok & Tasker, 1998). Děti z homoparentálních rodin jsou popisovány jako empatičtější, tolerantnější k odlišnostem a více pečující o mladší děti (Patterson, 2000; Stacey & Biblarz, 2001; Thorová, 2015). V již zmiňovaném Greenově (1986) výzkumu také vycházejí děti lesbických matek nejlépe z hlediska well-beingu, a to na základě přímého testování i údajů rodičů a učitelů.

Podobné výsledky zjistily i české kvalitativní studie. Podle studie Poláškové (2009) jsou děti vyrůstající v lesbických rodinách více tolerantní vůči odlišnostem, jsou méně konfliktní a více komunikativní. (Polášková, 2009). Dospívající vyrůstající v homoparentálních rodinách v rozhovorech, které s nimi vedla Kutálková (2017), sdělují, že mají možnost dívat se na svět s méně předsudky a s větší otevřeností k různorodosti ve společnosti. A to nejen v oblasti sexuální orientace, ale i obecně ve vztahu k jakékoliv jinakosti ve společnosti. Mohou být více ochotní pomoci slabším, vědět, že vybočovat z davu nemusí být problém. Zmiňují vyšší citlivost vůči diskriminaci, tendenci zastat se ostatních, kterým se ubližuje, nahlásit šikanu ve svém okolí a podobně (Kutálková, 2017).

Pro well-being dětí z homoparentálních rodin je důležité mít prostor pro sdílení svých zkušeností a prožitků, kde mohu bez obav klást otázky ohledně svojí rodiny. Děti jsou každý den implicitně či explicitně konfrontovány s heteronormativním klimatem ve společnosti (Kutálková, 2017; Sobotková, 2007). Homoparentální rodiny nejsou v ČR téměř vůbec viditelné jak ve veřejném prostoru, v reklamách, filmech, v televizních seriálech, knihách či ve školních učebnicích. V životě totiž běžně mluvíme s ostatními o tom, co jsme dělali o víkendů či jak se mají naši rodiče. Většina lidí v takových situacích automaticky předpokládá, že ostatní rodiny jsou podobné té jejich. Vysvětlování, že je to jinak, je pro děti i jejich rodiče v podstatě neustále se opakujícím coming-outem (Kutálková, 2017, Sloboda, 2016).

Jak výchovu v homoparentálních rodinách prožívají samotné děti a dospívající? Výzkumnice Petra Kutálková realizovala několik rozhovorů s dospívajícími (2017) a jejich stejnopohlavními rodiči (2015), z nichž vyplynulo, že pro ně není v praxi problémem sama skutečnost, že jeden či oba rodiče jsou homosexuální orientace, ale heteronormativní a v někdy i homofobní klima v jejich školách, okolí i ve většinové společnosti, které vnímají. Pokud se s těmito negativními reakcemi děti setkají v době, kdy dochází k rozpadu původního rodičovského páru či v jiném zátěžovém období, jsou vůči nim mnohem zranitelnější (Kutálková, 2017). Strach z odmítavé reakce okolí je častý, ale dle Poláškové (2009) i Tasker a Patterson (2007) se reálná traumata či stigmata vyskytují málo a obavy jsou zřídka podloženy reálnou negativní zkušeností (Polášková, 2009; Tasker & Patterson, 2007). Podle Pattersonové jsou naopak děti ze stejnopohlavních rodin v kolektivu vrstevníků oblíbené a problémy ve vztahu s vrstevníky nepociťují (Patterson, 2000). Na druhou stranu, pokud už děti na homofobii ve škole narazí, má to negativní dopad na jejich well-being. Protektivními faktory v tomto ohledu je, pokud se rodiče aktivně zapojují do LGBT komunity a pokud hledají pro dítě školu, která bojuje s homofobií (Bos, Gartrell, Peyser, & Van Balen, 2008).

Aspekty rodičovství a fungování rodin stejnopohlavních rodičů

Výzkumy jasně ukazují, že gayové a lesby si přejí mít děti (Sokolová, 2009; Polášková, 2009; Nedbálková, 2011; Kutálková, 2011). Řada výzkumů dále ukázala, že gayové a lesby jsou z hlediska rodičovských kompetencí (minimálně) stejně efektivní, starostliví, zodpovědní, oddaní, motivovaní a milující jako heterosexuální rodiče (Tasker, 1999; Patterson, 2000; Anderssen, Amlie, & Ytterøy, 2002; Tasker & Patterson, 2007). Sexuální orientace ani gender nejsou determinujícím faktorem při hodnocení rodičovských kompetencí. Neexistují takové, které by mohly být přisuzovány jen jednomu pohlaví. Zásadní ve výchově dítěte se ukázal být

důležitý soulad a synchronizace partnerů než zastoupení obou genderových rolí v rodičovském páru (Stacey & Biblarz, 2010).

Gay otcové kladou obdobné požadavky na děti jako heterosexuální otcové, zapojují se s nimi do aktivit a používají srovnatelné výchovné postupy (Patterson & Chan, 1996; Barrett & Tasker, 2001). K podobnému závěru, že výchovné styly lesbických žen jsou podobné jako ty běžně využívané heterosexuální páry, dospěla Polášková (2009).

Gay rodiče, kteří adoptovali děti dosahovali lepšího well-beingu a lepších pocitů z rodičovství než heterosexuální páry (Golombok et al., 2014). Matky s homosexuální orientací jsou stejně psychicky stabilní jako matky heterosexuální (Golombok, Tasker, & Murray, 1997), jsou výrazně orientované na péči o dítě a snaží se více dítěti zajišťovat mužský vzor než ženy rozvedené (Kirkpatrick, Smith, & Roy, 1981). Vztah sociální, nevlastní matky s dítětem byl z pohledu dětí a rodičů srovnatelný či převyšoval kvalitu vztahu s biologickým otcem v rodinách heteroparentálních. Dynamika homoparentálních i heteroparentálních rodin byla velmi podobná (Brewaeys, Ponjaert, Van Haal, & Golombok, 1997).

Sexuální orientace páru není signifikantním prediktorem dobrého fungování adoptivní rodiny, chování dítěte či sociální opory od okolí. Lépe fungují rodiny s dětmi, které již mají více zkušeností s náhradní rodinnou péčí a kde mají rodiče zkušenost s pěstounskou péčí. Hůře fungují rodiny se staršími a s dětmi s psychickým onemocněním, poruchami učení či jinými hendikepy (Erich, Leung, & Kindle, 2005).

Klíčovým faktorem fungování rodiny a jejího vlivu na děti se ukazuje být stres, který přináší osamělé rodičovství. (Golombok et al., 2014). Párové soužití jakékoliv orientace přináší úsporu sil a rozdělení rodičovských úkolů. Pro vývoj a adaptaci dítěte podstatnější proměnnou se ukazuje být duševní zdraví a well-being rodičů, spíše než jejich sexuální orientace. Tento vztah platí jak pro heterosexuální, tak homosexuální (lesbické v případě této studie) rodiče (Patterson, 2001).

Chan, Raboy a Patterson (2008) odhalili souvislost, že děti rodičů, kteří zažívali více stresu, více partnerských konfliktů a uváděli mezi sebou méně lásky, měly více problémů s chováním. Sexuální orientace rodičů neměla na chování a vývoj dětí vliv. Naopak, rodiče, bez ohledu na sexuální orientaci, kteří byli ve vztahu spokojení a v jejichž rodinách vládla pozitivní atmosféra, měli děti s méně problematickým chováním (Chan, Raboy, & Patterson, 2008). V další studii se míra stresu rodičů, výchovné styly, míra spokojenosti ve vztahu nelišily dle sexuální orientace páru. Přesně tyto proměnné v tomto pořadí ale měly bez ohledu na sexuální orientaci, souvislost s vývojem dítěte, s jeho adaptabilitou či genderovým vývojem (Farr, Forsell, & Patterson, 2010).

Chan, Brooks, Raboy a Patterson (1998) zkoumali vztah mezi rozdělením rolí v rodině a psychickým vývojem dětí vychovávaných heterosexuálními a lesbickými páry. Vedle tendence rozdělovat role a úkoly rovnocenně u lesbických párů byla zjištěna souvislost mezi nespokojeností rodičů s rozdělením rolí a negativním psychickým vývojem dětí. Vliv rozdělení práce na vývoj dětí byl zprostředkován přes (ne)spokojenost jednoho z rodičů s partnerským vztahem (Chan, Brooks, Raboy, & Patterson, 1998).

Výzkumy genderového rozdělení rolí v homosexuálním páru ukazují, že k genderově polarizovanému jednání zde nedochází. Kurdek (1995) tvrdí, že ke stereotypnímu rozdělení tradičně ženské a tradičně mužské role dochází v homosexuálních párech velmi zřídka. Pro gay a lesbické páry je důležitý tzv. egalitářský model, kdy je moc rovnoměrně distribuována uvnitř vztahu (Polášková, 2009; Nedbálková, 2011). Egalitářský model však neplatí vždy, protože jeho naplnění je ztěžováno větším zapojením jednoho z členů párů do veřejné sféry, do zaměstnání apod., zatímco druhý člen pečuje více o domácnost. To může v některých párech vést ke sporům a žárlivosti ve vztahu k dítěti mezi biologickou a sociální matkou (Stacey & Biblarz, 2001). Tato zjištění se objevila i v americkém longitudinálním výzkumu National Lesbian Family Study (Gartrell, Rodas, Deck, Peyser, & Banks, 2006).

V něm se také ukazuje, že lesbické matky se snaží zajistit pro své děti zdravé domácí prostředí stejně jako školy bez homofobních předsudků. Rodiny byly dobře socializovány mezi ostatní rodiny v okolí, jak homoparentální, tak heteroparentální (Gartrell et al., 2006; Bos, Gartrell, Peyser, & van Balen, 2008). Lesbické rodiny měly také silné vazby s vlastními rodiči, kteří je podporovali (Gartrell et al., 2006). Absenci rozdílů mezi dětmi v míře kontaktu s prarodiči a příbuznými v širší rodině potvrdil výzkum Patterson, Hurt a Mason (1998), který tak ukázal, že homoparentální rodiny nemusí být izolované od svých původních rodin. Děti v častějším kontaktu s prarodiči a příbuznými měly méně problémů s chováním a měly lepší well-being (Patterson, Hurt, & Mason, 1998).

Nedbálková (2011) ve svém výzkumu lesbických rodin zjistila, že ženy na sebe často vědomě v oblasti genderu uplatňují očekávání tzv. obecných druhých. Nahlíží na svoje rodiny jako jiné, alternativní, čehož byla nejvýraznější příčinou i projevem právě nepřítomnost muže v rodině. Ženy to sice často vnímaly jako handicap, který byl ale přijatelnější než případné nároky, které by na dítě a lesbickou rodinu mohl vznášet známý biologický otec. Nepřítomnost muže v rodině nevedla lesbické ženy ke snaze hledat a dosáhnout komplementarity genderových rolí (jeden partner plní roli živitel/ka a druhý pečovatel/ka), ale naopak, zejména v manifestní rovině svojí každodennosti se od těchto rolí distancují a hlásí se k egalitářskému modelu rozdělení rolí. Paradoxní ale je, že jejich globální vidění světa a přirozenosti

genderových rolí ale bylo spíše komplementární – muži by měli podle žen být opravdovými dominantními muži a ženy správnými podřízenými, komunikativními a empatickými ženami. Samy sebe lesbické matky vnímaly jako odchylku, která se různými taktikami snaží obhájit svoji existenci a zařazení do klubu dobrých matek, dobrých rodin (Nedbálková, 2011).

Absence muže v rodině se také projevuje například v pochybnostech, zdali jsou jejich děti dostatečně vystaveny mužským modelům chování a zdali jim bude zprostředkována komplementarita mužských a ženských rolí. Ženy ve výzkumu Nedbálkové (2011) proto využívaly vztahy s muži v širších rodinných, přátelských a společenských vazbách. K podobným závěrům dospěli Kirkpatrick, Smith a Roy (1981) či Patterson (2000), totiž že lesbické matky měly v porovnání s rozvedenými heterosexuálními matkami větší snahu o to, aby jejich děti měly dostatečnou interakci s dospělými muži. Obava z nedostatku genderových vzorů se tak nepotvrzuje, a to nejen kvůli snaze matek mužské vzory dítěti doplnit, ale také proto, že dítě se neučí genderovým rolím pouze díky jednosměrnému působení svých rodičů, ale podílí se na tom celá řada významných druhých, pozorované interakce a média. Genderové rozdělení světa je všudypřítomné a každodenní skrze řadu významných i zanedbatelných interakcí a silně ovlivňuje i děti vychovávané v homoparentálních rodinách (Nedbálková, 2011).

České výzkumy homoparentality

Z pohledu české psychologie jde zatím o okrajové téma, nejde o mainstreamové téma. V Českém kontextu lze najít několik málo desítek bakalářských či magisterských prací. Studentům a studentkám se pravděpodobně zdá být homoparentalita jako vhodný a neotřelý námět. Původní představy a plány kontaktovat rodiny k výzkumným rozhovorům většinou narážejí na praktické překážky při sestavování výzkumného vzorku a na neochotu zkušenějších výzkumníků sdílet své kontakty. Cílová skupina je v České republice malá a řada jejích členů je neustálými výzkumy a rozhovory již vyčerpaná. Jde i o případ této práce, jak bylo zmíněno v úvodu.

Studie kulturní antropoložky Věry Sokolové (2004; 2009), psycholožky Evy Poláškové (2009), socioložky Kateřiny Nedbálkové (2011), odbornice na veřejnou politiku Petry Kutákové (2015; 2017; 2018) a sociologa Zdeňka Slobody (2016) jsou vedle bakalářských a diplomových prací hlavními zdroji informací o situaci homoparentálních rodin v ČR. Z jednoho až dvou tisíc dětí vyrůstajících v homoparentálních rodinách v ČR jich byla zatím zkoumána menšina, několik desítek. Nejčastěji byla zvolena kvalitativní metodologie umožňující jít do hloubky tématu (Sloboda, 2016).

Kvalitní české studie, byť v podobě bakalářských a diplomových prací, lze nalézt na Masarykově univerzitě, často pod vedením nebo ve spolupráci se zmíněnou Kateřinou Nedbálkovou, která působí na tamní katedře sociologie. Extenzivní přehled psychologické literatury na téma homoparentality nabízí dizertační práce Evy Poláškové (2009); přehled vývoje výzkumných zaměření tématu homoparentality nabízí práce Jarmily Matochové (2010), u tématu gay rodičovství to samé nabízí zase diplomová práce Radky Musilové (2012); pečlivou metaanalýzu třinácti studií týkajících se sexuální orientace, genderového vývoje a genderově rolového chování dětí z homoparentálních rodin nabízí práce Jiřího Ammera (2014).

Za jednu z prvních českých prací na téma homoparentality lze považovat obecnější reflexi konceptualizací homosexuálního rodičovství „A co děti? ...: Gay a lesbické rodičovství“ Věry Sokolové (2004). Ta ve svém textu rozebírá tehdy i dnes se objevující argumenty o údajné nezpůsobilosti homoparentální rodiny. Ty dělí do dvou kategorií, podle toho, kam je upřena pozornost: zda na rodiče, gay muže a lesbické ženy, kteří jsou hodnoceni jako nevhodní, neschopní vykonávat rodičovskou roli, nebo na děti jako „oběti“ vyrůstání v homosexuálním prostředí, které ovlivňuje jejich normální a zdravý vývoj. Sokolová ve svých argumentech ukazuje, že řada protiargumentů a obav je založena na homofobii, méněcenném chápání homoparentality a upírání stejných práv, pro něž ale nenachází mravní, logickou ani výzkumnou evidenci (Sokolová, 2004).

Nedbálková (2011) ve svém výzkumu lesbických rodin nabízí odpověď na otázku, zdali samy lesbické matky vidí své rodiny jako konformitu, experiment či ohrožení tradičního modelu rodiny. Ukazuje se, že ženy při hledání partnerky nehledají odvážné průkopnice inovativních a experimentálních vztahů, ale v podstatě si přejí velmi konvenčně vykreslený model fungování vztahu a rodiny, jehož neobvyklost končí u toho, že rodičovské role jsou naplňovány dvěma ženami. Většina žen se nesnažila být nositelkami změn tradiční rodiny, partnerství a intimity, ale naopak často sdílely konvenční představu o rodině a snažily se před její mentální reprezentací obhájit.

Sloboda (2016) tento přístup nazývá internalizovanou homofobií. Heteronormativita společnosti nepůsobí na gay a lesby zvnějšku; její moc spočívá ve zvnitřnění jejich předpokladů, kvůli kterým na sebe gay a lesbičtí rodiče mohou pohlížet jako na „nutné obhájení sebe sama“ a vede ke snaze obstát v nesamozřejmé roli homosexuálního rodiče (Nedbálková, 2011).

Gayové a lesby toužící po dětech staví dobrou tvář své rodiny na obrazu stabilního a monogamního partnerského vztahu poskytujícího veškerou péči dětem. Tváří dobré rodiny, která na sebe nepoutá pozornost tím, že by zdůrazňovala svou jinakost. Balancují tak mezi tuto

dobrou tvář, či snahou o ní, a stigmatizujícím stereotypem gaye či lesby. Gayové a lesby tak tradiční rodinu nejen neohrožují, ale naopak tímto posilují její status, protože se vnitřně vztahují k její mentální reprezentaci (Nedbálková, 2011). I když tento ideál v realitě mizí v záplavě mnoha alternativních forem soužití, zůstává neustále přítomen jako primární referenční bod (Nedbálková, 2011). Jednu z hlavních příčin můžeme vidět ve faktu, že stejnopohlavním párům většinou chybí model fungování šťastného homosexuálního páru, natož rodiny v jejich každodennosti a obrací se proto k modelu heterosexuálnímu (Sobotková, 2007). Projevuje se tak socializace gayů a leseb skrze obrazy rodiny jako heterosexuální instituce. Gayové a lesby si přejí obstat jako tvůrci dobré, důvěryhodné a přesvědčivé rodiny, rodiny jako každé jiné (Nedbálková, 2011).

K podobným závěrům dospěla Sokolová (2009), která je autorkou studie o postojích k rodičovství u českých gay mužů. Odhaluje v ní (hetero)normativní tlaky a bariéry, kterým jsou gay muži v naší společnosti v otázce rodičovství vystaveni. Tyto tlaky mají genderové, i čistě homofobní pozadí, a přestože většina mužů uváděla, že děti by si přáli mít, ocitají se často právě oni na průsečíku těchto stereotypních a diskriminačních předpokladů. Tyto názory (např. negativní nahlížení na drtivou většinu aspektů gay otcovství, tradiční genderové stereotypy o „přirozeném“ mateřství) měli respondenti do takové míry zvnitřněné, že více než lesbické ženy sami sobě zavírali či silně problematizovali cestu k rodičovství, ustupovali diskriminačním tlakům očekávaného společenského smýšlení o gay otcovství potlačením vlastních představ, nároků a práv (Sokolová, 2009).

1.4. Postoje k adopcím a rodičovství stejnopohlavních párů

Postoje k homoparentalitě jsou úzce spjaty s postoji k homosexualitě obecně, konkrétně s homofobií, která je v západních společnostech široce rozšířena (Costa et al., 2014). Vyšší míra homofobie souvisí s tradičnějším hodnocením rodiny a genderových rolí, větším sexismem, vyšší religiozitou a politickým konzervatismem (pro přehled výzkumů viz Costa et al., 2014). Muži mají oproti ženám negativnější postoj k homosexualitě, a to především ke gay mužům (Ellis, Kitzinger, & Wilkinson, 2003; Weiss, 2012; Costa et al., 2014; Webb, Chonody, & Kavanagh, 2017). Mladé portugalské ženy více než muži podporují stejnopohlavní manželství a rodičovství, mají méně homofobních předpokladů a nepovažují homosexualitu za naučenou. Podpora stejnopohlavního rodičovství a manželství byla nejvíce zprostředkována skrze názory na etiologii homosexuality a předpoklady ke gayům a lesbám (Costa, Carneiro, Esposito, D'Amore, & Green, 2018). Američtí vysokoškolští studenti, kteří měli mezi blízkými přáteli gay muže či lesbickou ženu, hodnotili stejnopohlavní rodičovství pozitivněji (Schoephoerster

& Aamlid, 2016). Italský výzkum homofobie ukazuje, že negativněji hodnotí homosexualitu a homoparentalitu starší lidé, méně vzdělaní, s vyšší mírou religiozity a politického konzervatismu, kteří téměř nemají kontakt s gayi a lesbami. Muži hodnotí negativněji gay muže, ale ne lesbické ženy (Lingiardi et al. 2015).

Laythe, Finkel, Bringle a Kirkpatrick (2002) našli pozitivní souvislost mezi vyšší mírou religiozity a homofobními předsudky. Podle výše zmíněného výzkumu CVVM (2017) je nižší podpora práv gayů a leseb mezi věřícími hlásícími se k římskokatolické církvi, což je pochopitelné vzhledem k jejímu dlouhodobému negativnímu postoji k homoparentálním rodinám. Souvislost homofobie s religiozitou komplikuje Whitehead (2018), který uvádí, že náboženství sice je spojeno s negativnějším hodnocením rodičovských kompetencí stejnopohlavních párů, ale není tomu tak stoprocentně. Kontext dané komunity, náboženského společenství a či kultury může různými způsoby měnit hodnocení homoparentality (Whitehead, 2018).

Tradiční a moderní homofobie

Způsob vyjadřování homofobních předsudků se mění, protože měnící se normy společnosti od 70. let činí explicitní vyjadřování předsudků jako společensky nepřijatelné. To ale neznamená, že předsudky zmizely úplně, jen se změnila forma jejich vyjadřování. Ze zjevného se stalo více skryté, subtilní. První, zjevnou formu nazývám tradiční homofobie, která je založená na zdůrazňování náboženských, mravních kategorií a biologické či osobnosti méněcennosti LGBT lidí (např. Herek, 1984; 1988). Přesto, že dle mnoha výzkumů (které uvádí např. Morrison & Morrison, 2002) se společnost z hlediska tradiční homofobie staví k LGBT lidem pozitivně, stále přetrvává obava gayů a leseb z coming-outu. Jak je to možné? Odpověď nabízí druhá, skrytá forma, nazývaná moderní homofobie, stojící na názoru, že a) LGBT lidé a hnutí se nelegitimně snaží získat nepatřičná práva, na která nemají nárok; b) diskriminace gayů a leseb je věcí minulosti, c) gayové a lesby přehnaně zdůrazňují důležitost svojí sexuální orientace a ta jim brání se začlenit do společnosti (Morrison & Morrison, 2002).

Tradiční a moderní homofobie jsou propojené, protože vyjadřují negativní afektivitu spojenou s homosexualitou. Moderní homofobie je ale více subtilní, a tudíž lepší pro predikci nezjevných forem diskriminace (Morrison & Morrison, 2002). Nízká míra tradiční homofobie nemusí znamenat, že respondent má pozitivní postoj k homosexualitě, ale jen mu mohou přijít kategorie, na nichž je posuzování tradiční homofobie postavené, jako zastaralé.

Hodnocení genderových rolí

Postoje k homosexualitě a homoparentalitě úzce souvisejí s chápáním genderových rolí. Diskuse o rodině a rodinných rolích nabízejí možná nejvhodnější kontext, v němž je možné fungování genderových mýtů a stereotypů sledovat a zamyslet se nad jejich oprávněností a funkcí. Stereotypy a mýty „správného“ mužství a ženství jsou postavené na heterosexuální orientaci jako určující normě sexuálního a emocionálního založení jedince, a tudíž lze předpokládat, že tyto oblasti budou úzce souviset.

Jako pojetí vhodné pro hodnocení těchto rolí jsem zvolil sociálně konstruktivistickou perspektivu, která umožňuje identifikovat postoje, které přesahují binární mužsko-ženské kategorie. Baber a Tucker (2006) ve svém přístupu zjišťují vedle klasického genderově fixovaného myšlení, které zastává názor, že role a úkoly by měly být přiřazovány na základě genderu, také nedichotomické, gender přesahující myšlení o genderových rolích (např. položka „Míra svobody, kterou děti dostávají, by měla být dána jejich věkem a zralostí a ne pohlavím.“). Jsou tak postiženy také názory, že role, úkoly a projevy chování by neměly být určovány výhradně na základě genderu a že tradiční maskulinní a femininní role lze inovativním způsobem propojovat. V prvním, genderově fixovaném myšlení se ukazují být silnější muži, ve druhém, gender přesahujícím myšlení zase ženy (Baber & Tucker, 2006). Stejně jako u homofobie je důležité nahlížet a měřit tyto postoje jako skryté, subtilní, aby se projevila jejich variabilita.

Etiologie homosexuality

Dalším důležitým prediktorem postojů ke gayům a lesbám je hodnocení etiologie homosexuality. Může být vnímána jako kontrolovatelná, tudíž změnitelná (a (od)naučitelná, např. na základě sociálních faktorů prostředí či osobní volby – „nurture“) nebo nekontrolovatelná a tudíž neměnitelná (vrozená na základě biologie či genetiky – „nature“) (Smith, Zanotti, Axelton, & Saucier, 2011; Costa et al., 2014).

Lidé, kteří zastávají postoj „nurture“ hodnotí gaye a lesby negativněji a také méně podporují jejich práva. Tento efekt byl zprostředkován přes míru homofobních předsudků (Smith, Zanotti, Axelton, & Saucier, 2011; pro přehled výzkumů viz Costa et al., 2014). „Nature“ pohled také predikoval pozitivní postoj k manželství stejnopohlavních párů, zatímco „nurture“ pohled predikoval negativní postoj. Vliv etiologie homosexuality na postoj ke stejnopohlavnímu manželství byl znovu zprostředkován mírou homofobních předsudků (Sloane & Robillard, 2018). Postoje k etiologii homosexuality tak ovlivňují také hodnocení homoparentality (Crawford & Solliday, 1996; McLeod, Crawford, & Zechmeister, 1999; Frias-

Navaro, Monterde-i-Bort, Pascual-Soler, & Badenes-Ribera, 2013). Názory na etiologii homosexuality se zdají mít kořeny v náboženském přesvědčení a politické orientaci (pro přehled výzkumů viz Costa et al., 2014). Tato zjištění lze interpretovat tak, že pokud lze z pohledu jedince přestat být homosexuálem, je mravně a společensky nepřijatelné jím zůstat.

Výzkumy postojů k homoparentalitě

Výzkum postojů k homoparentalitě je teprve na počátku a svým rozsahem neodpovídá počtu studií o vývoji dětí a rodičovských kompetencích stejnopohlavních párů. Řada prvotních studií, realizovaných na vzorku vysokoškolských studentů, odhalila relativně pozitivní hodnocení gayů a leseb, ale negativnější hodnocení homoparentality, např. v oblastech svěřením dítěte do péče, stability rodičů či šikany ze strany vrstevníků (Costa et al., 2014). Dále uvádím výzkumy, které tyto výsledky ilustrují.

Crawford a Solliday (1996) realizovali jeden z prvních výzkumů zkoumajících postoje k homoparentalitě na vzorku vysokoškolských studentů (N=97), kteří přečetli čtyři modelové příběhy o páru, který uvažuje o adopci pětiletého chlapce, v nichž variovala sexuální orientace páru a jejich etnicita. Respondenti, kteří četli příběhy s homosexuálním párem, je viděli jako vytvářející nebezpečnější a nejistější domov pro dítě, jako méně emočně stabilní a jako méně vhodné pro svěřením dítěte do péče než heterosexuální pár. Respondenti s vyšší mírou religiozity a s vyšší mírou neurotismu měli výraznější negativní postoje k homosexuálním párům (Crawford & Solliday, 1996).

Z pohledu heterosexuálních vysokoškolských studentů (N=151) by prepubertální chlapec vyrůstající s dvěma otci zažíval větší zmatení ohledně své sexuální orientace a genderové identity než s heterosexuálními rodiči. Toto negativní hodnocení je vysvětleno četností náboženského chování, politickým konzervatismem a předsudky o zženštilosti gay mužů. Na druhou stranu gay otcové podle respondentů se synem tráví více hodnotného času, jsou více milující, pečující a zodpovědní než heterosexuální otec (McLeod, Crawford, & Zechmeister, 1999).

Vzorek australské heterosexuální populace (N=1217) hodnotil homoparentalitu na základě šesti modelových příběhů o adopci, v nichž variovala sexuální orientace adoptujícího páru a pohlaví dítěte. Výsledky ukazují, že respondenti mají negativní postoje k homoparentalitě. Děti vychovávané dvěma muži či ženami budou podle nich s větší pravděpodobností než děti vychovávané heterosexuály zažívat zmatení ohledně své sexuální orientace a genderové identity, budou gayi či lesbami a budou zažívat napjaté vztahy s vrstevníky, stigma a ubližování. Klíčovým prediktorem negativních postojů

k homoparentalitě byla míra homofobních předsudků. Dalšími bylo mužské pohlaví, vyšší věk a menší počet dětí (Morse, McLaren, & McLachlan, 2007).

Portugalští vysokoškolští studenti (N=768) hodnotili modelové příběhy o osvojení dítěte, v nichž variovala sexuální orientace adoptujícího páru a pohlaví dítěte. Respondenti, především muži, hodnotili u dětí adoptovaných stejnopohlavními páry větší riziko nenormativního vývoje sexuální orientace, genderového rolového chování a genderové identity než u párů heterosexuálních. Muži i ženy předpokládali, že děti budou napodobovat sexuální orientaci svých rodičů, a že genderové chování chlapců bude ohroženo, pokud budou adoptováni lesbickým párem. Muži měli navíc také obavu o vývoj genderového chování chlapců adoptovaných gay párem (Gato & Fontaine, 2013).

Většina portugalských studentů vysokých škol (N=292) hodnotila homoparentalitu negativně a zastávali názor, že homosexualita je vrozená a má původ v sociálním prostředí (Costa et al., 2014).

Kanadský výzkum mezi vysokoškolskými studenty (N=506) využívající metody modelových příběhů ukázal, že gay a lesbické páry byly z hlediska budoucího vývoje dítěte pro adopci hodnoceny jako méně vhodné než heterosexuální páry. Důležitou roli hrálo také rozdělení genderových rolí v páru – respondenti byli nakloněnější svěřením dítěte do lesbického páru vykazujícího obě maskulinní/femininní role než do páru čistě femininního. Prediktory negativního postoje k adopci lesbickými páry byla religiozita a hodnocení etiologie homosexuality jako naučeného chování (nurture) a k adopci gay páry moderně homofobní postoje (McCutcheon & Morrison, 2015).

Massey (2007; 2013) realizoval dva výzkumy využívající modelový příběh z restaurace, kde pár řeší výchovně náročnou situaci. V příbězích variuje sexuální orientace páru a v případě heterosexuálního páru také pohlaví rodiče, který situaci řeší. První výzkum, realizovaný mezi vysokoškolskými studenty (N=220), ukázal, že nejlépe bylo hodnoceno rodičovské chování gay páru a nejhůře heterosexuálního páru s aktivní rolí ženy. To lze vysvětlit tím, že mužské zapojení je hodnoceno kvůli nízkým očekáváním od zapojení mužů do výchovy více pozitivně než to ženské, které musí čelit nerealisticky vysokým očekáváním od mateřské role. Tradiční i moderní homofobie vysvětlovala většinu negativního hodnocení rodičovského chování stejnopohlavních párů (Massey, 2007). Druhý výzkum, realizovaný mezi vysokoškolskými studenty (N=436), ukázal, že respondenti s vyšší mírou moderní homofobie hodnotí rodičovské chování stejnopohlavních párů v dané situaci negativněji než u heterosexuálního páru. Tento efekt je silnější pro muže (Massey, Merriwether, & Garcia, 2013).

Postoje studentů psychologie a oborů pomáhajících profesí k homoparentalitě

Není překvapivé, že studenti pomáhajících profesí i studenti psychologie mají pozitivnější postoje k homoparentalitě (Choi, Thul, Berenhaut, Suerken, & Norris, 2006; Crawford, McLeod, Zamboni, & Jordan, 1999). Australští studenti sociální práce mají liberální postoje k homosexualitě a homoparentalitě. Ve srovnání heterosexuálního, gay a lesbického rodičovství nejpozitivněji hodnotili lesbické rodiče následované gay rodiči (Camilleri & Ryan, 2006). Na druhou stranu, britští studenti psychologie sice neudávali silné homofobní postoje, ale nepodporovali ani homosexuální manželství a homoparentalitu (Ellis, Kitzinger, & Wilkinson, 2003).

Výzkum Gato a Fontaine (2016) zkoumal postoje portugalských studentů psychologie (N=182) k vývoji dětí po adopci stejnopohlavním párem. Byl použit modelový příběh, v němž variovala sexuální orientace páru. Vývoj dítěte pak byl hodnocen v oblastech a) psychosociální přizpůsobení, b) viktimizace, c) psychologické obtíže a d) normativní sexualita. Negativněji hodnotili tyto dimenze vývoje dítěte studenti psychologie, kteří měli negativní postoje k homosexualitě (homofobní předsudky), což je zprostředkující proměnná pro kontakt s gayi a lesbami a konzervativní hodnocení genderových rolí (Gato & Fontaine, 2016).

Polští výzkumníci využili pro výzkum mezi studenty psychologie (N=97) modelový příběh o konzultaci s lesbickými matkami a jejich dítětem. Studenti by nejčastěji zahrnuli obě dvě do konzultace, nejméně často by zvolil strategii vyhnutí se kontaktu se sociální, nevlastní matkou. Objevily se tři typy postojů ke stejnopohlavním párům: a) bezpodmínečné přijetí; b) podmíněčné přijetí, založené na tom, zdali se dítě narodilo do heterosexuálního vztahu či plánovaně do lesbického; a c) odmítnutí, vyhýbání se (Wycisk & Kleka, 2014).

Názory portugalských studentů pomáhajících profesí na homoparentalitu jsou nepřímo predikovány jejich genderem, mírou kontaktu s gayi a lesbami a hodnocením genderových rolí. Efekt těchto proměnných je přímo zprostředkován postoji ke gayům a lesbám, tj. homofobními předsudky (Gato & Fontaine, 2017).

Vzorek amerických psychologů (N=338), který přečetl jeden z šesti modelových příběhů o páru uvažujícím o adopci dítěte (variovala sexuální orientace páru a pohlaví dítěte), by méně pravděpodobně svěřil jakékoliv dítě do péče gay páru a dívku do lesbického páru než párům heterosexuálním (Crawford, McLeod, Zamboni, & Jordan, 1999).

Američtí školní psychologové (N=267) mají pozitivní emoce a postoje k homoparentálnímu rodičovství, a to především ženy a psychologové s homosexuální či bisexuální orientací. Minimum psychologů prošlo vzděláním na téma homoparentalita. Avšak

ti, kteří ano, tak měli pozitivnější postoje, stejně jako respondenti s častějším kontaktem s gayi a lesbami (Choi, Thul, Berenhaut, Suerken, & Norris, 2006).

Jedním z mála českých výzkumů na téma postojů k homoparentalitě je diplomová práce Johany Plesníkové (2018), které zkoumala postoje pracovníků v zařízeních ústavní péče (a mezi nimi mnoha psychologů) k pěstounství lesbických a gay párů. Zjistila, že postoje pracovníků jsou velmi variabilní, ale v posledku pozitivní. Výhrady vyvěraly z konfrontace homoparentality s modelem tradiční rodiny, z obavy o potenciální šikanu dítěte či o nedostatek genderových vzorů ve vývoji dítěte. Uváděly zároveň, že jakýkoliv rodinný model je lepší než institucionální péče. Zásadním zjištěním je, že pracovníci pojmenovávali potřebu získání jakékoliv zkušenosti s homoparentalitou k utvoření či změně postoje na tento model rodiny. Tím je myšlena nejen zkušenost pracovní, ale také přímá, žitá, či jakkoliv zprostředkovaná, např. skrze média. Ze zvýšeného povědomí o homoparentalitě a rostoucí tolerance k ní budou těžit především děti v těchto rodinách vychovávané (Plesníková, 2018).

2. Empirická část

2.1. Metodologie

2.1.1. Výzkumné otázky a cíle výzkumu

Jak již bylo zmíněno v úvodu, cílem této diplomové práce je zjistit, jak se studenti psychologie v ČR staví k rodičovským dovednostem stejnopohlavních párů, které se rozhodly adoptovat dítě, a jak hodnotí vývoj dítěte po adopci. Záběr výzkumu je poměrně široký a množství závislých proměnných je ve výsledku poměrně vysoké. Hodnocení rodičovských kompetencí adoptujícího páru a očekávaný vývoj dítěte zahrnuje celkem 8 závislých proměnných. Odpovídá to plánovanému exploračnímu zaměření výzkumu, protože studie na téma mojí diplomové práce v ČR prakticky neexistují. Tento výzkum není zaměřen na konkrétní a ohraničené téma spojené s homoparentalitou. Naopak, výsledky explorační studie, jaké všechny proměnné na straně hodnocení rodičovských kompetencí a očekávaného vývoje dítěte se projeví jako důležité, což může otevřít dveře pro návazný výzkum.

Na základě výše představených teoretických východisek a dosavadních výzkumů jsem dospěl ke dvěma výzkumným otázkám. Vycházím při jejich formulaci především ze studií o postojích k homoparentalitě u studentů psychologie a dalších skupin, představených v předchozí kapitole. Cílem výzkumných otázek je postihnout základní rozdíly v hodnocení stejnopohlavních a heterosexuálních párů (Stacey & Biblarz, 2001; Crawford, McLeod, Zamboni, & Jordan, 1999; Gato & Fontaine, 2016; Gato & Fontaine, 2017), a také ověřit souvislost tohoto hodnocení a široké palety nezávislých proměnných, které se objevily ve výše uvedených studiích a v průzkumu CVVM (CVVM, 2017; Massey 2007; 2013; McCutcheon & Morrison, 2015; Gato & Fontaine, 2013; Morse, McLaren, & McLachlan, 2007; Crawford & Solliday, 1996; McLeod, Crawford, & Zechmeister, 1999).

První výzkumná otázka a hypotézy

První výzkumná otázka navazuje na výše zmíněné doporučení Staceyho a Biblarze (2001) pro znění výzkumných otázek pro studie homoparentality a ptá se na to, jaké jsou rozdíly v tom, jak studenti psychologie hodnotí rodičovské kompetence adoptujícího páru a vývoj dítěte po adopci podle toho, zdali bylo adoptované lesbickým, gay či heterosexuálním párem.

Předložená výzkumná otázka má tři dílčí aspekty, a to sice zdali se hodnoty liší na základě sexuální orientace adoptujícího páru, na základě pohlaví dítěte či na základě interakce těchto dvou proměnných, tj. zdali se hodnocení lesbických, gay a heterosexuálních párů liší na základě toho, že adoptují dívku či chlapce.

Do výzkumu jsem proto vstupoval s hypotézami, že hodnocení rodičovských kompetencí a vývoje dítěte u heterosexuálních párů bude pozitivnější než u lesbických a gay párů. U lesbických a gay párů se bude hodnocení lišit na základě toho, zdali adoptují chlapce či dívku – lesbický pár adoptující chlapce a gay pár adoptující dívku bude hodnocen hůře než páry adoptující dítě stejného pohlaví (Gato & Fontaine, 2013). Gay páry budou také celkově hodnoceny hůře než lesbické (Costa et al., 2014).

Druhá výzkumná otázka a hypotézy

Druhá výzkumná otázka se ptá na to, jak se hodnocení rodičovských kompetencí adoptujícího páru a vývoje dítěte od respondentů liší na základě jejich míry homofobie, názoru na etiologii homosexuality, vnímání genderových rolí, religiozity, konzervatismu, kontaktu s gayi a lesbami a věku, pohlaví, sexuální orientace, příslušnosti k církvi a velikosti místa trvalého bydliště.

Do výzkumu jsem vstupoval s hypotézami, že negativní hodnocení rodičovských kompetencí a vývoje dítěte bude spojeno s mužským pohlavím (Morse, McLaren, & McLachlan, 2007; Massey, 2013), vyšší mírou homofobie (Massey 2007; 2013; Morse, McLaren, & McLachlan, 2007; McCutcheon & Morrison, 2015; Gato & Fontaine, 2016; Gato & Fontaine, 2017), hodnocením etiologie homosexuality jako důsledku výchovy a vnějších, ne vnitřních vlivů (Crawford & Solliday, 1996; McCutcheon & Morrison, 2015), tradičním vnímáním genderových rolí (Rye & Meaney 2010a; Gato & Fontaine, 2016; Gato & Fontaine, 2017), vyšší mírou konzervatismu (McLeod, Crawford, & Zechmeister, 1999) a religiozity (Crawford & Solliday, 1996; McLeod, Crawford, & Zechmeister, 1999; McCutcheon & Morrison, 2015) a příslušností k římskokatolické církvi (CVVM, 2017). Pozitivní hodnocení rodičovských kompetencí a vývoje dítěte bude spojeno s vyšším kontaktem s homosexuály (Schoephoerster & Aamlid, 2016; Gato & Fontaine, 2016; Gato & Fontaine, 2017), homosexuální nebo bisexuální orientací (Choi et al., 2006), nižším věkem (Morse, McLaren, & McLachlan, 2007), ženským pohlavím (Ellis, Kitzinger, & Wilkinson, 2003), příslušností k protestantské církvi a větším městem trvalého bydliště.

2.1.2. Výzkumný design

Pro zodpovězení výzkumných otázek byl použit kvantitativní výzkumný design využívající tzv. vinět, tj. modelových příběhů, které popisují stabilní pár a dítě, které by rádi adoptovali. V příbězích variovala sexuální orientace páru (gay, lesbická a heterosexuální) a pohlaví adoptovaného dítěte (chlapec a dívka), takže dohromady bylo použito 6 verzí dotazníku

– gay pár adoptující chlapce, gay pár adoptující dívku, lesbický pár adoptující chlapce, lesbický pár adoptující dívku, heterosexuální pár adoptující chlapce a heterosexuální pár adoptující dívku. Příběh byl dlouhý přibližně 275 slov a je součástí Přílohy č. 1.

Metoda vinět, modelových příběhů je ve výzkumech postojů ke stejnopohlavnímu rodičovství velmi častým nástrojem (např. McCutcheon & Morrison, 2015; Crawford & Solliday, 1996; Morse, McLaren, & McLachlan, 2007; Crawford, McLeod, Zamboni, & Jordan, 1999; ad.). Jeví se totiž být vhodná pro odhalení skrytých předsudků a stereotypů, které respondenti mají vůči homoparentalitě. Stejný strohý podnětový materiál, v němž variuje sexuální orientace páru a pohlaví dítěte (či jiné proměnné), vytváří prostor pro projekce a interpretace respondentů. Srovnání mezi jednotlivými variantami pak ukazuje rozdíly v hodnocení heteroparentality a homoparentality. Vhodnost vinět je hlouběji diskutována v kapitole o sběru a analýze dat, kde se vyjadřuji k některým slovním komentářům respondentů.

Viněta použitá v tomto výzkumu byla přeložena dle příběhu ze studie Crawforda, McLeoda, Zamboni a Jordana (1999) a byla mírně upravena dle dalších podobně zaměřených vinět (např. Rye & Meaney, 2010a). Obsahuje stručné představení relativně spokojeného páru, informaci o zaměstnání partnerů, jejich vzdělání, místě bydliště, délce vztahu, věku, přátelských a sousedských vztazích, podpoře od rodičů, zdravotní historii a problémovém chování. Tento pár nemůže mít vlastní děti, a proto se rozhodne pro adopci. Viněta obsahuje také krátký popis situace dítěte a popis jejich kontaktu do momentu rozhodnutí o podání žádosti o adopci. V zahraničních výzkumech se můžeme setkat s řadou dalších vinět, popisujících například příběh o tom, jak adoptivní rodiče řeší problémové chování dítěte v pubescenci (Morse, McLaren, & McLachlan, 2007), adaptaci dítěte při přechodu na 2. stupeň ZŠ (McLeod, Crawford, & Zechmeister, 1999) či vzdorovité chování čtyřletého dítěte v restauraci (Massey, Merriwether, & Garcia, 2013).

Modelové příběhy byly doplněny řadou dalších dotazníků, které zjišťovaly, jak respondenti hodnotí rodičovské kompetence adoptujícího páru a očekávaný vývoj dítěte po adopci (závislé proměnné) a míru homofobie, názory na etiologii homosexuality, vnímání genderových rolí, religiozitu, konzervatismus, kontakt s gayi a lesbami a další sociodemografické proměnné (nezávislé proměnné). Konkrétně byly použity v následujícím pořadí tyto dotazníky: pro měření rodičovských kompetencí dotazníky Couples Rating Scale, dále CRS (Crawford, McLeod, Zamboni, & Jordan, 1999) a Adoption Vignette Scale, dále AVS (Rye & Meaney, 2010a). Pro měření očekávaného vývoje dítěte byl použit dotazník Child Developmental Outcomes Rating Scale, dále CDORS (Gato, Freitas, & Fontaine, 2013). Pro měření nezávislých proměnných byly použity v následujícím pořadí tyto výzkumné nástroje:

pro měření názorů na etiologii homosexuality byl pro účely tohoto výzkumu vytvořený dotazník Etiologie homosexuality; pro měření homofobie, a to jak té tradiční, tak té moderní byly využity dotazníky Attitudes Towards Lesbians and Gay Men, dále ATLG (Herek, 1988) a Modern Homonegativity Scale, dále MHS (Morrison & Morrison, 2002); pro měření vnímání genderových rolí byl použit dotazník Social Roles Questionnaire, dále SRQ (Baber & Tucker, 2006); a pro zjištění sociální desirability byl užit dotazník Social Desirability Scale, dále SDS (Störber, 2001). Sociodemografické proměnné byly zjišťovány pomocí standardizovaného znění položek užívaného Centrem pro výzkum veřejného mínění. Na konci každé sekce byl prostor pro slovní komentáře respondentů, které jsou rozebrány v kapitole věnované sběru a analýze dat. Každý z výše zmíněných dotazníků bude v kapitole 2.1.3. blíže představen.

2.1.3. Charakteristika respondentů

Výzkumu se zúčastnilo 337 studentů psychologie studujících na vysokých školách v ČR (Praha, Brno, Olomouc, Ostrava, České Budějovice). Následující tabulka uvádí popisnou statistiku pro kategorické nezávislé proměnné „Pohlaví“, „Sexuální orientace“, „Církev“, „Velikost místa trvalého bydliště“, „Vysoká škola“ a „Ročník studia“.

Tabulka č. 1: Charakteristiky respondentů (počet) – pohlaví, sexuální orientace, církev, velikost obce trvalého bydliště, vysoká škola, ročník studia

Pohlaví		Muž	Žena	Jiné						Celkem	
	Počet	64	268	5						337	
	%	19,0 %	79,5 %	1,5 %							
Sexuální orientace		Gay / Lesba	Bi-sexuální	Hetero-sexuální						Celkem	
	Počet	23	41	273						337	
	%	6,8 %	12,2 %	81 %							
Církev		Římsko-katolická	Protestantská	Bez vyznání	Nejsm věřící	Jiné				Celkem	
	Počet	49	18	67	201	2				337	
	%	14,5 %	5,3 %	19,9 %	59,6 %	0,6 %					
Velikost místa tr. bydliště		0-100 ob.	100-1000 ob.	1000-10000 ob.	10000 - 100 tis.	100 tis. - milion	HL.m. Praha				Celkem
	Počet	3	38	77	95	58	66				337
	%	0,9 %	11,3 %	22,8 %	28,2 %	17,2 %	19,6 %				
Vysoká škola		FF UK	PEDF UK	FF MU	FSS MU	FF UPOL	FF OSU	PEDF JČU	PVŠ PS	jiné	Celkem
	Počet	85	17	60	55	65	35	14	2	4	337
	%	25,2 %	5 %	17,8 %	16,3 %	19,3 %	10,4 %	4,2 %	,6 %	1,2 %	

Ročník studia		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	10.	Absol.	Celkem
	Počet	103	48	53	37	23	11	7	4	51	337
	%	30,6 %	14,2 %	15,7 %	11,0 %	6,8 %	3,3 %	2,1 %	1,2 %	15,1 %	

Ve výzkumném vzorku je zastoupeno více žen (79,5 %) než mužů (19,0 %). Z hlediska sexuální orientace jsou nejvíce zastoupení heterosexuální muži a ženy (81 %), poté bisexuální muži a ženy (12,2 %) a poté gay muži a lesbické ženy (6,8 %). Většina respondentů je nevěřících (59,6 %) nebo bez vyznání (19,9 %), z církví je zastoupena římskokatolická (14,5 %) a protestantská (5,3 %) Respondenti nejméně často uváděli trvalé bydliště v obcích s 0-1000 obyvateli (12,2 %), následovala stotisícová až milionová města (17,2 %), hlavní město Praha (19,6 %) a nejvíce pak byla zastoupena města s 1000 až 10 000 obyvateli (22,8 %) a 10 000 až 100 000 obyvateli (28,2 %).

Nejvíce respondentů studuje psychologii na Filozofické fakultě (FF) Univerzity Karlovy (UK) (25,2 %), následované FF Univerzity Palackého (UPOL) (19,3 %), FF Masarykovy univerzity (MU) (17,8 %), Fakultou sociálních studií MU (16,3 %) a FF Ostravské univerzity (OSU) (10,4). Nejméně respondentů je z Pedagogické fakulty (PEDF) UK (5 %) a z PEDF Jihočeské univerzity (JČU) (4,2 %). Z hlediska zastoupení ročníků studia je nejvíce zastoupen první ročník (30,6 %) a počet postupně klesá přes ročník třetí (15,7 %), pátý (6,8 %) až k ročníku sedmému (2,1 %). Výrazně jsou zastoupeni také absolventi do 2 let po skončení studia (15,1 %).

2.1.4. Popis výzkumných nástrojů (faktorová struktura a reliabilita)

V následující kapitole budou představeny jednotlivé výzkumné nástroje, které byly využity pro měření závislých a nezávislých proměnných. V rámci toho věnuji velký prostor faktorové analýze a ověření reliability jednotlivých dotazníků. Jedná se o do češtiny poprvé přeložené dotazníky a je proto důležité porozumět struktuře toho, co měří a jejich psychometrickým vlastnostem.

Překlad dotazníků probíhal ve dvou krocích. Nejdříve byly přeloženy z angličtiny do češtiny a následně byly znovu přeloženy do angličtiny, aby se ověřil případný posun ve významu. Znění některých položek bylo podle toho upraveno. Následně byl proveden předvýzkum na 4 respondentech, studentkách psychologie, během nějž bylo ověřeno, že rozumí

všem položkám a škálám a jsou schopny je zodpovědět. Znovu byly některé položky upraveny⁶ a byla také upravena škála u dotazníku CDORS. Ta se ukázala být pro respondentky matoucí a těžko zodpověditelná, a proto se v rámci předvýzkumu dvakrát změnila – nejdříve škála vyjadřovala míru obavy, následně míru souhlasu, až se nakonec ustálila na hodnocení toho, do jaké míry je daný psychický stav nebo chování dítěte ovlivněn výchovou adoptujícím párem (1 - rozhodně není ovlivněno, 2 - spíše není ovlivněno, 3 - ani je, ani není ovlivněno, 4 - spíše je ovlivněno, 5 - rozhodně je ovlivněno). Díky této změně je procento neplatných odpovědí u tohoto dotazníku relativně nízké.

Zároveň byl proveden přesun 3 položek týkajících se rizika zneužití dítěte z dotazníku CRS k dotazníku CDORS, kam obsahově lépe zapadaly (položky týkající se očekávaného vývoje dítěte). Na druhou stranu to těmito 3 položkám přineslo užití odlišné škály (míra ovlivnění dítěte adoptujícím párem), než měl zbytek dotazníku CRS (míra souhlasu). To se projevilo také ve výsledcích faktorové analýzy CRS níže, kde faktor Riziko zneužití dítěte jasně vystoupil oproti ostatním. Nejedná se o ideální řešení a považuji ho za slabinu práce s výzkumnými nástroji, ale rozhodl jsem se s těmito faktory přesto pracovat dále.

Ve většině dotazníků, kde to bylo možné, byla použita pětibodová Likertova škála. Navíc byla respondentům nabídnuta možnost „9 – nevím, nedokážu odpovědět“.

Představení, faktorová struktura a reliabilita použitých výzkumných nástrojů

Položky jednotlivých výzkumných nástrojů jsem podrobil faktorové analýze, abych odhalil faktorovou strukturu proměnných a identifikoval lépe škály, se kterými budu pracovat v další analýze. Na následujících stránkách proto vždy stručně představím použitý výzkumný nástroj a následně prezentuji výsledky faktorové analýzy pro jednotlivé dotazníky.

Prezentuji také reliabilitu přeložených nástrojů pomocí Cronbachova alfa, abych zjistil psychometrickou kvalitu nutnou k využití těchto dotazníků. Jak již bylo zmíněno, všechny jsou totiž do českého jazyka přeloženy poprvé a nejedná se tudíž o ověřené výzkumné nástroje.

Předpoklad normálního rozložení dat v žádném ze zkoumaných dotazníků není splněn ($p < 0,05$ dle testu Kolmogorov-Smirnov), ale mám pro faktorovou analýzu dostatečný počet respondentů – více než 330 – díky čemuž považuji použití faktorové analýzy za oprávněné. Ve všech případech používám pro rotaci faktorů šikmou rotaci Oblimin, protože předpokládám, že faktory spolu korelují.

⁶ Např. v položce „The couple/person described in the vignette will be able to teach the child appropriate values and raise a morally responsible child“ byl původní překlad „naučit dítě vhodným hodnotám“ změněn na „naučit dítě dobrým hodnotám“

Nejdříve začnu explorační faktorovou analýzou dotazníků měřících závislé proměnné s cílem odhalit jejich optimální strukturu (škál rodičovské kompetence a očekávaného vývoje dítěte), a to s přihlédnutím k nízkému počtu chybějících odpovědí u některých položek a k překryvu položek u některých použitých nástrojů. V další části pak ověřím či popíšu faktorovou strukturu dotazníků měřících nezávislé proměnné.

Výzkumné nástroje měřící rodičovské kompetence a očekávaný vývoj adoptovaných dětí (závislé proměnné)

Následující kapitoly představí 3 dotazníky zvolené pro zjištění toho, jak respondenti hodnotí rodičovské kompetence adoptujícího páru (CRS a AVS) a očekávaný vývoj dítěte (CDORS). Záměrně vycházím ze dvou dotazníků měřících rodičovské kompetence adoptujícího páru – CRS a AVS. Oba nástroje, byť konceptuálně i původem podobné, totiž pokrývají mírně odlišné koncepty a položky. Tento postup se mi zdá vhodný vzhledem k tomu, že položky těchto dotazníků následně podrobím společné faktorové analýze, abych odhalil faktory, které se za nimi skrývají a které budou v další analýze použity jako závislé proměnné.

Child Development Outcomes Rating Scale

Child Development Outcomes Rating Scale (CDORS) je deseti-položková škála využitá ve studiích portugalských výzkumníků (např. Gato, Freitas, & Fontaine, 2013). Nástroj byl vyvinut s cílem zjišťovat názory na psychologický vývoj dítěte po adopci stejnopohlavním párem. Sada položek pro dotazník vycházela z nejčastějších obav týkajících se vývoje dětí po adopci stejnopohlavním párem, a také z dostupné literatury na toto téma. Konceptuálně proto ve shodě s přehledovou studií Andressen, Amlie, & Ytterøy (2002) portugalská výzkumníci vychází ze 3 kategorií: vývoj sexuální identity; emocionální, kognitivní a behaviorální vývoj; a stigmatizace. Je zde použita pětibodová Likertova škála míry ovlivnění dítěte adoptujícím párem (1-rozhodně není ovlivněno až 5-rozhodně je ovlivněno).

Gato, Freitas a Fontaine (2013) ve faktorové analýze tohoto nástroje odhalili ne tři, ale čtyři faktory. Ze svého výzkumu vyřadili položku č. 4 „[Dítě] bude mít dobré intelektové schopnosti“, protože měla nízký koeficient komunality ($h^2=0,190$). V mém výzkumu je ale komunalita v pořádku ($h^2=0,51$), tato položka je tudíž do výzkumu zařazena.

Položky se jeví být vhodné pro faktorovou analýzu – KMO = 0,741, Bartletův test $p < 0,001$, determinant korelační matice je 0,29. Data byla extrahována metodou hlavních komponent a výsledná faktorová struktura byla rotována šikmou rotací Oblimin ($\delta=0$), kvůli

čemuž není zobrazeno procento vysvětleného rozptylu jednotlivými faktory. Nerotované řešení se čtyřmi faktory ale vysvětlovalo 73,77 % rozptylu hodnot položek.

Prvotní faktorová analýza mých dat poukázala na tři faktory. Následně jsem vyzkoušel pod vlivem výzkumu Gato, Freitas a Fontaine (2013) čtyřfaktorové řešení, které se jeví vhodnější, protože plně potvrzuje faktorovou strukturu portugalského výzkumu a také vysvětluje (před rotací) 73,77 % rozptylu hodnot položek (oproti 64,66 % třífaktorového řešení).

Výsledné faktory ve shodě s Gato, Freitas a Fontaine (2013) pojmenovávám „Nenormativní sexualita dítěte“ (f1), „Psychosociální přizpůsobení dítěte“ (f2), „Psychologické obtíže dítěte“ (f3) a „Viktimizace dítěte“ (f4). Faktor f1 má v portugalském výzkumu záporné korelace z toho důvodu, že vycházel z jinak formulovaných položek (místo českých formulací „opačného pohlaví“ u položky 5 a „stejného pohlaví“ u položky 8 byla v portugalském výzkumu vždy vypsána obě pohlaví) a z nich byl extrahován faktor nazvaný „Normativní sexualita“, který s těmito položkami záporně koreloval. Zvolil jsem jako vhodnější nazvat faktor f1 v mém výzkumu jako „Nenormativní sexualita dítěte“, a to i vzhledem k tomu, že mnou formulované položky č. 5, 8 a 10 s faktorem korelují kladně.

Reliabilitu použitého výzkumného nástroje CDORS ukazují hodnoty Cronbachova alfa. Pro celý dotazník se $\alpha = 0,736$, pro jednotlivé subškály (faktory) pak $\alpha(f1) = 0,857$, $\alpha(f2) = 0,703$, $\alpha(f3) = 0,777$, $\alpha(f4) = 0,658$.

Tabulka č. 2: Faktorová analýza – Child Development Outcomes Rating Scale

	f1		f2		f3		f4	
	Gato et al. 2013	Lukáš, 2018	Gato et al. 2013	Lukáš, 2018	Gato et al. 2013	Lukáš, 2018	Gato et al. 2013	Lukáš, 2018
10. Petra bude mít problémy s pohlavní identitou jak v dospívání, tak v dospělosti*		,861	,720					
5. Petra bude vykazovat chování, zájmy a charakteristiky opačného pohlaví.	-,785	,824						
8. Petra bude sexuálně preferovat osoby stejného pohlaví.	-,451	,936						
6. Petra se bude s druhými snadno přátelit.			,826	,836				
9. Petra bude mít dobré sebepojetí.			,519	,811				
4. Petra bude mít dobré intelektové schopnosti				,708				
2. Petra bude mít problémy se svými emocemi.					,872	,842		
3. Petra bude mít problematické chování (výchovné problémy ad.).					,564	,893		

7. Petra bude v průběhu svého života terčem diskriminace od dospělých.								,855	,797
1. Petra bude terčem verbálního či fyzického násilí od svých vrstevníků.								,735	,885

* v CZ verzi upravená položka, původně „The child will feel well as a young boy/girl, and later as a man/woman“, položka byla změněna z důvodu srozumitelnosti a souladu s podobou ostatních položek, a proto také v mém výzkumu spadá do jiného faktoru; Zobrazeny pouze faktorové nálože > 0,4

Couples Rating Scale

Couples Rating Scale (CRS) je jedenácti-položková škála vyvinutá Crawfordem, McLeodem, Zambonim a Jordanem (1999), jejíž faktorovou strukturu ověřili portugalští výzkumníci (Gato, Freitas & Fontaine, 2013). Dotazník byl vyvinut s cílem zjišťovat, jak respondenti vnímají rodičovské kompetence adoptujících párů. Crawford se Sollidayem (1996) vyvinuli také velmi podobný a poměrně často používaný dotazník Couples Rating Questionnaire, CRQ, který se ale koncepčně překrývá s níže popsáním dotazníkem AVS (např. míra nebezpečí v rodině), který je jím inspirován. V dotazníku CRS je použita pětibodová Likertova škála souhlasu s výroky (1-rozhodně nesouhlasím až 5-rozhodně souhlasím).

Gato, Freitas a Fontaine (2013) ve faktorové analýze tohoto nástroje odhalili tři faktory – „Hodnocení stability partnerů a páru“ (f1), „Obavy o zneužití dítěte“ (f2) a „Obecná rodičovská způsobilost“ (f3).

Položky se jeví být vhodné pro faktorovou analýzu – KMO = 0,787, Bartlettův test $p < 0,001$, determinant korelační matice je $8 \cdot 10^{-7}$. Data byla extrahována metodou hlavních komponent a výsledná faktorová struktura byla rotována šikmou rotací Oblimin ($\delta=0$), kvůli čemuž není zobrazeno procento vysvětleného rozptylu jednotlivými faktory. Nerotované řešení s dvěma faktory ale vysvětlovalo 73,86 % rozptylu hodnot položek.

Prvotní faktorová analýza mých dat poukázala na dva faktory. Následně jsem vyzkoušel pod vlivem výzkumu Gato, Freitas a Fontaine (2013) třífaktorové řešení, které ale logicky nepotvrzovalo faktorovou strukturu portugalského výzkumu. Rozhodl jsem se proto v tomto případě pro dvoufaktorové řešení.

Výsledné faktory v korespondenci s Gato, Freitas a Fontaine (2013) pojmenovávám „Rodičovská způsobilost a stabilita páru“ (f1), „Riziko zneužití dítěte“ (f2).

Hodnoty Cronbachova alfa pro celý dotazník jsou také dostačující, $\alpha = 0,645$.

Tabulka č. 3: Faktorová analýza – Couples Rating Scale

	f1		f2		f3	% neplat. odpovědí
	Gato et al. 2013	Lukáš, 2018	Gato et al. 2013	Lukáš, 2018	Gato et al. 2013	
7. Pár je nyní schopen dítěti nabídnout emocionálně stabilní prostředí	,880	,807				36 %
8. Pár bude i v budoucnu schopen dítěti nabídnout emocionálně stabilní prostředí	,850	,942				44 %
6. Pár má ty správné kvality, které by mu umožňovaly vychovávat dítě		,985				40 %
23. Adopce je nejlepší možností pro 4letého sirotka, který je v opatrovnictví státu		,725				20 %
19. Pár bude mít problém vyjít s penězi		-,445				1 %
20. Pár při výchově dítěte dostane dostatečnou podporu od svého okolí (rodiče, přátelé, sousedé, ad.)		,599				30 %
1. Dítě by mělo být svěřeno do péče tomuto páru (adopce)		,929			,949	30 %
17. Pár je schopen dítě naučit dobrým hodnotám a vychovat z něj morálně zodpovědného jedince		,976			,555	31 %
11. Dítě bude emočně zanedbáváno			,669	,865		10 %
12. Dítěti bude fyzicky ubližováno			,756	,971		7 %
13. Dítě bude sexuálně zneužíváno				,960		7 %

Zobrazeny pouze faktorové nálože > 0,4

Adoption Vignette Scale

Adoption Vignette Scale (AVS) je dvanácti-položková škála vyvinutá Ryem a Meaneyem (2010a), jejíž faktorovou strukturu ověřily kanadské výzkumnice McCutcheon a Morrison (2015). Položky AVS se týkají stability adoptujícího páru a kvality prostředí, které pro dítě dokážou vytvořit. Při tvorbě vycházeli Rye a Meaney (2010a) z nejčastějších negativně stereotypních hodnocení homoparentálních párů a navázali na již výše zmíněný dotazník CRQ Crawforda a Sollidaye (1996). V AVS je použita pětibodová Likertova škála souhlasu s výroky (1-rozhodně nesouhlasím až 5-rozhodně souhlasím).

McCutcheon a Morrison (2015) ve faktorové analýze tohoto nástroje odhalily dva relevantní faktory – „Vhodnost adoptujícího páru“ (f1) a „Důsledky pro dítě“ (f2).

Položky se jeví být vhodné pro faktorovou analýzu – KMO = 0,841, Bartlettův test $p < 0,001$, determinant korelační matice je $3,7 \cdot 10^{-6}$. Data byla extrahována metodou hlavních komponent a výsledná faktorová struktura byla rotována šikmou rotací Oblimin ($\delta=0$), kvůli

čemuž není zobrazeno procento vysvětleného rozptylu jednotlivými faktory. Nerotované řešení s dvěma faktory ale vysvětlovalo 71,33 % rozptylu hodnot položek.

Z výsledné analýzy byla vyřazena položky č. 16. „Jakékoliv posmívání, které dítě adoptované tímto párem zažije ve škole kvůli svým rodičům, je součástí dospívání.“, protože při dvoufaktorovém řešení vykazovala nízké hodnoty koeficientu komunity $h^2 = 0,056$ a zřejmě měří něco jiného než ostatní položky.

První faktorová analýza mých dat poukázala na tři faktory, kde se ale třetí faktor dal těžko interpretovat a obsahoval výše zmíněnou problematickou položku č. 16. Následně jsem vyzkoušel pod vlivem výzkumu McCutcheon a Morrison (2015) dvoufaktorové řešení, které sice strukturou faktorů neodpovídalo kanadskému výzkumu, ale jeví se obsahově i statisticky dostačující.

Výsledné faktory v korespondenci s McCutcheon a Morrison (2015) pojmenovávám „Způsobitost páru“ (f1), „Nevhodnost páru a negativní důsledky pro dítě“ (f2).

Hodnoty Cronbachova alfa pro celý dotazník jsou také dostačující, $\alpha = 0,677$.

Tabulka č. 4: Faktorová analýza – Adoption Vignette Scale

	f1		f2		% neplat. odpovědí
	McCutcheon & Morrison 2015	Lukáš, 2018	McCutcheon & Morrison 2015	Lukáš, 2018	
2. Dítě adoptované tímto párem bude vychovááno v nebezpečné atmosféře*	,73			,810	5 %
4. Pár je hrozbou pro well-being dítěte*	,68			,726	3 %
5. Pár bude zaměstnán svým vlastním vztahem a nebude proto mít čas na dítě*	,64			,879	1 %
10. Dítě adoptované tímto párem bude mít ve svých adoptivních rodičích problematický rolový model*	,48			,812	10 %
6. Pár má ty správné kvality, které by mu umožňovaly vychovávat dítě	,62	,952			40 %
7. Pár je nyní schopen dítěti nabídnout emocionálně stabilní prostředí	,61	,914			36 %
9. Pár bude pro dítě dobrými rodiči	,53	,971			40 %
1. Dítě by mělo být svěřeno do péče tomuto páru (adopce)		,937			30 %
13. Dítě adoptované tímto párem vyroste jako každé jiné dítě a bude mít „normální“ život*		,816	,56		42 %
11. Dítě adoptované tímto párem bude mít problémy s pohlavní identitou			,69	,721	5 %

14. U dítěte adoptovaného tímto párem je větší šance, že se v dospělosti stane gayem/lesbou.			,46	,492	4 %
--	--	--	-----	------	-----

Ve výzkumu McCutcheon a Morrison (2015) obráceně kódovaná položka; Zobrazeny pouze faktorové nálože > 0,4

Finální struktura škál závislých proměnných

Pro měření názorů na očekávaný budoucí vývoj dítěte po adopci považují dotazník CDORS jako dostatečně kvalitní výzkumný nástroj. Škály dotazníku CDORS odpovídající čtyřem odhaleným faktorům budu dále používat jako finální závislé proměnné týkající se hodnocení očekávaného vývoje dítěte.

V případě rodičovských kompetencí jsem neshledal ani jeden z dotazníků dostačující z hlediska pokrytí možných témat, a proto jsem se v další fázi analýzy rozhodl vyřadit nekvalitní položky dotazníků CRS a AVS. Ty zbylé jsem následně podrobil další faktorové analýze s cílem odhalit finální strukturu subškál (faktorů) závislých proměnných týkajících se rodičovské kompetence adoptujícího páru. Kritéria, podle nichž jsem vyřazoval nekvalitní položky jsou: A) procento neplatných odpovědí u dané položky (viz tabulky výše) vyšší než 40 %; B) logická konzistence a překryv položek s ostatními škálami, a to především se škálami CDORS.

Ze dvou položek týkajících se na názor na umístění dítěte do rodiny (položka č. 1 a č. 23 v CRS) jsem ještě před faktorovou analýzou vytvořil škálu „Umístění dítěte v rodině.“ Učinil jsem tak z důvodu mnou vnímané důležitosti této škály a obsahové odlišnosti od ostatních položek a škál.

Tabulka č. 5: Položky vyřazené z CRS a AVS

Položka	Dotazník	Důvod vyřazení
8. Pár bude i v budoucnu schopen dítěti nabídnout emocionálně stabilní prostředí	CRS	% neplatných odpovědí
6. Pár má ty správné kvality, které by mu umožňovaly vychovávat dítě	CRS	% neplatných odpovědí
9. Pár bude pro dítě dobrými rodiči	AVS	% neplatných odpovědí
13. Dítě adoptované tímto párem vyroste jako každé jiné dítě a bude mít „normální“ život	AVS	% neplatných odpovědí
11. Dítě adoptované tímto párem bude mít problémy s pohlavní identitou.	AVS	Překryv s CDORS
14. U dítěte adoptovaného tímto párem je větší šance, že se v dospělosti stane gayem/lesbou.	AVS	Překryv s CDORS

Sloučené položky dotazníků CRS a AVS se jeví být vhodné pro faktorovou analýzu – KMO = 0,710, Bartlettův test $p < 0,001$, determinant korelační matice je 0,12. Data byla extrahována metodou hlavních komponent a výsledná faktorová struktura byla rotována šikmou

rotací Oblimin ($\delta=0$), kvůli čemuž není zobrazeno procento vysvětleného rozptylu jednotlivými faktory. Nerotované řešení se třemi faktory ale vysvětlovalo 62,5 % rozptylu hodnot položek.

Faktorová analýza poukázala na tři faktory, které se zdají být dobrým průnikem výše uvedených faktorů z CRS a AVS. Výsledné faktory pojmenovávám „Rodičovská způsobilost“ (f1), „Riziko zneužití dítěte“ (f2) a „Nevhodnost rodičů“ (f3). Položky spadající pod tyto faktory jsou dohledatelné v tabulce č. 6 níže.

Reliabilitu použitého řešení ukazují hodnoty Cronbachova alfa, které je dostatečné. Pro jednotlivé škály jsou hodnoty $\alpha(f1) = 0,784$, $\alpha(f2) = 0,914$, $\alpha(f3) = 0,663$.

Tabulka č. 6: Faktorová analýza – Couples Rating Scale a Adoption Vignette Scale

	f1	f2	f3
7. Pár je nyní schopen dítěti nabídnout emocionálně stabilní prostředí	-,870		
17. Pár je schopen dítě naučit dobrým hodnotám a vychovat z něj morálně zodpovědného jedince.	-,848		
Pár při výchově dítěte dostane dostatečnou podporu od svého okolí (rodiče, přátelé, sousedé ad.).	-,702		
10. Dítě adoptované tímto párem bude mít ve svých adoptivních rodičích problematický rolový model.	,485		
11. Dítě bude emočně zanedbáváno		,881	
12. Dítěti bude fyzicky ubližováno		,957	
13. Dítě bude sexuálně zneužíváno		,923	
20. Dítě adoptované tímto párem bude vychováno v nebezpečné atmosféře.			,821
4. Pár je hrozbou pro well-being dítěte			,556
5. Pár bude zaměstnán svým vlastním vztahem a nebude proto mít čas na dítě			,810
19. Pár bude mít problém vyjít s penězi.			,458

Zobrazeny pouze faktorové nálože > 0,4

Výstupem faktorové analýzy závislých proměnných je výsledná struktura osmi škál (faktorů), které pokrývají hodnocení rodičovských kompetencí adoptujících párů a očekávaný vývoj dítěte po adopci. Jedná se o poměrně velké množství závislých proměnných, což s sebou sice přináší menší fokus a hloubku výzkumu, ale zato odpovídá výše definovanému exploračnímu charakteru výzkumu. Níže jsou uvedeny názvy výsledných škál závislých proměnných spolu s položkami, které pod ně spadají a dotazníkem, z nějž položka pochází.

f1 – „Riziko zneužití dítěte“ (CRS – 11. Dítě bude emočně zanedbáváno; 12. Dítěti bude fyzicky ubližováno; 13. Dítě bude sexuálně zneužíváno);

f2 – „Rodičovská způsobilost“ (CRS – 17. Pár je schopen dítě naučit dobrým hodnotám a vychovat z něj morálně zodpovědného jedince; 20. Pár při výchově dítěte dostane dostatečnou

podporu od svého okolí (rodiče, přátelé, sousedé, ad.); 7. Pár je nyní schopen dítěti nabídnout emocionálně stabilní prostředí; AVS – 10. Dítě adoptované tímto párem bude mít ve svých adoptivních rodičích problematický rolový model. – Obrácené kódování);

f3 – „Nevhodnost rodičů“ (AVS – 2. Dítě adoptované tímto párem bude vychovááno v nebezpečné atmosféře; 4. Pár je hrozbou pro well-being dítěte; 5. Pár bude zaměstnán svým vlastním vztahem a nebude proto mít čas na dítě; CRS – 19. Pár bude mít problém vyjít s penězi.)

f4 – „Umístění dítěte v rodině“ (1. Dítě by mělo být svěřeno do péče tomuto páru (adopce); 23. Adopce je nejlepší možností pro 4letého sirotka, který je v opatrovnictví státu)

f5 – „Psychosociální přizpůsobení dítěte“ (CDORS - 6. Petra se bude s druhými snadno přátelit.; 9. Petra bude mít dobré sebepojetí.; 4. Petra bude mít dobré intelektové schopnosti.)

f6 – „Viktimizace dítěte“ (CDORS – 7. Petra bude v průběhu svého života terčem diskriminace od dospělých.; 1. Petra bude terčem verbálního či fyzického násilí od svých vrstevníků.

f7 – „Psychologické obtíže dítěte“ (CDORS – 2. Petra bude mít problémy se svými emocemi.; 3. Petra bude mít problematické chování (výchovné problémy ad.).

f8 – „Nenormativní sexualita dítěte“ (CDORS – 5. Petra bude vykazovat chování, zájmy a charakteristiky opačného pohlaví.; 8. Petra bude sexuálně preferovat osoby stejného pohlaví.; 10. Petra bude mít problémy s pohlavní identitou jak v dospívání, tak v dospělosti.).

Výzkumné nástroje měřící míru homofobie, sociální desirabilitu, hodnocení genderových rolí a etiologie homosexuality a ostatní nezávislé proměnné

Faktorové analýze a ověření reliability jsem podrobil také výzkumné nástroje měřící nezávislé proměnné a údaje o jejich faktorové struktuře a reliabilitě jsou obsahem následujících stránek. Konkrétně je popsán pro účely tohoto výzkumu vytvořený dotazník Etiologie homosexuality, dále dotazníky ATLG, MHS, SRQ a SDS.

Etiologie homosexuality

Etiologie homosexuality je dvoudimenzionální škála vyvinutá mojí osobou pro účely tohoto výzkumu. Konceptuálně zahrnuje jednu celkovou škálu „Etiologie homosexuality“ a dvě subškály – „Nature“ a „Nurture“, které očekávám, že faktorová analýza potvrdí. Dotazník obsahuje 8 položek, 4 pro subškálu „Nature“ a 4 pro „Nurture“. Byla použita pětibodová Likertova škála souhlasu s výroky (1-rozhodně nesouhlasím až 5-rozhodně souhlasím). Znění položek je inspirované především dotazníkem Etiology Beliefs Scale s prokázanou

konstruktovou validitou a reliabilitou (Rye & Meaney, 2010a), ale i jinými podobnými nástroji (Smith, Zanotti, Axelton, & Saucier, 2011; Hegarty & Pratto, 2001; Costa et al., 2014; Frias-Navaro, Monterde-i-Bort, Pascual-Soler, & Badenes-Ribera, 2013). Klíčovým faktorem pro mě byla především délka nástroje, a proto jsem vybral a navrhnul pouze 8 položek. Vyšší hodnoty každé ze subškál odpovídají jejímu zaměření. Vyšší hodnoty celkové škály „Etiologie homosexuality“ vyjadřují vyšší míru postoje „Nurture“, tj. vnímání homosexuality jako naučeného chování či osobní volby.

Položky se jeví být vhodné pro faktorovou analýzu - KMO = 0,885, Bartlettův test $p < 0,001$, determinant korelační matice je 0,32. Data byla extrahována metodou hlavních komponent a vzhledem k tomu, že byl extrahován jen jeden faktor, nebyla rotace třeba. Jednofaktorové řešení vysvětluje 51,80 % rozptylu hodnot položek.

Faktorová analýza poukázala na jeden společný faktor skrytý za proměnnými. Můj původní předpoklad, že škály Nature a Nurture budou statisticky odlišitelné se nepotvrdil a v další analýze je proto možné používat jeden celkový faktor „Etiologie homosexuality“ místo dvou dílčích Nature a Nurture, které ho tvoří.

Reliabilitu použitého výzkumného nástroje Etiologie homosexuality ukazují hodnoty Cronbachova alfa, které dosahují dobrých hodnot. Pro celý dotazník se $\alpha = 0,853$, pro škálu Nurture se $\alpha(\text{Nu}) = 0,828$, pro škálu Nature se $\alpha(\text{Na}) = 0,641$.

Tabulka č. 7: Faktorová analýza – Etiologie homosexuality

	f1
Nu: 1. Lidé mohou změnit svoji sexuální orientaci.	,620
Na: 2. Homosexualita je přirozená stejně jako heterosexuality.	-,617
Nu: 3. Dítě, které je vychovááno gayi/lesbami, bude s větší pravděpodobností samo gay či lesba.	,840
Na: 4. Sexuální orientace je dána biologickými faktory jako jsou geny a hormony.	-,666
Nu: 5. Rodiče mají důležitý vliv na sexuální orientaci svých dětí.	,839
Na: 6. Homosexuální orientaci nemůže člověk změnit.	-,455
Nu: 7. V mnoha případech je homosexuální orientace naučená či způsobená faktory okolního prostředí.	,810
Na: 8. Lidé se jako homosexuálové rodí	-,815
% vysvětleného rozptylu	51,80

Nu = Nurture, Na = Nature; Zobrazeny pouze faktorové nálože $> 0,4$

Homofobie

Pro měření tradiční homofobie byl použit klasický dotazník Attitudes Towards Lesbians and Gay Men, ATLG, jehož validita, vnitřní konzistence a reliabilita byly ověřeny v mnoha studiích (Herek, 1984, 1988, 1994). Jde o jednodimenzionální dotazník a ve své původní verzi obsahuje 20 položek, z toho 10 pro gay muže a 10 pro lesbické ženy. Položky zjišťují afektivní

reakci respondentů na homosexualitu, gay muže a lesbické ženy. V mém výzkumu jsem z důvodu délky výzkumu použil zkrácenou, 10položkovou verzi, které obsahuje 5 položek pro gay muže a 5 pro gay ženy, a která dosahuje dostačujících psychometrických vlastností (Siebert, Chonody, Siebert, & Rutledge, 2014). Byla použita pětibodová Likertova škála souhlasu s výroky (1-rozhodně nesouhlasím až 5-rozhodně souhlasím). Vyšší hodnoty znamenají vyšší míru tradiční homofobie a homofobních předsudků.

Pro měření moderní homofobie byl použit jeden z řady dotazníků, který tuto proměnnou zjišťuje, Modern Homonegativity Scale, MHS, který je dle autorů velmi vhodný pro administraci vysokoškolským studentům (Morrison & Morrison, 2002). Jde o jednodimenzionální dotazník a jeho původní verze obsahuje 24 položek, 12 identických pro gay muže a 12 pro lesbické ženy, které umožňují srovnání postojů ke gay mužům a lesbickým ženám. To pro účely tohoto výzkumu není podstatné, což bylo spolu se snahou o minimalizaci délky dotazníků příčinou, proč jsem 2 verze pro gay muže a lesbické ženy sloučil do jedné. Stejně jako v původním dotazníku používám pětibodovou Likertovu škálu souhlasu s výroky (1-rozhodně nesouhlasím až 5-rozhodně souhlasím). Vyšší hodnoty znamenají vyšší míru moderní homofobie. Validizační studie potvrzují dobré hodnoty reliability a validity a dobré psychometrické vlastnosti dotazníku MHS (Morrison & Morrison, 2002; Rye & Meaney, 2010b).

Oba dva dotazníky, ATLG i MHS, byly administrovány společně. Proto jsem v případě těchto dvou dotazníků zkoumajících homofobii respondentů neověřoval ani tak faktorovou strukturu každého z nástrojů, ale především statistickou odlišitelnost dvou konstruktů – tradiční a moderní homofobie.

Položky se jeví být vhodné pro faktorovou analýzu – KMO = 0,950, Bartletův test $p < 0,001$, determinant korelační matice je $1,06 \cdot 10^{-7}$. Data byla extrahována metodou hlavních komponent a výsledná faktorová struktura byla rotována šikmou rotací Oblimin ($\delta=0$), kvůli čemuž není zobrazeno procento vysvětleného rozptylu jednotlivými faktory. Nerotované řešení se dvěma faktory ale vysvětlovalo 60,84 % rozptylu hodnot položek.

Prvotní faktorová analýza poukázala na čtyři obtížně interpretovatelné faktory. Při pohledu na komunalitu vyplynulo, že dvě položky, č. 13 („Ženská homosexualita je ve společnosti vnímána problematičtěji než jiné sexuální orientace“) a č. 19 („Gayové a lesby, jejichž okolí ví o jejich orientaci, si zaslouží obdiv za svou odvahu“) mají nízký koeficient komunality – $h^2(\text{č.13}) = 0,008$; $h^2(\text{č.19}) = 0,071$ a tudíž měří zřejmě něco jiného než ostatní položky. U položky č. 13 je to zřejmě způsobeno tím, že byla vytvořena až během překladu do češtiny rozdělením položky, která byla v angličtině velmi složitě formulovaná. Tato položka

proto byla vyřazena ze všech dalších výpočtů, položka č. 19 pouze z další faktorové analýzy. To vedlo k dosažení třífaktorové struktury, opět s obtížně interpretovatelnými a překrývajícími se faktory. Zvolil jsem proto nakonec fixně daný počet dvou faktorů, což se ukázalo být dobrým řešením s jasným faktorovým odlišením dotazníků tradiční (ATLG) a moderní (MHS) homofobie. S těmi budu i dále pracovat jako nezávislými proměnnými.

Reliabilitu použitých výzkumných nástrojů MHS a ATLG ukazují hodnoty Cronbachova alfa, které jsou velmi dobré – pro škálu ATLG se $\alpha(\text{ATLG}) = 0,894$, pro škálu MHS se $\alpha(\text{MHS}) = 0,927$.

Tabulka č. 8: Faktorová analýza – Homofobie (ATLG a MHS)

	f1	f2
Tr: 3. Homosexuální chování mezi dvěma ženami je zcela špatné.	,936	
Tr: 10. Homosexuální chování mezi dvěma muži je naprosto špatné.	,936	
Tr: 6. Ženská homosexualita je hřích.	,885	
Tr: 7. Mužská homosexualita je perverze.	,835	
Tr: 8. Ženská homosexualita pro mě sama o sobě není problém*	-,816	
Tr: 4. Mužská homosexualita je jen jiným druhem sexuální orientace, která by neměla být odsuzována*	-,719	
Tr: 9. Lesby jsou nemocné.	,617	
Tr: 5. Myslím si, že gay muži jsou odporní.	,612	
Tr: 2. Jako u jiných živočišných druhů, mužská homosexualita je přirozeným projevem mužské sexuality*	-,588	
Tr: 1. Lesby se nedokážou začlenit do naší společnosti.	,466	
Mod: 23. Pokud gayové a lesby chtějí, aby s nimi bylo zacházeno jako s kýmkoliv jiným, tak musí přestat dělat takový povyk kolem své sexuality a kultury.		,902
Mod: 14. Gayové a lesby by měli přestat cpát ostatním lidem pod nos jejich životní styl.		,853
Mod: 15. Gayové a lesby se soustředí na to, v čem se odlišují od heterosexuálů, a ignorují to, v čem jsou stejní.		,796
Mod: 21. Gayové a lesby by si měli přestat stěžovat na to, jak s nimi společnost zachází.		,771
Mod: 20. Fakt, že na univerzitách lze vystudovat „gay and lesbian studies“, mi přijde směšný.		,753
Mod: 22. Oslavy typu „Prague Pride“ jsou směšné, protože předpokládají, že sexuální orientace by měla být pro člověka zdrojem hrdosti.		,711
Mod: 19. V dnešní ekonomické situaci by ze státních peněz měly být podporovány organizace gayů a leseb*		-,684
Mod: 13. Gayové a lesby se ve svém požadavku mít stejná práva stali již příliš konfrontační.		,662
Mod: 17. Mnoho gayů a leseb využívá svou sexuální orientaci tak, aby mohli získat speciální práva a privilegia.		,645
Mod: 18. Gayové a lesby musí dál protestovat za stejná práva*		-,593
Mod: 12. Gayové a lesby mají všechna práva, která potřebují.		,570

* Obrácené kódování; Tr = Tradiční homofobie(ATLG), Mod = Moderní homofobie (MHS); zobrazeny pouze faktorové náložky > 0,4

Hodnocení genderových rolí

The Social Roles Questionnaire, SRQ (Baber & Tucker, 2006) je třinácti-položkový dvoudimenzionální dotazník zahrnující jednu celkovou škálu „Hodnocení genderových rolí“ a dvě subškály – „Genderově fixované myšlení“ a „Gender přesahující myšlení“. Očekávám, že faktorová analýza potvrdí existenci dvou odlišitelných subškál. Baber a Tucker (2006) potvrdili reliabilitu a validitu dotazníku na vzorku vysokoškolských studentů. Původní verze dotazníku používá jako škálu teploměr, ale pro zajištění konzistence s ostatními dotazníky jsem zvolil pětibodovou Likertovu škálu souhlasu s výroky (1-rozhodně nesouhlasím až 5-rozhodně souhlasím). Vyšší hodnoty u dvou subškál indikují jednak více genderově fixované, a naopak více gender přesahující myšlení. V případě celkové škály „Hodnocení genderových rolí“ indikují vyšší hodnoty více genderově fixované, tj. konzervativně tradiční hodnocení genderových rolí.

Položky se jeví být vhodné pro faktorovou analýzu - KMO = 0,828, Bartlettův test $p < 0,001$, determinant korelační matice je 0,093. Data byla extrahována metodou hlavních komponent a výsledná faktorová struktura byla rotována šikmou rotací Oblimin ($\delta=0$), kvůli čemuž není zobrazeno procento vysvětleného rozptylu jednotlivými faktory. Nerotované řešení se dvěma faktory ale vysvětlovalo 38,34 % rozptylu hodnot položek.

Prvotní faktorová analýza poukázala na čtyři obtížně interpretovatelné faktory. Zvolil jsem proto fixně daný počet dvou faktorů, což se ukázalo být dobrým řešením, protože přineslo faktorové odlišení škál „Genderově fixované myšlení“ a „Gender přesahující myšlení“, které přinášejí detailnější rozlišení postojů respondentů než celková škála, a proto s nimi budu v další analýze dále pracovat.

Položka č. 5 („Měli bychom přestat přemýšlet o tom, jestli je někdo muž či žena a více se zaměřit na jiné charakteristiky osobnosti“) z faktoru f2 dle Baber, Tucker (2006) vyšla dle mé faktorové analýzy jako záporná u faktoru f1. Pro účely výpočtů hrubých skóre ji však zařazuji k faktoru f2. Poslední z původních pěti položek faktoru f2 dle Baber, Tucker (2006), číslo 4, byla v české verzi změněna kvůli eliminaci dvojitého záporu („Práce v domácnosti by měly být přidělovány podle pohlaví“), kvůli čemuž nakonec také více sytí faktor f1.

Reliabilitu použitého nástroje SRQ ukazují hodnoty Cronbachova alfa. Pro celou škálu SRQ se $\alpha = 0,743$, pro subškálu „Genderově fixované myšlení“ se α (Gdr-Lkd) = 0,765, pro subškálu „Gender přesahující myšlení“ se α (Gdr-Tran) = 0,499. Hodnoty α (Gdr-Tran) jsou nízké, což limituje její využití v další analýze. Budu proto preferovat využití škály „Genderově fixované myšlení“ a pokud se někde ve výsledcích objeví i škála „Gender přesahující myšlení“,

bude to kriticky diskutováno. Nízké hodnoty Cronbachova α u této škály získali také Baber a Tucker (2006), α (Gdr-Tran) = 0,65, kteří diskutují možné příčiny.

Tabulka č. 9: Faktorová analýza – Social Roles Questionnaire

	f1		f2	
	Baber & Tucker, 2006	Lukáš, 2018	Baber & Tucker, 2006	Lukáš, 2018
Gdr-Lnk: 8. Některé druhy práce nejsou vhodné pro ženy.	,64	,809		
Gdr-Lnk: 6. Hlavní zodpovědností otce je finančně zabezpečit své děti.	,64	,707		
Gdr-Lnk: 12. Jen některé druhy práce jsou vhodné jak pro muže, tak pro ženy.	,67	,697		
Gdr-Lnk: 13. Pro mnoho důležitých zaměstnání je lepší si vybrat muže namísto žen.	,55	,607		
Gdr-Lnk: 7. Muži chtějí sex více než ženy.	,47	,503		
Gdr-Lnk: 11. Dívky by měly být více chráněny než chlapci.	,64	,480		
Gdr-Lnk: 9. Matky by měly dělat většinu rozhodnutí o tom, jak jsou děti vychovávány.	,60	,413		
Gdr-Lnk: 10. Matky by měly pracovat pouze, pokud je to nutné.	,54	,407		
Gdr-Tran: 4. Práce v domácnosti by měly být přidělovány podle pohlaví. *		,607	,59	
Gdr-Tran: 5. Měli bychom přestat přemýšlet o tom, jestli je někdo muž či žena a více se zaměřit na jiné charakteristiky osobnosti.		-,467	,59	
Gdr-Tran: 3. Míra svobody, kterou děti dostávají, by měla být dána jejich věkem a zralostí a ne pohlavím			,61	,763
Gdr-Tran: 2. S lidmi by mělo být zacházeno stejně, nezávisle na jejich pohlaví.			,70	,610
Gdr-Tran: 1. Lidé mohou být jak agresivní, tak pečující, nezávisle na svém pohlaví.			,68	,637
% vysvětleného rozptylu	31	25,52	10	12,82

* v CZ verzi upravená položka, původně „Tasks around the house should not be assigned by sex“; Gdr-Lnk = Genderově fixované myšlení, Gdr-Tran = Gender přesahující myšlení; zobrazeny pouze faktorové nálože > 0,4

Sociální desirabilita a ostatní nezávislé proměnné

Sociální desirabilitu měří dotazník Social Desirability Scale, SDS (Stöber, 2001). Jde o šestnácti-položkovou lži-skór škálu, která měří tendenci respondentů odpovídat sociálně žádoucím způsobem. Dotazník užívá škálu 1 – platí o mě, 0 – neplatí o mě. Vyšší hodnoty znamenají větší tendenci odpovídat sociálně žádoucím způsobem. Stöber (2001) prokázal reliabilitu i validitu tohoto výzkumného nástroje.

Hodnoty Cronbachova α (SDS) = 0,699. Výsledky faktorové analýzy (KMO = 0,741, $p < 0,001$, rotace Oblimin) ukazují pět obtížně interpretovatelných faktorů, naopak fixně daný jeden faktor vysvětluje pouze 18,58 % rozptylu hodnot položek. Řešení využívající tuto škálu jako celek je přijatelné, protože nevyžadují existenci jednoho latentního faktoru „Sociální desirabilita“ společného všem položkám. Jde zde spíše o tendenci odpovídat sociálně žádoucím

na kontroverzní podněty. Proměnnou „Sociální desirabilita“ tedy využiju k další analýze v podobně jedné škály.

Dalšími nezávislými proměnnými jsou „Pohlaví“, „Věk“, „Velikost místa trvalého bydliště“, „Sexuální orientace“, „Vysoká škola“, „Ročník studia“, „Církev“, „Konzervatismus“, „Religiozita“ a „Kontakt s homosexuály“. Popisná statistika pro kategorické proměnné je uvedena v kapitole 2.1.2, pro ty ostatní v kapitole 2.2.1.

Bližší nyní popíšu podobu posledních tří uvedených nezávislých proměnných. „Konzervatismus“ respondenti ohodnotili číslem na devítibodové sebehodnotící škále, kde 1 znamená liberalismus a 9 konzervatismus. Standardizovaná instrukce, používaná ve výzkumech Centra pro výzkum veřejného mínění, zněla „V politice lidé někdy hovoří o liberalismu a konzervatismu. Kam byste se sám/sama zařadil/a na této stupnici?“

„Religiozita“ i „Kontakt s homosexuály“ jsou proměnné složené vždy ze dvou položek. „Religiozita“ z položek tázajících se jednak na to, zdali respondenti věří nebo nevěří v Boha či jinou vyšší duchovní sílu, tj. na intenzitu náboženského prožívání; a také na to, jak často v průběhu uplynulého roku navštěvovali náboženské obřady, tj. četnost náboženského chování. Obě položky byly zprůměrovány do souhrnného skóru, jehož vyšší hodnoty vyjadřují vyšší míru religiozity. „Kontakt s homosexuály“ je proměnná složená z položek tázajících se jednak na to, kolik gayů a leseb je mezi respondentovými přáteli a blízkými, a také na to, jak často je v osobním kontaktu s gayi a lesbami. Obě položky byly zprůměrovány do souhrnného skóru, jehož vyšší hodnoty vyjadřují vyšší kontakt s homosexuály.

2.1.5. Průběh sběru a analýzy dat

Rekrutace respondentů probíhala přes facebookové stránky studentů psychologie na různých univerzitách, přes obecné studijní a kolejní skupiny (s doplněním, že dotazník je pouze pro studenty psychologie) a hromadnou rozesílkou na ročníkové mailové adresy, získané přímo či zprostředkovaně přes administrativní pracovníky jednotlivých kateder psychologie.

Sběr dat probíhal v období od 21.10 do 11.11.2018 online na portálu www.click4survey.cz. Účastníci si nejdříve přečetli úvodní informace, zahrnující především poučení o anonymitě sběru dat, a odsouhlasili zařazení do výzkumu. Následně si respondenti přečetli jeden z šesti modelových příběhů a odpovídali na dotazníky tázající se na rodičovské kompetence adoptujícího páru a očekávaný budoucí vývoj dítěte po adopci. K jednotlivým verzím příběhu byli respondenti přiřazováni náhodně podle algoritmu naprogramovaného Mgr. Vrankou z laboratoře PLESS. Následovaly dotazníky měřící homofobii, názory na etiologii

homosexuality, vnímání genderových rolí a míru sociální desirability. Celý výzkum byl ukončen sociodemografickými otázkami. Doba vyplňování byla přibližně 30 minut.

Data byla následně vyčištěna od neplatných odpovědí (např. respondenti nestudující psychologii) a byl proveden výpočet hrubých skóre a průměrných hodnot pro jednotlivé škály a proměnné. V další analýze pracuji s nimi, a ne s hodnotami jednotlivých položek. Ve statistickém program SPSS 17.0 byla následně provedena statistická analýza dat. Pro porovnání rozdílu hodnot závislých proměnných na základě sexuální orientace adoptujícího páru a pohlaví dítěte byla použita analýza rozptylu. Pro exploraci toho, jaké nezávislé proměnné (kam zahrnuji i škálu sociální desirability SDS) predikují hodnoty jednotlivých závislých proměnných používám regresní analýzu. Detailnější popis každé analýzy a jejích předpokladů je uveden v odpovídajících kapitolách.

Jak bylo zmíněno výše, po každé sekci dotazníků následoval prostor pro slovní komentáře. Jejich analýza na tomto místě umožňuje hlouběji nahlédnout silné stránky a slabiny mého výzkumu. Považuji za vhodné je uvést zde, než se přesuneme k prezentaci a interpretaci výsledků výzkumu.

V dotaznících tázajících se na hodnocení rodičovských kompetencí adoptujícího páru a očekávaný vývoj dítěte po adopci řada respondentů ve slovních komentářích uváděla výtky, že některé položky nelze na základě omezeného množství informací z příběhu zodpovědět ani u heterosexuálních, ani u homosexuálních párů. To se projevilo i ve vysokém počtu neplatných odpovědí u některých položek (např. „Dítě adoptované tímto párem vyroste jako každé jiné dítě a bude mít „normální“ život“ nebo „Pár bude i v budoucnu schopen dítěti nabídnout emocionálně stabilní prostředí“). Jedná se o výtky pochopitelné, protože cílová skupina studentů psychologie je v dané problematice více expertní než běžná populace. Mají díky studiu více informací o tématu, vidí více souvislostí, nespokojí se s obecnými formulacemi, potřebují více konkrétních informací o páru i dítěti pro své kvalifikované hodnocení.

Tyto výtky lze vypořádat pomocí použité metody vinět a šesti verzí modelových příběhů. Každý respondent dostal stejný příběh, se stejným množstvím informací o dítěti a adoptujícím páru. Výzkumné otázky mého výzkumu jsou postaveny na srovnání hodnocení různých adoptujících párů. Proto lze obhájit, že byť se respondentům některé položky zodpovídaly obtížně, jako celek je výzkum i příběhy funkční, protože cílem výzkumu je především srovnání pohledu na gay, lesbické a heterosexuální adoptující páry. A ty měly ve výzkumu všechny „stejně“ podmínky. Vedle toho byly položky s vysokým množstvím neplatných odpovědí z další analýzy vyřazeny při tvorbě finálních skóre závislých proměnných (viz faktorová analýza výše).

V dotaznících tazajících se na hodnocení očekávaného vývoje dítěte po adopci uváděla řada respondentů ve slovních komentářích, že u některých položek považují za rozhodující osobnost a chování rodičů, nikoliv fakt, že jsou stejnopohlavním párem. Psychologický vývoj dítěte je podle respondentů ovlivněn adoptí jakýmikoliv rodiči, prostředím, které pro dítě vytvářejí, vlastní osobností, vzájemným vztahem, vztahem k dítěti atd. Někteří respondenti uváděli, že nevěděli, jestli jsou otázky myšleny tak, že mají brát zřetel především na homosexuální prostředí nebo na vývoj v rodině obecně. Tyto komentáře znovu dokazují vhodnost využití metody vinět. Na informace skoupý podnětový příběh vytvářel prostor pro interpretace a projekce stereotypů respondentů o jednotlivých typech partnerského soužití. Neposkytoval díky své obecnosti mnoho vodítek v rozhodování a tím se otevíral prostor pro získání dat o tom, zdali variující sexuální orientace páru mění hodnocení rodičovských kompetencí a očekávaného vývoje dítěte po adopci.

V dotaznících tazajících se na míru homofobie řada respondentů ve slovních komentářích problematizovala polarity homosexuál – heterosexuál v sexuální orientaci a nature – nurture v etiologii sexuální orientace. V prvním případě byl častý názor, že sexuální orientace není polarita, ale kontinuum a že se člověk narodí s určitými predispozicemi k sexuální orientaci a pak záleží na rodinném prostředí, raných zkušenostech, výchově, případně traumatech či životní situaci, jakým sexuálním chováním se tyto predispozice v průběhu života projevují a jakou identitu jedinec přijme.

V dotaznících tazajících se na hodnocení genderových rolí řada respondentů ve slovních komentářích uváděla, že jejich hodnocení bylo ovlivněno tím, zdali je fyzicky náročná práce vhodná pro ženy, byť jinak zastávali rovnost pohlaví při výběru zaměstnání. Hodnocení u některých ovlivňoval také fakt, že větší ochrana dívek je potřebná kvůli tomu, že jsou globálně více vystaveny násilí kvůli svému pohlaví.

2.2. Výsledky

2.2.1. Charakteristiky závislých a nezávislých proměnných

V následující kapitole představuji výsledné průměrné hodnoty a četnosti hodnot jednotlivých proměnných popisujících souhrnně postoje výzkumného vzorku ke sledovaným tématům. Popíšu, se kterými otázkami a škálami respondenti souhlasili a nesouhlasili, ke kterým se postavili spíše neutrálně či rozporně. Některé proměnné jsem také podrobil statistickým testům, abych odhalil signifikantní souvislosti mezi proměnnými popisujícími výzkumný vzorek.

Analyzovaná data vykazují dobrý poměr platných a neplatných odpovědí v jednotlivých škálách. Jen 2 škály mají poměr neplatných hodnot kolem 12 % („Rodičovská způsobilost“ a „Umístění dítěte v rodině“), zbylé škály mají pod 6 % chybějících hodnot.

Dle celkových průměrných hodnot jsou závislými proměnnými ve středu bodové škály „Psychosociální přízpůsobení“ a „Viktimizace“. Souhlasněji se respondenti (společně s relativně vysokou shodou na tomto hodnocení) vyjadřovali k „Rodičovské způsobilosti“ a „Umístění dítěte v rodině“, naopak nesouhlasněji se vyjadřovali ke škálám „Psychologické obtíže dítěte“, „Nenormativní sexualita dítěte“, „Riziko zneužití dítěte“ (zde s relativně velkou růzností hodnocení) a „Nevhodnost rodičů“ (zde s relativně velkou shodou).

Při nahlédnutí do slovních komentářů se nabízí vysvětlení, proč je směrodatná odchylka u škály „Riziko zneužití dítěte“ tak vysoká. Část respondentů totiž udávala nesouhlasné hodnoty, protože nechtěli toto riziko dávat do souvislosti s případnou adopcí stejnopohlavním párem. Část respondentů naopak dávala souhlasné hodnoty, protože obecně formulované položky („11. Petra bude emočně zanedbávána.“, „12. Petře bude fyzicky ubližováno.“, 13. Petra bude sexuálně zneužívána.“) nabízely závěr, že riziko zneužití nějak s prostředím v rodině může souviset, bez ohledu na sexuální orientaci rodičů. V příštím výzkumu by proto bylo vhodné tyto položky konkretizovat.

Dle celkových průměrných hodnot jsou škálami nezávislých proměnných, ke kterým respondenti vyjadřovali spíše souhlasně, škály „Etiologie-Nature“ a „Gender přesahující myšlení“ (v tomto případě s relativně velkou shodou respondentů). Rozhodně nesouhlasně se respondenti vyjadřovali ke škále „Tradiční homofobie“, a to s relativně velkou shodou hodnotících. Spíše nesouhlasně se vyjadřovali ke škálám „Etiologie homosexuality“, „Etiologie homosexuality – Nurture“, „Hodnocení genderových rolí“ a „Genderově fixované myšlení“ (v posledních 2 případech s relativně velkou shodou respondentů). Pouze lehce podprůměrných hodnot dosahuje překvapivě škála „Moderní homofobie“.

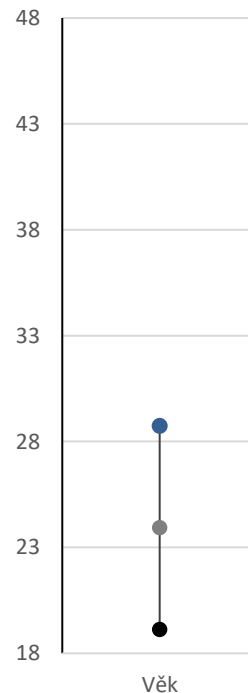
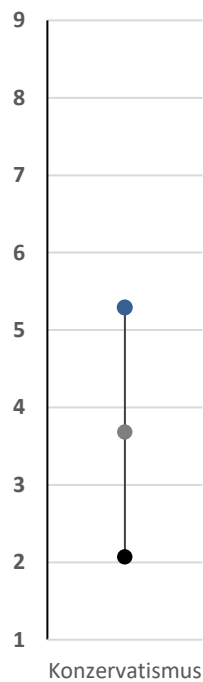
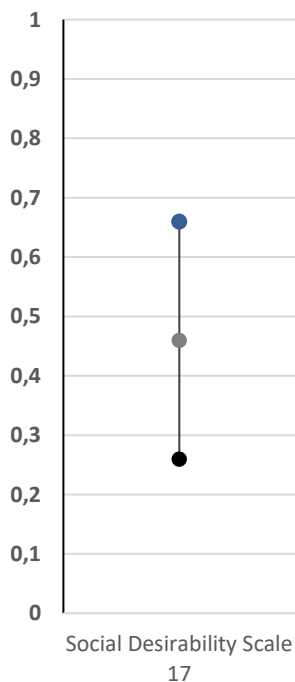
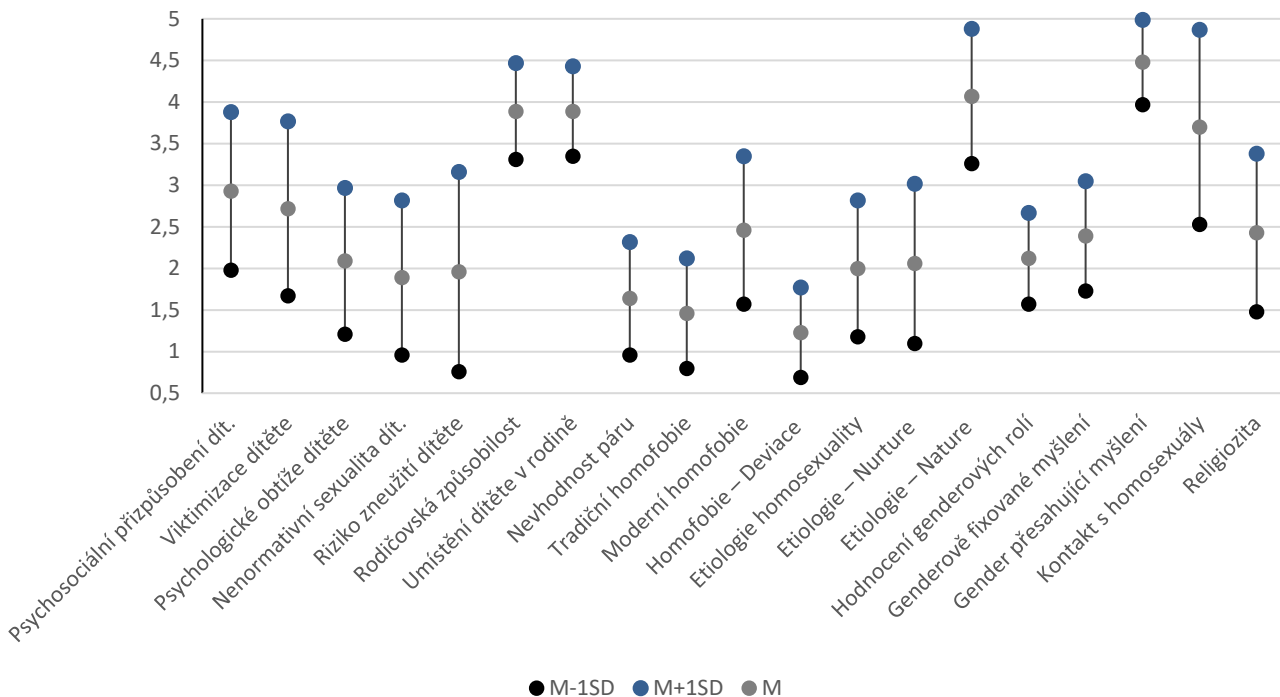
Trochu stranou stojí škály „Religiozita“ a „Kontakt s homosexuály“, protože svými hodnotami udávají četnost a kvalitu určitého chování respondentů. Zajímavá je škála „Kontakt s homosexuály“, která má spíše vyšší průměrné hodnoty a také velký rozptyl hodnocení – část respondentů se s homosexuály setkává velmi často, druhá část ale o poznání méně. Religiozita respondentů dosahuje spíše nižších hodnot, ale i zde je patrný jejich poměrně vysoký rozptyl.

Ve škále sociální desirability SDS dosáhli respondenti průměrných hodnot s relativně vysokým rozptylem hodnot. To lze přičíst faktu, že dle slovních komentářů řada respondentů odhalila, že jde o lži-skór. Na škále konzervatismu je výběrová populace spíše liberální, byť i zde je patrný velký rozptyl hodnot.

Tabulka č. 10: Počet respondentů a průměrné hodnoty závislých a nezávislých proměnných

	N platné	%	N neplatné	%	Průměr	Směrodatná odchylka	Medián
Věk	336	99,7 %	1	,3 %	23,94	4,81	22
Kontakt s homosexuály	337	100,0 %	0	,0 %	3,70	1,17	4
Religiozita	335	99,4 %	2	,6 %	2,43	0,95	2
Konzervatismus (škála 1-9)	37	100,0 %	0	,0 %	3,68	1,61	3
Psychosociální přizpůsobení dít.	321	95,3 %	16	4,7 %	2,93	0,95	3
Viktimizace dítěte	327	97,0 %	10	3,0 %	2,72	1,05	3
Psychologické obtíže dítěte	326	96,7 %	11	3,3 %	2,09	0,88	2
Nenormativní sexualita dít.	321	95,3 %	16	4,7 %	1,89	0,93	1,67
Riziko zneužití dítěte	317	94,1 %	20	5,9 %	1,96	1,20	1,33
Rodičovská způsobilost	297	88,1 %	40	11,9 %	3,89	0,58	4
Umístění dítěte v rodině	300	89,0 %	37	11,0 %	3,89	0,54	4
Nevhodnost páru	336	99,7 %	1	,3 %	1,64	0,68	1,5
Tradiční homofobie	336	99,7 %	1	,3 %	1,46	0,66	1,2
Moderní homofobie	334	99,1 %	3	,9 %	2,46	0,89	2,33
Etiologie homosexuality	332	98,5 %	5	1,5 %	2,00	0,82	1,88
Etiologie – Nurture	334	99,1 %	3	,9 %	2,06	0,96	1,75
Etiologie – Nature	331	98,2 %	6	1,8 %	4,07	0,81	4,25
Hodnocení genderových rolí	334	99,1 %	3	,9 %	2,12	0,55	2,15
Genderově fixované myšlení	335	99,4 %	2	,6 %	2,39	0,66	2,44
Gender přesahující myšlení	335	99,4 %	2	,6 %	4,48	0,51	4,5
Social Desirability Scale (škála 0-1)	337	100,0 %	0	,0 %	0,46	0,20	0,5

Graf č. 2: Charakteristiky respondentů (průměrné hodnoty) – postoje k vývoji adoptovaných dětí a rodičovským kompetencím, hodnocení genderových rolí a etiologie homosexuality, míra homofobie, sociální desirability a kontaktu s homosexuály, konzervatismus, religiozita, věk

Kategorické proměnné a škálu „Religiozita“, „Konzervatismus“ a „Kontakt s homosexuály“ jsem podrobil statistickým testům, abych odhalil signifikantní souvislosti mezi proměnnými popisujícími výzkumný vzorek. Podle chí-kvadrát testu nezávislosti je signifikantní vztah mezi pohlavím a sexuální orientací; $\chi^2(6) = 46,671$; $p < 0,001$, a to konkrétně tak, že v mém vzorku je zastoupeno více gay mužů než lesbických žen. Podle Analýzy rozptylu je signifikantní vztah také mezi proměnnými „Kontakt s homosexuály“ a sexuální orientací, $F(2) = 12,572$, $p < 0,001$; a Konzervatismem a příslušností k církvi, $F(3) = 7,156$, $p < 0,001$. Následné srovnání dvojic pomocí Scheffého testu v prvním případě ukazuje očekávatelný výsledek, že gayové a lesby ($M = 4,50$) a bisexuální muži a ženy ($M = 4,24$) jsou v signifikantně větším kontaktu s homosexuály než heterosexuální muži a ženy ($M = 3,56$), $p < 0,01$; a v druhém případě se pomocí Games-Howellova testu zase nepřekvapivě ukazuje, že nevěřící ($M = 3,39$) jsou signifikantně liberálnější než příslušníci římskokatolické církve ($M = 4,39$), $p < 0,01$.

Následující tabulka ukazuje hodnoty závislých a vybraných nezávislých proměnných pro jednotlivé varianty modelových příběhů. Umožňuje základní srovnání průměrných hodnot proměnných před tím, než budou podrobeny statistickým testům analýzy rozptylu a regresní analýze v dalších kapitolách. Za pozornost stojí především respondenti, kteří četli verzi příběhu s heterosexuálním párem adoptujícím chlapce, mezi nimiž je zastoupeno nejvíce heterosexuálů a dosahují nejvyšších hodnot religiozity a nejnižších hodnot kontaktu s homosexuály. Naopak nejnižších hodnot religiozity a konzervatismu a nejvíce bisexuálních/ gay mužů a bisexuálních/lesbických žen je zastoupeno mezi respondenty, kteří četli verzi příběhu s lesbickým párem adoptujícím dívku.

Tabulka č. 11: Průměrné hodnoty proměnných pro 6 variant modelového příběhu

	Lesbický pár + dívka	Lesb. pár + chlapec	Gay pár + dívka	Gay pár + chlapec	Heterosex. pár + dívka	Heteros. pár + chlapec
N	52	56	58	63	55	53
Pohlaví (%)	M= 28,8 %; Ž= 69,2 %	M= 16,1 %; Ž= 82,1 %	M= 13,8 %; Ž= 82,8 %	M= 20,6 %; Ž= 79,4 %	M=16,4 %; Ž= 81,8 %	M= 18,9 %; Ž= 81,1 %
Sexuální orientace (%)	G/L=13,5 %; B=13,5%; H=73,1%	G/L=5,4 %; B=12,5 %; H=82,1 %	G/L=10,3 %; B=12,1 %; H=77,6 %	G/L=4,8 %; B=12,7 %; H=82,5 %	G/L=3,6 %; B= 16,4 %; H=80 %	G/L=3,8 %; B=5,7 %; H=90,6 %
Věk – M (SD)	23,8 (3,76)	24,6 (5,74)	23,9 (5,18)	23,3 (4,04)	23,5 (5,21)	24,6 (4,53)
Kontakt s homosexuály – M (SD)	3,69 (1,14)	3,71 (1,27)	3,77 (1,15)	3,75 (1,25)	3,73 (1,14)	3,61 (1,12)
Religiozita – M (SD)	2,21 (,86)	2,56 (,88)	2,45 (,99)	2,33 (,90)	2,45 (1,02)	2,61 (1,01)
Konzervatismus – M (SD) (škála 1-9)	3,38 (1,47)	3,66 (1,53)	3,68 (1,46)	3,84 (1,71)	3,65 (1,57)	3,79 (1,88)

Psychosoc. přizpůsobení dít. – M (SD)	2,81 (.98)	2,82 (.94)	2,77 (.95)	2,96 (.96)	3,15 (.97)	3,12 (.81)
Viktimizace dítěte – M (SD)	3,04 (.95)	3,12 (.80)	3,09 (1,09)	3,19 (.84)	1,94 (.77)	1,78 (.67)
Psychologické obtíže dítěte – M (SD)	1,98 (.82)	2,08 (.91)	2,02 (.99)	1,91 (.71)	2,28 (.95)	2,23 (.80)
Nenormativní sexualita dít. – M (SD)	1,93 (.95)	2,27 (1,03)	2,11 (1,08)	1,92 (.93)	1,49 (.68)	1,63 (.65)
Riziko zneužití dítěte – M (SD)	1,71 (.97)	1,90 (1,26)	1,62 (1,03)	1,66 (.99)	2,19 (1,25)	2,30 (1,33)
Rodičovská způsobilost – M (SD)	3,96 (.56)	3,85 (.62)	3,71 (.67)	3,87 (.50)	4,09 (.46)	4,11 (.32)
Umístění dítěte v rodině – M (SD)	3,83 (.66)	3,88 (.60)	3,89 (.50)	3,95 (.33)	3,91 (.67)	3,88 (.44)
Nevhodnost páru – M (SD)	1,53 (.66)	1,66 (.83)	1,48 (.58)	1,54 (.57)	1,61 (.53)	1,48 (.38)
Tradiční homofobie – M (SD)	1,35 (.51)	1,51 (.64)	1,50 (.76)	1,39 (.51)	1,36 (.57)	1,63 (.85)
Moderní homofobie – M (SD)	2,26 (.89)	2,56 (.91)	2,53 (.88)	2,43 (.85)	2,48 (.90)	2,46 (.88)
Etiologie homosexuality – M (SD)	1,79 (.76)	2,06 (.75)	2,04 (.88)	1,91 (.74)	1,95 (.76)	2,17 (.95)
Etiologie – Nurture – M (SD)	1,80 (.86)	2,11 (.95)	2,12 (.98)	1,97 (.87)	2,06 (.95)	2,21 (1,07)
Etiologie – Nature – M (SD)	4,22 (.78)	4,00 (.69)	4,04 (.90)	4,14 (.73)	4,14 (.73)	3,87 (.98)
Hodnocení genderových rolí – M (SD)	2,06 (.57)	2,22 (.56)	2,01 (.46)	2,07 (.54)	2,19 (.54)	2,20 (.60)
Genderově fixované myšlení – M (SD)	2,32 (.69)	2,49 (.66)	2,25 (.56)	2,36 (.68)	2,49 (.65)	2,45 (.69)
Gender přesahující myšlení – M (SD)	4,50 (.52)	4,38 (.57)	4,55 (.44)	4,59 (.42)	4,49 (.52)	4,36 (.59)
Social Desirability Scale – M (SD) (škála 0-1)	0,46 (.16)	0,50 (.18)	0,47 (.19)	0,49 (.20)	0,46 (.19)	0,35 (.23)

M = průměr, SD = směrodatná odchylka, M = muž, Ž = žena, G/L = gay muž/lesbická žena, B = bisexuální muž/žena, H = heterosexuální muž/žena

2.2.2. Rozdíly v hodnocení dětí a párů dle sexuální orientace adoptujícího páru a pohlaví dítěte (analýza rozptylu)

V následující kapitole se pomocí statistických testů pokusím zodpovědět první výzkumnou otázku. Ta se ptá na to, jaké jsou rozdíly v postojích studentů psychologie k rodičovským kompetencím a vývoji dítěte adoptovaného lesbickým, gay či heterosexuálním párem. Do výzkumu jsem vstupoval s hypotézami, že hodnocení rodičovských kompetencí a vývoje dítěte u heterosexuálních párů bude pozitivnější než u lesbických a gay párů. U těch se bude hodnocení lišit na základě toho, zdali adoptují chlapce či dívku – lesbický pár adoptující chlapce a gay pár adoptující dívku bude hodnocen hůře než páry adoptující dítě stejného pohlaví z důvodu chybějícího rolového modelu. Hlavními třídícím proměnnými tedy jsou pohlaví adoptovaného dítěte a sexuální orientace páru.

Nejlepším testem pro získání odpovědí na tyto otázky je dvoufaktorová analýza rozptylu (Two-Way Anova). Bude zjišťovat rozdíly hodnot závislých proměnných dle kategorií proměnných „Pohlaví dítěte“ (kategorie chlapec/dívka) a „Sexuální orientace páru“ (kategorie gay/lesbická/heterosexuální). Analýzu rozptylu použiji, i když moje data nejsou normálně rozložená, protože průměry hodnot považuji za dobrou charakteristiku středu odhadovaných

proměnných. Grafy interakce mezi proměnnými „Pohlaví dítěte“ a „Sexuální orientace páru“ pro všechny závislé proměnné jsou součástí přílohy č. 8. Na následujících řádcích jsou představeny výsledky analýzy rozptylu pro všechny škály závislých proměnných a následně jsou shrnuta hlavní zjištění ve vztahu k výše zmíněným hypotézám.

Názory respondentů na „Psychosociální přizpůsobení dítěte“ se významně liší dle sexuální orientace páru, $F(2) = 3,451$, $p < 0,05$. Dle pohlaví dítěte, $F(1) = 0,925$, $p > 0,05$, ani dle jejich interakce, $F(2) = 0,648$, $p > 0,05$ se neliší. Následné srovnání pomocí Scheffeho testu ukazuje, že děti v lesbických párech ($M = 2,80$) jsou z hlediska přizpůsobení hodnoceny významně hůře než páry heterosexuální ($M = 3,14$), $p < 0,05$.

Názory respondentů na „Viktimizaci dítěte“ se významně liší dle sexuální orientace páru, $F(2) = 75,081$, $p < 0,01$. Dle pohlaví dítěte, $F(1) = 0,002$, $p > 0,05$, ani dle jejich interakce, $F(2) = 0,571$, $p > 0,05$ se neliší. Následné srovnání pomocí Games-Howellova testu ukazuje, že děti v lesbických ($M = 3,09$) a gay párech ($M = 3,14$) jsou hodnoceny jako významně více ohrožené viktimizací od vrstevníků a dospělých než v párech heterosexuálních ($M = 1,84$), $p < 0,01$.

Názory respondentů na „Psychologické obtíže dítěte“ se významně liší dle sexuální orientace páru, $F(2) = 3,420$, $p < 0,05$. Dle pohlaví dítěte, $F(1) = 0,257$, $p > 0,05$, ani dle jejich interakce, $F(2) = 0,409$, $p > 0,05$ se neliší. Následné srovnání pomocí Scheffeho testu ukazuje, že děti v gay párech ($M = 1,97$) jsou hodnoceny z hlediska psychologických obtíží lépe než v párech heterosexuálních ($M = 2,27$), $p < 0,05$.

Názory respondentů na „Nenormativní sexualitu dítěte“ se významně liší dle sexuální orientace páru, $F(2) = 10,696$, $p < 0,01$. Dle pohlaví dítěte, $F(1) = 0,263$, $p > 0,05$, ani dle jejich interakce, $F(2) = 1,809$, $p > 0,05$ se neliší. Následné srovnání pomocí Games-Howellova testu ukazuje, že sexuální vývoj dětí v lesbických ($M = 2,07$) a gay párech ($M = 2,02$) je hodnocen významně více nenormativně než v párech heterosexuálních ($M = 1,54$), $p < 0,01$.

Názory respondentů na „Riziko zneužití dítěte“ se významně liší dle sexuální orientace páru, $F(2) = 9,834$, $p < 0,01$. Dle pohlaví dítěte, $F(1) = 2,262$, $p > 0,05$, ani dle jejich interakce, $F(2) = 0,063$, $p > 0,05$ se neliší. Následné srovnání pomocí Games-Howellova testu ukazuje, že riziko zneužití je u dětí v lesbických ($M = 1,87$) a gay párech ($M = 1,68$) významně nižší než v párech heterosexuálních ($M = 2,37$), $p < 0,05$.

Názory respondentů na „Rodičovskou způsobilost“ se významně liší dle sexuální orientace páru, $F(2) = 9,777$, $p < 0,01$. Dle pohlaví dítěte, $F(1) = 0,218$, $p > 0,05$, ani dle jejich interakce, $F(2) = 1,812$, $p > 0,05$ se neliší. Následné srovnání pomocí Games-Howellova testu

ukazuje, že rodičovská způsobilost lesbických ($M = 3,84$) a gay párů ($M = 3,77$) je hodnocena jako signifikantně nižší než u párů heterosexuálních ($M = 4,10$), $p < 0,05$.

Názory respondentů na „Umístění dítěte v rodině“ se signifikantně neliší dle sexuální orientace páru, $F(2) = 0,230$, $p > 0,05$, dle pohlaví dítěte, $F(1) = 0,417$, $p > 0,05$, ani dle jejich interakce, $F(2) = 0,801$, $p > 0,05$.

Názory respondentů na „Nevhodnost rodičů“ se signifikantně neliší dle sexuální orientace páru, $F(2) = 0,743$, $p > 0,05$, dle pohlaví dítěte, $F(1) = 0,351$, $p > 0,05$, ani dle jejich interakce, $F(2) = 0,528$, $p > 0,05$.

2.2.3. Rozdíly v hodnocení adoptovaných dětí a adoptujících párů dle míry homofobie, hodnocení genderových rolí, názoru na etiologii homosexuality a dalších nezávislých proměnných (regresní analýza)

V následující kapitole se pomocí statistických testů pokusím zodpovědět druhou výzkumnou otázku. Ta se ptá na to, jak se postoje respondentů k rodičovským kompetencím a vývoji adoptovaného dítěte liší na základě jejich míry homofobie, názoru na etiologii homosexuality, vnímání genderových rolí, religiozity, konzervatismu, kontaktu s gayi a lesbami a věku, pohlaví, sexuální orientace, příslušnosti k církvi a velikosti místa trvalého bydliště. Do výzkumu jsem vstupoval s hypotézami, že negativní hodnocení rodičovských kompetencí a vývoje dítěte bude spojeno s vyšší mírou homofobie (tradiční i moderní), hodnocením etiologie homosexuality jako důsledku výchovy a vnějších vlivů (nurture), tradičním vnímáním genderových rolí, vyšší mírou konzervatismu a religiozity a příslušností k římskokatolické církvi. Pozitivní hodnocení rodičovských kompetencí a vývoje dítěte bude spojeno s vyšším kontaktem s homosexuály, homosexuální nebo bisexuální orientací, nižším věkem, ženským pohlavím, příslušností k protestantské církvi a větším městem trvalého bydliště.

Na následujících řádcích jsou rozebrány předpoklady regresní analýzy a jsou prezentovány předběžné prediktory vycházející z korelační analýzy mezi závislými a nezávislými proměnnými společně. Jsou také představeny korelační matice závislých a nezávislých proměnných zvlášť. Následují regresní modely pro jednotlivé závislé proměnné, z nichž vyplývají signifikantní prediktory jejich hodnot. Na závěr jsou hlavní zjištění shrnuta ve vztahu k výše zmíněným hypotézám.

Předpoklady regresní analýzy

Na následujících řádcích představím, zdali moje data splňují podmínky pro regresní analýzu. Předpoklady, že měření jsou nezávislá, prediktory jsou buď intervalové proměnné nebo dichotomické, jsou splněny, neboť dichotomické proměnné překódoval jsem překódoval tzv. „dummy“ kódováním. Reziduály nejsou distribuovány normálně, což ale lze dát do souvislosti s tím, že pracuji s diskrétními závislými proměnnými. U některých závislých proměnných byly v regresním modelu pomocí Cookovy vzdálenosti identifikovány odlehle hodnoty vyšší než 0,07, které byly pro lepší kvalitu modelu vyřazeny.

Do regresního modelu byly vloženy jednotlivé nezávislé proměnné s cílem identifikovat pro každou z 8 škál závislých proměnných ty proměnné, které jsou dobrým prediktorem jejich hodnot. Nejdříve uvádím dvě korelační matice. První dvě ukazují korelace mezi závislými proměnnými samotnými a také mezi závislými a nezávislými proměnnými s cílem identifikovat potenciální prediktory hodnot závislých proměnných. Třetí korelační matice ukazuje korelace mezi nezávislými proměnnými samotnými s cílem odhalit vztahy mezi nimi.

Tabulka č. 12 ukazuje korelační matici dle Spearmana. Tento korelační koeficient používám proto, že proměnné nemají normální rozložení. První tabulka ukazuje korelace mezi jednotlivými škálami rodičovských kompetencí a očekávaného vývoje dítěte. Nejsilněji korelují škály „Nenormativní sexualita dítěte“ a „Viktimizace dítěte“ ($\rho=0,479$); „Nenormativní sexualita dítěte“ a „Psychologické obtíže dítěte“ ($\rho=0,482$); „Nevhodnost rodičů“ a „Psychologické obtíže dítěte“ ($\rho=0,398$); „Riziko zneužití dítěte“ a „Psychologické obtíže dítěte“ ($\rho=0,405$); a „Rodičovská způsobilost“ a „Nenormativní sexualita dítěte“ ($\rho= -0,367$). Ukazuje se opakující se korelace ostatních proměnných s nenormativním sexuálním vývojem dítěte. Ten souvisí s viktimizací od okolí a psychologickými obtížemi dítěte, které souvisejí s rodičovskou nezpůsobilostí, která zase zpětně znovu souvisí s nenormativním sexuálním vývojem.

Tabulka č. 12: Korelace mezi škálami rodičovských kompetencí a očekávaného vývoje dítěte (závislé proměnné)

	Přízpůso bení dít.	Viktimiz ace dít.	Psychol. obtíže dítěte	Nenorma tivní sex. dítěte	Riziko zneužití dítěte	Rodič. způsobi lost	Umístě ní dít. v rodině	Nevhodn ost páru
Psychosoc.přízpůsobení dítěte N(min)=282, N(max)=321	1,000							
Viktimizace dítěte N(min)=287, N(max)=327	-,088	1,000						
Psychologické obtíže dítěte N(min)=287, N(max)=326	,131*	,306**	1,000					

Nenormativní sexualita dítěte N(min)=283, N(max)=321	,104	,479**	,482**	1,000				
Riziko zneužití dítěte N(min)=278, N(max)=317	,299**	,066	,405**	,275**	1,000			
Rodičovská způsobilost N(min)=268, N(max)=297	,080	-,285**	-,279**	-,367**	-,058	1,000		
Umístění dítěte v rodině N(min)=268, N(max)=300	,020	-,162**	-,145*	-,177**	-,052	,297**	1,000	
Nevhodnost páru N(min)=296, N(max)=336	-,064	,189**	,398**	,215**	,169**	-,233**	-,183**	1,000

Tabulka č. 13 pak ukazuje korelace (dle Spearmana) mezi jednotlivými škálami závislých proměnných a potenciálními prediktory (nezávislými proměnnými) v regresní analýze. Níže uvádím jako vhodný potenciální prediktor proměnné s $\rho > 0,15$. Jako nevhodné pak proměnné s $\rho < 0,03$.

Psychosociální přizpůsobení dítěte: z korelační matice se jako nejlepší prediktor jeví „Religiozita“. Proměnné „Konzervatismus“ a „Ročník“ mají s přizpůsobením prakticky nulový vztah a nejspíš tedy nebudou dobrým prediktorem.

Viktimizace dítěte: z korelační matice se jako nejlepší prediktor jeví škály „Etiologie homosexuality“ a „Homofobie“, byť nedosahují $\rho > 0,15$. Proměnné „Konzervatismus“, „Ročník“, „Velikost obce“ a „Kontakt s homosexuály“ mají s viktimizací prakticky nulový vztah.

Psychologické obtíže dítěte: z korelační matice se jako nejlepší prediktor jeví škály „Etiologie homosexuality“, škály „Homofobie“, škály „Hodnocení genderových rolí“ a „Konzervatismus“. Proměnné „Věk“, „Ročník“, „Velikost obce“ a „Kontakt s homosexuály“ mají s psychologickými obtížemi prakticky nulový vztah.

Nenormativní sexualita dítěte: z korelační matice se jako nejlepší prediktor jeví škály „Etiologie homosexuality“, škály „Homofobie“, škály „Hodnocení genderových rolí“, „Konzervatismus“ a „Religiozita“. Proměnné „Věk“ a „Sociální desirabilita“ mají se sexualitou prakticky nulový vztah.

Riziko zneužití dítěte: z korelační matice se jako nejlepší prediktor jeví škály „Etiologie homosexuality“, škály „Homofobie“, škály „Hodnocení genderových rolí“ a „Konzervatismus“. Proměnné „Velikost obce“, „Kontakt s homosexuály“ a „Sociální desirabilita“ mají s rizikem zneužití prakticky nulový vztah.

Rodičovská způsobilost: z korelační matice se jako nejlepší prediktor jeví škály „Etiologie homosexuality“, škály „Homofobie“, škály „Hodnocení genderových rolí“ a

„Konzervatismus“. Proměnné „Věk“ a „Sociální desirabilita“ mají s rodičovskou způsobilostí prakticky nulový vztah.

Umístění dítěte v rodině: z korelační matice se jako nejlepší prediktor jeví škály „Etiologie homosexuality“, škály „Homofobie“ a „Konzervatismus“. Proměnná „Sociální desirabilita“ má s umístěním dítěte prakticky nulový vztah.

Nevhodnost rodičů: z korelační matice se jako nejlepší prediktor jeví škály „Etiologie homosexuality“, škály „Homofobie“, škály „Hodnocení genderových rolí“ a „Konzervatismus“. Proměnné „Věk“, „Religiozita“ a „Sociální desirabilita“ mají s nevhodností rodičů prakticky nulový vztah.

Ukazuje se také, že žádná ze sledovaných proměnných nekoreluje se sociální desirabilitou, která s nimi tudíž nesouvisí a jejich hodnoty jí nejsou ovlivněny.

Tabulka č. 13: Korelace mezi škálami rodičovských kompetencí a očekávaného vývoje dítěte (závislé proměnné) a škálami homofobie, hodnocení genderových rolí, etiologie homosexuality, sociální desirability, hodnotami kontaktu s homosexuály, religiozity, konzervatismu, věku, velikosti místa trvalého bydliště, ročníku studia (nez. proměnné)

	Psychos. přízpůsobení dítěte	Viktimizace dítěte	Psychol. obtíže dítěte	Nenormativní sex. dítěte	Riziko zneužití dítěte	Rodič. způsobilost	Umístění dítěte v rodině	Nevhodnost páru
Tradiční homofobie N(min)=297, N(max)=336	,041	,143**	,321**	,425**	,212**	-,231**	-,199**	,227**
Moderní homofobie N(min)=296, N(max)=334	-,076	,140*	,324**	,350**	,221**	-,225**	-,159**	,311**
Etiologie homosexuality N(min)=294, N(max)=332	,098	,174**	,312**	,479**	,240**	-,211**	-,166**	,224**
Etiologie – Nurture N(min)=295, N(max)=334	,094	,162**	,325**	,485**	,229**	-,212**	-,174**	,214**
Etiologie – Nature N(min)=293, N(max)=331	-,087	-,161**	-,242**	-,397**	-,211**	,184**	,152**	-,206**
Hodnocení gender. rolí N(min)=295, N(max)=333	,055	,034	,296**	,354**	,279**	-,210**	-,093	,240**
Genderově fix. myšlení N(min)=296, N(max)=334	,047	,040	,269**	,328**	,238**	-,221**	-,088	,222**
Gender přesahující myšl. N(min)=296, N(max)=334	-,046	-,030	-,261**	-,298**	-,247**	,117*	,089	-,172**
Social Desirability Scale N(min)=297, N(max)=336	,041	,031	-,054	,020	-,027	-,024	-,029	,015
Kontakt s homosexuály N(min)=297, N(max)=336	,076	-,010	-,099	-,117*	-,022	,056	,083	-,047

Religiozita N(min)=295, N(max)=334	,149**	-,042	,182**	,225**	,090	-,039	-,085	-,008
Věk N(min)=296, N(max)=335	-,067	,038	-,006	-,020	,045	-,008	,055	-,026
Konzervatismus N(min)=297, N(max)=336	,015	,019	,165**	,231**	,165**	-,155**	-,151**	,228**
Ročník N(min)=297, N(max)=336	-,024	,004	-,027	-,059	,081	,030	,064	-,082
Velikost obce N(min)=297, N(max)=336	,046	,024	,030	-,046	,026	,096	,101	-,054

Níže uvedená korelační matice nezávislých proměnných ukazuje, že u proměnných „Etiologie homosexuality“, škál „Homofobie“ a „Hodnocení genderových rolí“ můžeme pozorovat silné korelace a některé z těchto prediktorů proto budou možná redundantní. Při podrobnějším pohledu nejsilněji (nepočítáme-li očekávatelné korelace mezi 2 škálami homofobie a škálami a subškálami u genderových rolí a etiologie) koreluje škála „Etiologie homosexuality“ s „Tradiční homofobií“ ($\rho=0,60$), s „Moderní homofobií“ ($\rho=0,51$) a s „Hodnocením genderových rolí“ ($\rho=0,45$); dále koreluje „Hodnocení genderových rolí“ s „Tradiční homofobií“ ($\rho=0,52$), „Moderní homofobií“ ($\rho=0,60$) a „Etiologií homosexuality“ ($\rho=0,47$). Z ostatních proměnných relativně vysoce koreluje „Konzervatismus“ s „Tradiční homofobií“ ($\rho=0,46$), „Moderní homofobií“ ($\rho=0,49$) a „Hodnocením genderových rolí“ ($\rho=0,46$).

Tabulka č. 14: Korelace mezi škálami homofobie, hodnocení genderových rolí, etiologie homosexuality, sociální desirability, hodnotami kontaktu s homosexuály, religiozity, konzervatismu, věku, velikosti místa trvalého bydliště, ročníku studia (nezávislé proměnné)

	Trad. Homo fobie	Mod. Homo fobie	Etio logie homo sex.	Etio logie Nurt	Etio logie Natu	Hodn ocení gen. rolí	Gndr fix. myšl	Gndr pře sah. myšl	SDS	Kont Homo sex	Reli	Věk	Konz	Roč.	Vel Obce
Tradiční homofobie N(min)=332, N(max)=337	1,00														
Moderní homofobie N(min)=330, N(max)=335	,56**	1,00													
Etiologie homosexuality N(min)=330, N(max)=333	,60**	,51**	1,00												
Etiologie Nurture N(min)=330, N(max)=335	,55**	,49**	,93**	1,00											
Etiologie Nature N(min)=329, N(max)=332	-,53**	-,45**	-,87**	-,65**	1,00										

Hodnocení gender. rolí N(min)=329, N(max)=334	,52**	,63**	,47**	,46**	-,40**	1,00									
Genderově fix. myšlení N(min)=330, N(max)=335	,49**	,59**	,45**	,46**	-,37**	,96**	1,00								
Gender přesahující myš. N(min)=330, N(max)=335	-,41**	-,41**	-,33**	-,27**	,32**	-,66**	-,46**	1,00							
Social Desirability Scale N(min)=332, N(max)=337	-,06	,02	,03	,05	,02	-,03	-,02	,055	1,00						
Kontakt s homosexuály N(min)=332, N(max)=337	-,25**	-,21**	-,14**	-,16**	,11*	-,13*	-,11*	,09	,04	1,00					
Religiozita N(min)=330, N(max)=335	,27**	,25**	,26**	,25**	-,22**	,23**	,21**	-,19*	-,04	-,08	1,00				
Věk N(min)=331, N(max)=336	,00	-,06	-,12*	-,18**	,04	-,02	-,04	-,05	-,05	-,04	-,01	1,00			
Konzervatismus N(min)=332, N(max)=337	,46**	,49**	,33**	,28**	-,34**	,46**	,43**	-,33**	-,06	-,22**	,21**	-,08	1,00		
Ročník N(min)=332, N(max)=337	-,08	-,12*	-,16**	-,17**	,11*	-,06	-,08	-,01	-,11*	-,07	-,03	,74**	-,07	1,00	
Velikost obce N(min)=332, N(max)=337	-,06	-,04	-,07	-,13*	,03	-,04	-,08	-,08	-,05	,13*	,01	,23**	-,03	,15**	1,00

Regresní modely pro jednotlivé škály hodnocení rodičovských kompetencí adoptujících párů a očekávaného vývoji dítěte

V následující části představím regresní modely a prediktory pro hodnoty závislých proměnných. Ještě předtím se ale zmíním o dvou proměnných, které, byť byly zmíněny v hypotézách spojených s druhou výzkumnou otázkou, nakonec do regresní analýzy nezahrnuji. Jde jednak o kategorickou proměnnou „Vysoká škola“, protože z předběžného Kruskal-Wallisova testu (neparametrický, data nejsou normálně rozložena) vyšlo, že se hodnoty závislých proměnných signifikantně neliší dle hodnot této proměnné, $\chi^2(8)$ se pohybuje u 8 sledovaných subškál mezi 2,846 až 15,178, $p > 0,05$. Jde také o proměnnou „Církev“, protože zde se sice rozdíl hodnot u škál „Psychologické obtíže dítěte“ ($\chi^2(3) = 18,795$, $p < 0,01$), „Nenormativní sexualita dítěte“ ($\chi^2(3) = 19,559$, $p < 0,01$), „Riziko zneužití dítěte“ ($\chi^2(3) = 9,741$, $p < 0,05$) a „Rodičovská způsobilost“ ($\chi^2(3) = 14,350$, $p < 0,01$) vyskytuje, ale při bližším pohledu se signifikantně liší skupina nevěřících respondentů a příslušníku katolické a protestantské církve, což je ale spíše otázka religiozity, kterou měří jiná proměnná, a ne příslušnosti k nějaké církvi.

Výsledky hierarchické regresní analýzy pro proměnnou „Psychosociální přizpůsobení dítěte“ ukazují, že model s proměnnými „Religiozita“, „Etiologie homosexuality“, „Moderní homofobie“, „Sexuální orientace respondenta – Gay/Lesba“ a „Adoptující heterosexuální pár“ vysvětluje signifikantní část rozptylu v této proměnné; $R^2 = 0,085$, adjustované $R^2 = 0,07$; $F(5; 307) = 5,713$; $p < 0,001$. Hodnota Durbin-Watsonova koeficientu je 1,804, takže autokorelace se v datech spíše nevyskytuje.

Z tabulky č. 15 je možno vidět, že nejlepším prediktorem názoru respondentů na „Psychosociální přizpůsobení dítěte“ jsou 2 proměnné: „Moderní homofobie“ a „Etiologie homosexuality“. „Adoptující heterosexuální pár“, „Religiozita“ a „Sexuální orientace respondenta – Gay/Lesba“ se na predikci podílí v menší míře. Hodnoty statistiky VIF v blízkosti 1 naznačují, že není přítomna výraznější multikolinearita. Vyšší hodnoty VIF jsou u „Etiologie homosexuality“ a „Moderní homofobie.“ Ty spolu relativně silně korelují, což se ukázalo v korelační analýze.

Tabulka č. 15: Regresní analýza pro Psychosociální přizpůsobení dítěte

Model		koef.	std. chyba	std. koef.	VIF
1	konstanta	2,582	,193		
	Moderní homofobie	-,217	,074	-,197**	1,513
	Etiologie homosexuality	,214	,079	,183**	1,523
	Adoptující heterosex. pár	,294	,115	,141*	1,018
	Religiozita	,135	,058	,134*	1,130
	Sex. or. respondenta – Gay/Lesba	,475	,208	,127*	1,042

N = 313, * p < 0,05; ** p < 0,01

Výsledky hierarchické regresní analýzy pro proměnnou „Viktimizace dítěte“ ukazují, že model s proměnnými „Adoptující heterosexuální pár“ a „Etiologie homosexuality“ vysvětluje signifikantní část rozptylu v této proměnné; $R^2 = 0,357$, adjustované $R^2 = 0,353$; $F(2; 319) = 88,628$; $p < 0,001$. Hodnota Durbin-Watsonova koeficientu je 2,078, takže autokorelace se v datech nevyskytuje. Hodnoty statistiky VIF v blízkosti 1 naznačují, že není přítomna výraznější multikolinearita.

Tabulka č. 16: Regresní analýza pro Viktimizaci dítěte

Model		koef.	std. chyba	std. koef.	VIF
1	konstanta	2,583	,127		
	Adoptující heterosex. pár	-1,303	,102	-,574**	1,004
	Etiologie homosexuality	,268	,058	,209**	1,004

N = 322, * p <0,05; ** p <0,01

Výsledky hierarchické regresní analýzy pro proměnnou „Psychologické obtíže dítěte“ ukazují, že model s proměnnými „Adoptující heterosexuální pár“ a „Tradiční homofobie“ vysvětluje signifikantní část rozptylu v této proměnné; $R^2 = 0,192$, adjustované $R^2 = 0,187$; $F(2; 319) = 38,011$; $p < 0,001$. Hodnota Durbin-Watsonova koeficientu je 1,883, takže autokorelace se v datech spíše nevyskytuje. Hodnoty statistiky VIF v blízkosti 1 naznačují, že není přítomna výraznější multikolinearita.

Tabulka č. 17: Regresní analýza pro Psychologické obtíže dítěte

Model		koef.	std. chyba	std. koef.	VIF
1	konstanta	1,154	,117		
	Tradiční homofobie	,597	,073	,413**	1,00
	Adoptující heterosex. pár	,266	,096	,140**	1,00

N = 322, * p <0,05; ** p <0,01

Výsledky hierarchické regresní analýzy pro proměnnou „Nenormativní sexualita dítěte“ ukazují, že model s proměnnými „Genderově fixované myšlení“, „Etiologie homosexuality“, „Tradiční homofobie“ a „Adoptující heterosexuální pár“ vysvětluje signifikantní část rozptylu v této proměnné; $R^2 = 0,418$, adjustované $R^2 = 0,411$; $F(4; 308) = 55,321$; $p < 0,001$. Hodnota Durbin-Watsonova koeficientu je 1,955, takže autokorelace se v datech nevyskytuje.

Z tabulky č. 18 je možno vidět, že nejlepším prediktorem názoru respondentů na „Nenormativní sexualitu dítěte“ jsou 2 proměnné: „Etiologie homosexuality“ a „Adoptující heterosexuální pár“. „Tradiční homofobie“ a „Genderově fixované myšlení“ se na predikci hodnot proměnné podílí v menší míře. Hodnoty statistiky VIF v blízkosti 1 naznačují, že není přítomna výraznější multikolinearita. Vyšší hodnoty VIF jsou u „Etiologie homosexuality“ a „Tradiční homofobie.“ Ty spolu relativně silně korelují, což se ukázalo v korelační analýze.

Tabulka č. 18: Regresní analýza pro Nenormativní sexualita dítěte

Model		koef.	std. chyba	std. koef.	VIF
1	konstanta	,437	,156		
	Etiologie homosexuality	,415	,069	,367**	1,959
	Adoptující heterosex. pár	-,610	,088	-,305**	1,012
	Tradiční homofobie	,302	,090	,209**	2,031
	Genderově fix. myšlení	,152	,070	,108*	1,322

N = 313, * p <0,05; ** p <0,01

Výsledky hierarchické regresní analýzy pro proměnnou „Riziko zneužití dítěte“ ukazují, že model s proměnnými „Sexuální orientace respondenta – Gay/Lesba“, „Etiologie homosexuality“ a „Adoptující heterosexuální pár“ vysvětluje signifikantní část rozptylu v této proměnné; $R^2 = 0,10$, adjustované $R^2 = 0,091$; $F(3; 309) = 11,403$; $p < 0,001$. Hodnota Durbin-Watsonova koeficientu je 1,896, takže autokorelace se v datech spíše nevyskytuje.

Z tabulky č. 19 je možno vidět, že nejlepším prediktorem názoru respondentů na „Riziko zneužití dítěte“ je „Adoptující heterosexuální pár“. „Sexuální orientace respondenta – Gay/Lesba“ a „Etiologie homosexuality“ se na predikci hodnot proměnné podílí v menší míře. Hodnoty statistiky VIF v blízkosti 1 naznačují, že není přítomna výraznější multikolinearita.

Tabulka č. 19: Regresní analýza pro Riziko zneužití dítěte

Model		koef.	std. chyba	std. koef.	VIF
1	konstanta	1,405	,179		
	Adoptující heterosex. pár	,538	,141	,208**	1,010
	Etiologie homosexuality	,217	,080	,147**	1,024
	Sex. or. respondenta – Gay/Lesba	-,645	,251	-,141*	1,026

N = 313, * p <0,05; ** p <0,01

Výsledky hierarchické regresní analýzy pro proměnnou „Rodičovská způsobilost“ ukazují, že model s proměnnými „Adoptující heterosexuální pár“, „Genderově fixované myšlení“ a „Tradiční homofobie“ vysvětluje signifikantní část rozptylu v této proměnné; $R^2 =$

0,203, adjustované $R^2 = 0,195$; $F(3; 279) = 23,751$; $p < 0,001$. Hodnota Durbin-Watsonova koeficientu je 1,864, takže autokorelace se v datech spíše nevyskytuje.

Z tabulky č. 20 je možno vidět, že nejlepším prediktorem názoru respondentů na „Rodičovskou způsobilost“ jsou 2 proměnné: „Tradiční homofobie“ a „Adoptující heterosexuální pár“. „Genderově fixované myšlení“ se na predikci hodnot proměnné podílí v menší míře. Hodnoty statistiky VIF v blízkosti 1 naznačují, že není přítomna výraznější multikolinearita.

Tabulka č. 20: . Regresní analýza pro Rodičovská způsobilost

Model		koef.	std. chyba	std. koef.	VIF
1	konstanta	4,523	,103		
	Tradiční homofobie	-,319	,057	-,328**	1,206
	Adoptující heterosex. pár	,244	,056	,235**	1,012
	Genderově fix. myšlení	-,097	,044	-,130*	1,219

N = 283, * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Výsledky hierarchické regresní analýzy pro proměnnou „Umístění dítěte v rodině“ ukazují, že model s proměnnou „Tradiční homofobie“ vysvětluje signifikantní část rozptylu v této proměnné; $R^2 = 0,028$, adjustované $R^2 = 0,025$; $F(1; 291) = 8,398$; $p < 0,001$. Hodnota Durbin-Watsonova koeficientu je 1,919, takže autokorelace se v datech spíše nevyskytuje.

Tabulka č. 21: Regresní analýza pro Umístění dítěte v rodině

Model		koef.	std. chyba	std. koef.	VIF
1	konstanta	4,113	,068		
	Tradiční homofobie	-,134	,046	-,167**	1,00

N = 293, * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Výsledky hierarchické regresní analýzy pro proměnnou „Nevhodnost rodičů“ ukazují, že model s proměnnou „Tradiční homofobie“ a „Moderní homofobie“ vysvětluje signifikantní část rozptylu v této proměnné; $R^2 = 0,107$, adjustované $R^2 = 0,102$; $F(2; 325) = 19,572$; $p < 0,001$. Hodnota Durbin-Watsonova koeficientu je 2,001, takže autokorelace se v datech nevyskytuje. Vyšší hodnoty VIF jsou známkou toho, že dva výsledné prediktory spolu spíše korelují, což se ukázalo v korelační analýze.

Tabulka č. 22: Regresní analýza pro Nevhodnost rodičů

Model		koef.	std. chyba	std. koef.	VIF
1	konstanta	1,073	,092		
	Tradiční homofobie	,179	,062	,202**	1,756
	Moderní homofobie	,106	,046	,158*	1,756

N = 328, * p <0,05; ** p <0,01

Shrnutí výsledků regresní analýzy

Nyní představím shrnutí hlavních zjištění regresní analýzy ve vztahu k výše zmíněným hypotézám, a to „z pohledu“ jednotlivých prediktorů – jaké z nich byly ty nejčastější, u jakých závislých proměnných predikovaly vyšší a u jakých zase nižší hodnoty. Nejčastějšími prediktory se ukázaly být proměnné „Adoptující heterosexuální pár“, „Tradiční homofobie“, „Etiologie homosexuality“, „Moderní homofobie“, „Sexuální orientace respondenta – Gay/Lesba“, „Genderově fixované myšlení“ a „Religiozita“.

Tabulka č. 23: Přehled prediktorů souvisejících s vývojem dítěte po adopci a rodičovskými kompetencemi (* p <0,05; ** p <0,01)

	Psychosoc. přizpůsobení dítěte	Viktimizace dítěte	Psychol. obtíže dítěte	Nenorm. sexualita dítěte	Riziko zneužití dítěte	Rodičovská způsobilost	Umístění dítěte v rodině	Nevhodnost rodičů
Adj. R²	0,070	0,353	0,187	0,411	0,091	0,195	0,025	0,102
1.	Moderní homofob. -,197**	Adoptující heteros. pár -,574**	Tradiční homofobie ,413**	Etiologie homosexuality ,367**	Adoptující heteros. pár ,208**	Tradiční homofobie -,328**	Tradiční homofobie -,167**	Tradiční homofobie ,202**
2.	Etiologie homosexuality ,183**	Etiologie homosexuality ,209**	Adoptující hetero. pár ,140**	Adoptující heteros. pár -,305**	Etiologie homosexuality ,147**	Adoptující heteros. pár ,235**		Moderní homofobie ,158*
3.	Adoptující heteros. pár ,141*			Tradiční homofobie ,209**	Sex.or. respondenta, Gay/Lesba -,141*	Genderově fix. myšlení -,130*		
4.	Religiozita ,134*			Genderově fix. myšlení ,108*				
5.	Sex.or. respondenta, Gay/Lesba ,127*							

„Adoptující heterosexuální pár“ zvyšuje hodnoty „Rodičovské způsobilosti“ (Std.β = 0,235); hodnoty „Rizika zneužití dítěte“ (Std.β = 0,208); hodnoty „Psychosociálního přizpůsobení dítěte“ (Std.β = 0,141) a hodnoty „Psychologických obtíží dítěte“ (Std.β = 0,140); naopak výrazně snižuje hodnoty „Viktimizace dítěte“ (Std.β = -0,574) a snižuje hodnoty „Nenormativní sexuality dítěte“ (Std.β = -0,305). Z uvedených výsledků lze vyčíst, že adoptující heterosexuální pár má pozitivní vliv na názory respondentů na sexuální vývoj dítěte, který v tomto případě vidí více normativně, a na s tím související přijetí dítěte okolím, vrstevníky i dospělými. U ostatních proměnných výsledky nedávají jasné sdělení – někde adoptující heterosexuální pár zhoršuje názor respondentů na vývoj dítěte a způsobilost heterosexuálních rodičů, někdy zase zlepšuje. Tyto výsledky odpovídají výsledkům zjištěným při analýze rozptylu.

„Tradiční homofobie“ výrazně zvyšuje hodnoty „Psychologických obtíží dítěte“ (Std.β = 0,413); zvyšuje hodnoty „Nenormativní sexuality dítěte“ (Std.β = 0,209); hodnoty „Nevhodnosti rodičů“ (Std.β = 0,202); naopak snižuje hodnoty „Rodičovské způsobilosti“ (Std.β = -0,328) a hodnoty „Umístění dítěte v rodině“ (Std.β = -0,167). Z těchto výsledků lze vyčíst, že respondenti, kteří jsou více tradičně homofobní, hůře hodnotí vývoj dítěte po adopci⁷ v oblastech emocí, chování a sexuality, hůře hodnotí vhodnost a způsobilost adoptujícího páru a také jsou méně nakloněni umístění dítěte do dané rodiny. Tyto výsledky „Tradiční homofobie“ doplňuje, byť v menší intenzitě, proměnná „Moderní homofobie“. Ta snižuje hodnoty „Psychosociálního přizpůsobení dítěte“ (Std.β = -0,197) a také zvyšuje hodnoty „Nevhodnosti rodičů“ (Std.β = 0,158). Potvrzuje se tak, že vliv moderní homofobie není tak výrazný a deklarovaný, jako té tradiční, která je více vyhraněná ve svém negativním hodnocení homosexuality.

„Etiologie homosexuality“ (kde vyšší hodnoty znamenají názory nurture – vliv prostředí a výchovy) výrazně zvyšuje hodnoty „Nenormativní sexuality dítěte“ (Std.β = 0,367), dále zvyšuje hodnoty „Psychosociálního přizpůsobení dítěte“ (Std.β = 0,183); hodnoty „Viktimizace dítěte“ (Std.β = 0,209); a hodnoty „Rizika zneužití dítěte“ (Std.β = 0,147). Respondenti, kteří homosexualitu vidí více jako naučený důsledek výchovy a prostředí, vidí vývoj sexuality adoptovaných dětí jako méně normativní, vidí s tím spojenou vyšší viktimizaci od vrstevníků a dospělých a větší riziko zneužití.

⁷ Explicitně v následujících odstavcích neuvádím, tak jako v tom předchozím, o jaký adoptující pár (l/g/h) se jedná. Nelze to totiž korektně říct. Do regresní analýzy byla vložena hodnota proměnných ve všech 3 verzích dotazníků, tj. s gay/lesbickým/heterosexuálním párem. A pokud v tomto (a dalších) odstavcích mluvím o adopci, tak je třeba ji posuzovat v kontextu všech 3 variant adoptivních párů v regresní analýze, bez specifikace páru. Tyto rozdíly mezi páry jsou patrné a korektně interpretovatelné jen z předchozí proměnné „Adoptující heterosexuální pár“, či z analýzy rozptylu v předchozích kapitolách.

„Sexuální orientace respondenta – Gay/Lesba“ zvyšuje hodnoty „Psychosociálního přizpůsobení (Std.β = 0,127) a snižuje hodnoty „Rizika zneužití dítěte (Std.β = -0,141). Jak se dá očekávat, respondenti, kteří se identifikují jako gay muži a lesbické ženy vidí vývoj dítěte po adopci v oblasti přizpůsobení pozitivně a vidí menší riziko jeho zneužití.

„Genderově fixované myšlení“ zvyšuje hodnoty „Nenormativní sexuality dítěte“ (Std.β = 0,108) a snižuje hodnoty „Rodičovské způsobilosti“ (Std.β = -0,130). Z výsledků vyplývá, že respondenti, kteří mají tradičnější pohled na genderové role vidí vývoj sexuality dítěte po adopci jak více nenormativní a adoptující páry vidí jako méně způsobilé vychovávat děti.

2.3. Diskuse

Čeští studenti psychologie se zdají být adopci dětí stejnopohlavními páry spíše nakloněni a nehodnotí jejich rodičovské kompetence a vývoj dětí po adopci tak negativně, jako se ukázalo v některých zahraničních studiích (např. Crawford & Solliday, 1996; McLeod, Crawford, & Zechmeister, 1999; Morse, McLaren, & McLachlan, 2007; Gato & Fontaine, 2013).

Vstupní hypotéza, že hodnocení rodičovských kompetencí a vývoje dítěte u heterosexuálních párů bude pozitivnější než u lesbických a gay párů se potvrdila jen částečně. Hodnocení vývoje dítěte ve stejnopohlavních párech je výrazně horší ($p < 0,01$) od toho v heterosexuálních párech v proměnných „Nenormativní sexualita dítěte“ a „Viktimizace dítěte.“ To lze interpretovat tak, že děti adoptované stejnopohlavními páry mohou mít dle respondentů větší problémy s pohlavní identitou či budou více preferovat osoby stejného pohlaví. To spolu s faktem přítomnosti stejnopohlavních rodičů může vést k větší ostrakizaci dítěte ze strany vrstevníků i dospělých.

Hodnocení stejnopohlavních párů a vývoje dětí v nich bylo horší ($p < 0,05$) než párů heterosexuálních také v proměnných „Psychosociální přizpůsobení“ a „Rodičovská způsobilost.“ To lze interpretovat tak, že dítě adoptované heterosexuálním párem se bude dle respondentů lépe přátelit s ostatními dětmi, bude mít lepší sebepojetí a lepší intelektové schopnosti. Heterosexuální rodiče jsou totiž dle respondentů více než stejnopohlavní schopni naučit děti dobrým hodnotám, dostanou větší podporu od svého okolí, nejsou problematickým rolovým modelem a jsou dítěti schopni nabídnout emočně stabilní prostředí. Rozdíl mezi heterosexuály a homosexuály zde ale není tak silný jako u dvou předchozích proměnných. Naopak lépe jsou stejnopohlavní páry hodnoceny v proměnných „Psychologické obtíže dítěte“

a „Riziko zneužití dítěte“. Děti adoptované stejnopohlavními páry tak dle respondentů budou mít méně problémů se svými emocemi a chováním a budou méně ohroženy zneužitím.

U proměnných „Umístění dítěte v rodině“ ani „Nevhodnost rodičů“ nebyl mezi heterosexuálními, lesbickými a gay páry nalezen rozdíl. Stejně tak nebyla nalezena signifikantní interakce mezi proměnnými „Sexuální orientace páru“ a „Pohlaví dítěte“, tj. nezáleželo na tom, jestli některý z popisovaných párů adoptuje chlapce či dívku. Rovněž se neprojevil rozdíl v hodnocení gay a lesbických párů. Dokonce naopak, v proměnných „Psychosociální přizpůsobení dítěte“ a „Psychologické obtíže dítěte“ byly gay páry hodnoceny mírně pozitivněji. Vstupní hypotézy týkající se této otázky se tudíž nepotvrdily.

Tyto rozdíly lze interpretovat jako důsledek nezkušenosti respondentů s homoparentalitou. Studenti psychologie nejsou imunní k heteronormativitě společnosti. Představu o tom, co je rodina, získáváme dlouhodobě socializací, vlastní zkušeností a mediálními obrazy (Nedbálková, 2011; Sloboda, 2016). Díky ní a absenci žité zkušenosti s homoparentalitou pro ni mnohým z nás, psychology nevyjímaje, chybí mentální reprezentace, která by usnadnila její posouzení. Ve výsledcích je patrné, že jestli si s něčím respondenti homoparentalitu spojují, jde především o otázky normativního sexuálního vývoje a přijetí/viktimizace okolím. Tím lze vysvětlit, že se v těchto proměnných objevil největší rozdíl mezi homosexuálními a heterosexuálními páry. Absence mentální reprezentace homoparentality může na základě stejného mechanismu způsobovat také lepší hodnocení psychosociálního přizpůsobení dítěte a rodičovské způsobilosti u heterosexuálních párů, což jsou oblasti, které si na základě každodenní zkušenosti spojujeme spíše s heteroparentalitou, a ne s homoparentalitou. Běžná, každodenní zkušenost výchovy a vývoje dětí v homoparentální rodině, ať již přímá či např. zprostředkovaná médii, většině respondentů pravděpodobně chybí (Nedbálková, Polášková, 2005). Pohlédneme-li na negativní aspekty vývoje dítěte, může být na podobných mechanismech založeno také hodnocení heterosexuálních partnerů jako více rizikových z hlediska zneužití dítěte. Mentální reprezentace heteroparentality je totiž spojená s případy zneužívání dětí více než reprezentace homoparentality. Nastíněné předpoklady týkající se rozdílu mezi mentálními reprezentacemi hetero- a homoparentality si zaslouží ověření v případném návazném výzkumu.

Dále srovnávám názory studentů psychologie na vývoj dětí ve stejnopohlavních rodinách s výsledky výše uvedených výzkumů na toto téma. Přesto, že v teoretické části byla představená výzkumná evidence jasně ukazující, že výchova dětí v homoparentálních rodinách

nemá vliv na jejich vývoj, ve výzkumném vzorku se tyto obavy naopak silně projeví. Jak bylo výše uvedeno, v otázkách normativního sexuálního vývoje a viktimizace dítěte se stejnopohlavní páry nejvíce lišily od heterosexuálních, dále ale také v psychosociálním přizpůsobení dětí a rodičovské způsobilosti. Bylo prokázáno, že ani v jedné z těchto oblastí se děti vychovávané homosexuálními rodiči neliší od ostatních (např. Paige, 2005). V otázce viktimizace jsou rozdíly pravděpodobně založené na reálném základu (Sloboda, 2016). Tato zjištění mě tedy vedou k závěru, že studenti psychologie v mém vzorku postrádají relevantními výzkumy podložené informace o vlivu homoparentálních rodin na vývoj dítěte – minimálně v oblasti sexuálního vývoje. Jejich hodnocení se zakládá spíše na stereotypch a předsudcích o dětství a dospívání v homoparentální rodině.

Z výsledků je dále patrné, že respondenti hodnotili v negativních aspektech vývoje dítěte a rodičovských kompetencí (proměnné „Psychologické obtíže dítěte“, „Riziko zneužití dítěte“, „Nevhodnost rodičů“) stejnopohlavní páry méně negativně či rovnocenně jako páry heterosexuální. Tato zjištění interpretuji jako snahu či tendenci „nedémonizovat“ homoparentalitu, nepřisuzovat jí negativnější hodnocení než rodičovství heterosexuálnímu. Vzhledem k podstatě oboru psychologie, založeného na porozumění a empatii, a vzhledem k tomu, že respondenti jsou vysokoškolští studenti či absolventi vysoké školy, jsou v této sociální skupině homofobní předsudky z hlediska sociálních norem spíše nežádoucí (Ellis, Kitzinger, & Wilkinson, 2003; Costa et al., 2014). Jak ale vyplynulo z výše uvedených zjištění, respondenti homoparentalitu přesto nehodnotí v pozitivních aspektech vývoje dítěte a rodičovských kompetencí (proměnné „Psychosociální přizpůsobení dítěte“, „Rodičovská způsobilost“) rovnocenně jako heteroparentalitu. Jinak řečeno, ve výsledcích můžeme pozorovat nechuť respondentů hodnotit homoparentalitu přehnaně negativně, ale stejně tak neochotu hodnotit ji v pozitivních aspektech rovnocenně s heteroparentalitou.

Ze vstupních hypotéz spojených s druhou výzkumnou otázkou se potvrdila souvislost mezi negativním hodnocením rodičovských kompetencí a homofobií – především tou tradiční – a konzervativním vnímáním genderových rolí. Náзор respondentů na umístění dítěte v adoptivní rodině znovu zhoršovala hlavně tradiční homofobie. Tyto výsledky jsou v souladu se zahraničními studiemi, které zdůrazňují přímý vliv homofobních předsudků na hodnocení homoparentality (Massey 2007; 2013; Morse, McLaren, & McLachlan, 2007; McCutcheon & Morrison, 2015; Gato & Fontaine, 2016; Gato & Fontaine, 2017). Empiricky se také potvrdilo rozlišení tradiční a moderní homofobie, a také subtilnější vliv té moderní. V tomto výzkumu

totiž statisticky dominoval vliv tradiční homofobie než té moderní, která převládá v uvedených studiích, které často proměnnou tradiční homofobie ani nepoužívají (např. McCutcheon & Morrison, 2015).

Pozitivní hodnocení vývoje dítěte souvisí především s tím, zdali byl respondent gay nebo lesba, což odpovídá zjištěním mezi americkými školními psychology (Choi et al., 2006). Negativní hodnocení vývoje dítěte souviselo především s homofobií (tradiční i moderní), s hodnocením původu homosexuality jako „nurture“ a s tradičním chápáním genderových rolí. Potvrzuje se tak důležitost těchto tří proměnných v hodnocení homoparentality (Crawford & Solliday, 1996; McCutcheon & Morrison, 2015; Rye & Meaney 2010a; Gato & Fontaine, 2016; Gato & Fontaine, 2017). I když v mém výzkumu nebyla provedena analýza mediace mezi těmito proměnnými, lze v souladu s předchozími výzkumy předpokládat, že homofobie působí jako hlavní zprostředkovatel vlivu ostatních dvou proměnných (Gato & Fontaine, 2016). Jde o proměnné, které s tématem homoparentality souvisejí z kognitivního i emočního hlediska bezprostředněji než obecná kategorie konzervatismu, behaviorální kontakt s homosexuály či někde mezi nimi stojící religiozita. Ty totiž vedle své behaviorální komponenty stále dávají velký prostor pro variabilitu emocí, názorů a postojů. Například někdo, kdo se s homosexuály stýká často, k nim stále může cítit neutrální či negativní emoce. Důležitost emoční a kognitivní složky postojů k homoparentalitě potvrzuje také Costa (2014) či souvislost výše zmíněné homosexuální orientace respondenta s pozitivním hodnocením homoparentality.

Souvislost s kontaktem s homosexuály se nepotvrdila, což koresponduje s jejím prokázaným, ale nízkým vlivem ve studii Gato a Fontaine (2016), kteří navrhují škálu nahradit kontaktem s homoparentálními rodinami. Překvapivě se nepotvrdila ani souvislost s pohlavím respondentů a negativnější postoje mužů, což lze interpretovat skrze předpokládanou vyšší citlivost mužů-psychologů a také výše uvedeným vyšším podílem gay mužů ve výzkumném vzorku. Nepotvrdila se také souvislost s mírou religiozity. Ve shodě s Whiteheadem (2018) lze konstatovat, že v českém kontextu je vliv religiozity na hodnocení homoparentality komplikovanější proces utvářený kulturními a situačními faktory, které lze dále prozkoumávat.

Proměnnou, která vylepšovala, ale někdy také zhoršovala názor respondentů na vývoj dítěte a kompetence (heterosexuálních i homosexuálních) rodičů byl velmi často „Adoptující heterosexuální pár“, což bylo diskutováno v předchozích odstavcích. Z předběžného Kruskal-Wallisova testu také vyplynul rozdíl v některých závislých proměnných mezi skupinou nevěřících a příslušníků římskokatolické a protestantské církve, ale regresní analýza tuto souvislost s religiozitou nepotvrdila. Souvislost s konzervatismem, kontaktem s homosexuály, věkem, pohlavím či velikostí místa bydliště se také nepotvrdila.

Limity mého výzkumu lze nalézt v širší záběru, který znemožnil jemnější rozlišení některých témat. Gay a lesbické rodiny jsou například velmi různorodé a tuto odlišnost jsem ve výzkumu nepostihl. V budoucím výzkumu by bylo možné použít propracovanější metody statistické analýzy dat, například mediaci mezi proměnnými či regresní analýzu pro lesbické a gay páry zvláště, které by poskytly hlubší vhled do tématu. Dalším limitem mé práce je fakt, že kvůli obecné analýze dat na úrovni faktorovou analýzou objevených škál (faktorů), přicházím o detailní pohled na úrovni konkrétních položek. Dále škály „Psychosociální přizpůsobení dítěte“, „Riziko zneužití dítěte“, „Nevhodnost rodičů“ a především „Umístění dítěte v rodině“ vykazují v regresní analýze nízké hodnoty vysvětleného rozptylu proměnné. Pro budoucí výzkum by tak bylo dobré upravit obsah a znění těchto škál.

Moje práce se pokusila explorovat v ČR dosud neprobádané výzkumné pole a otevřít prostor pro nové výzkumy a nové výzkumné otázky. Jednou z cest může být volba jen jedné ze závislých proměnných, které dosahovaly zajímavých hodnot (např. „Viktimizace dítěte“, „Nenormativní sexualita dítěte“, „Psychologické obtíže dítěte“ ad.) a zkoumat ji více do hloubky, ať již v kvantitativním či kvalitativním výzkumném designu. Další možností je rozšířit výzkumný vzorek také o sociální pracovníky, soudce, či obecnou populaci ČR. Výše byla zmíněna také možnost výzkumu v podobě odkrývání podoby a vzniku mentálních reprezentací spojených s homoparentalitou a heteroparentalitou, díky čemuž bychom lépe porozuměli tomu, proč je respondenti hodnotí tak, jak je hodnotí. Hlubší prozkoumání by si zasloužila také souvislost mezi afektivní, behaviorální a kognitivní (ABC model) složkou postojů k homoparentalitě a také souvislosti některých proměnných s hodnocením homoparentality – např. pohlaví či religiozita. Inspirativní byla také metoda modelových příběhu využitých Masseyem (2007; 2013), které popisovaly konkrétní situaci a jednání aktérů v ní namísto obecného popisu situace adoptujícího páru a dítěte. Konkrétní situační kontext by mohl přinést odlišné porozumění tématu než stávající výzkum. Zajímavý by byl také výzkum pracující se stejnými daty, ale na detailnější úrovni jednotlivých položek. Takový výzkum by umožnil lepší srovnání postojů studentů psychologie k homoparentalitě a výsledků výzkumů o vlivu homoparentálních rodin na vývoj dětí, např. v oblasti emočního vývoje či sociálních vztahů.

Přínosem této práce je také provedená faktorová analýza závislých proměnných. Řada výzkumů (např. Crawford & Solliday, 1996; ad.) používají poměrně triviální výzkumné nástroje, jejichž analýza probíhá na úrovni jednotlivých položek. Díky faktorové analýze může tato práce nabídnout mnohem robustnější řešení s osmi škálami závislých proměnných s různorodou, avšak dostatečnou psychometrickou kvalitou.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zjistit, jaké jsou postoje studentů psychologie k rodičovským kompetencím stejnopohlavních párů, které se rozhodly adoptovat dítě a k vývoji dítěte po adopci. Výzkum se zaměřil na to, jak spolu souvisí míra homofobie, názory na etiologii homosexuality, vnímání genderových rolí, míra konzervatismu a religiozity, kontakt s homosexuály (a další nezávislé proměnné) a postoje k rodičovským dovednostem stejnopohlavních párů a k očekávanému vývoji adoptovaných dětí (závislé proměnné).

Teoretická část práce představila dosavadní psychologické a sociologické studie na téma rodičovství stejnopohlavních párů. Po definici pojmu homoparentalita byly diskutovány různé podoby stejnopohlavního rodičovství. Byl představen kontext současné situace stejnopohlavních rodin v ČR. Zevrubně byly představeny dosavadní zahraniční výzkumy zkoumajícím vliv homoparentálních rodin na vývoj dětí. Na závěr jsem představil také studie popisující postoje psychologů a dalších skupin ke zkoumanému tématu.

Následně byly představeny výzkumné otázky a hypotézy. První výzkumná otázka se ptala na to, jaké jsou rozdíly v tom, jak studenti psychologie hodnotí rodičovské kompetence adoptujícího páru a vývoj dítěte po adopci podle toho, zdali bylo adoptované lesbickým, gay či heterosexuálním párem. Druhá výzkumná otázka se ptala na to, jak se hodnocení rodičovských kompetencí partnerů a vývoje adoptovaného dítěte od respondentů liší na základě jejich míry homofobie, názoru na etiologii homosexuality, vnímání genderových rolí, religiozity, konzervatismu, kontaktu s gayi a lesbami a věku, pohlaví, sexuální orientace, příslušnosti k církvi a velikosti místa trvalého bydliště.

Empirická část práce představila kvantitativní výzkumný design, a to především metodu „vinět“, tj. modelových příběhů popisujících adopci dítěte (gay, lesbickým či heterosexuálním) párem, v nichž variovalo pohlaví dítěte a sexuální orientace partnerů. Pomocí analýzy rozptylu a regresní analýzy byly zodpovězeny výzkumné otázky.

Čeští studenti psychologie se zdají být adopci dětí stejnopohlavními páry spíše nakloněni a nehodnotí jejich rodičovské kompetence a vývoj dětí po adopci příliš negativně. Na druhou stranu ale byly zjištěny některé rozdíly mezi hodnocením stejnopohlavních a heterosexuálních párů. Výsledky lze interpretovat tak, že děti adoptované stejnopohlavními páry mohou mít dle respondentů větší problémy s pohlavní identitou či budou více preferovat osoby stejného pohlaví. To spolu s faktem přítomnosti stejnopohlavních rodičů může vést k větší ostrakizaci dítěte ze strany vrstevníků i dospělých než u heterosexuálních párů. Dítě adoptované heterosexuálním párem se dále bude dle respondentů lépe přátelit s ostatními dětmi, bude mít lepší sebepojetí a lepší intelektové schopnosti než u rodičů stejnopohlavních.

Výsledky lze interpretovat tak, že heterosexuální rodiče jsou dle respondentů více než ti stejnopohlavní schopni naučit děti dobrým hodnotám, dostanou větší podporu od svého okolí, nejsou problematickým rolovým modelem a jsou dítěti schopni nabídnout emočně stabilní prostředí. Naopak, děti adoptované stejnopohlavními páry budou mít dle respondentů méně problémů se svými emocemi a chováním a budou méně ohroženy zneužitím.

Ve výsledcích výzkumu se podle mě projevila pestrá zkušenost, kterou máme jako jedinci přímo či zprostředkovaně s heteroparentalitou. Spojujeme si ji s řadou pozitivních jevů a situací, např. se zdravou adaptací dítěte a kompetentním rodičovstvím; stejně jako s mnoha negativními, např. s rizikem zneužívání dětí. Heteroparentalitu vnímáme v širší jejích možných variant a podob. Pohled na homoparentalitu je ale mnohem omezenější. Normální vývoj dítěte a kompetentní rodičovství si s ní studenti psychologie spojují méně, vidí především stereotypní rizikový sexuální vývoj. Bojí se, že heteronormativní okolí, vrstevníci ani dospělí, takové dítě nepřijmou. Jsem ale ve shodě např. se Slobodou (2016) přesvědčen, že širší podob, zažívaných situací, radostí i strastí homoparentálních rodin je podobně pestrá jako u heteroparentálních rodin. Rodičovské kompetence ani vývoj dítěte nejsou determinovány sexuální orientací rodičů, ale tím, jaké prostředí pro dítě vytvářejí, jakými lidmi a rodiči jsou, jaké hodnoty vyznávají a jaké výchovné postupy volí. Jinak řečeno, homoparentalita podle mého názoru není lepší než heteroparentalita, ale není ani horší, což by zakládalo právo na to, upírat homosexuálům stejná práva.

Co pomůže tomu, aby si tyto souvislosti uvědomili budoucí psychologové, z nichž někteří možná budou pracovat v systému náhradní rodinné péče, a kteří budou mít možnost učinit ho pro stejnopohlavní páry férovějším a spravedlivějším? Část zodpovědnosti leží na vzdělávání psychologů, poradců a terapeutů v tématech spojených s homoparentalitou. Jeho důležitost dokazuje studie Choi, Thul, Berenhaut, Suerken a Norris (2006) mezi školními psychology. Je dobře, že témata přijetí a otevřenosti homoparentálním rodinám, informovanosti o jejich specifikách se řeší také v kontextu rodinného poradenství (Franke, Pokorný, Porkertová, Velčovská, & Procházka, 2016) i sociální práce (Kutálková, 2017).

Jsem ale přesvědčen, že jednodenní školení nedá tolik, co opakovaná zprostředkovaná zkušenost s homoparentalitou např. v médiích, či každodenní žitá zkušenost se stejnopohlavními rodiči v našem okolí. Její důležitost pojmenovávali také pracovníci v zařízeních ústavní péče (Plesníková, 2018). Homoparentální rodiny jsou ale zatím na veřejnosti neviditelné. Tato dobrovolná neviditelnost není neopodstatněná. Vypovídá o prostředí a podmínkách, v němž tyto rodiny žijí. Skrývají se často za určitou zástěnou (Ryan & Berkowitz,

2009). K podobným výsledkům dochází ve Slovinsku Švab (2007), která u gayů a leseb identifikovala tendence popírat svoji rodičovskou identitu a roli.

Je úkolem gay a lesbických rodičů, aby se neskrývali v utajení, aby se nesnažili „nebýt viděni“ (Sloboda, 2016), ale aby naopak bez ostychu prezentovali svému okolí, jak běžná je homoparentální rodina. Prospělo by jim, kdyby se tyto rodiny „vyoutovaly“ (Sloboda 2016), díky čemuž by s nimi lidé v jejich okolí měli častější běžnou, bezprostřední zkušenost. Emoční vztah a postoje k homosexualitě a homoparentalitě by pak mohly být založeny na každodenních interakcích se sebevědomými jedinci a rodiči, a ne na často předsudečném obrazu z médií a z diskusí s neznalými lidmi. Uzavírání se do bezpečného světa vlastní rodiny je pro ty homoparentální dozajista méně zraňující, ale vede jenom k přešlapování na místě. Tím, že budou viditelnější, budou z toho těžit i samotné homoparentální rodiny. Vytvoří se „mapa“, mentální reprezentace, jak se „dělá“ homoparentální rodičovství. Absence takovéto „mapy“ nebo referenčního rámce pro gaye a lesby, kteří se rozhodují pro mateřství/otcovství, jim klade značné překážky na cestě za svým cílem (Nedbálková & Polášková, 2005).

Tento argument podtrhuje výzkum kanadských výzkumníků srovnávající postoje k homoparentalitě u psychologů ze dvou kulturně blízkých oblastí – z kanadské provincie Quebec (N=277) a z Francie (N=275). Zatímco v Quebecu jsou ale již řadu let legální stejnopohlavní manželství i osvojování dětí a jsou tudíž přirozenou součástí tamní společnosti, ve Francii tomu tak není. Psychologové z Quebecu byli zatím více sebevědomí a pozitivní, pokud šlo o otázky vývoje dětí v homoparentálních rodinách a rodičovských kompetenci stejnopohlavních párů (Vecho & Schneider, 2015).

Řada v této práci zmíněných výzkumů ukazuje, že to, co nejvíce odlišuje homoparentální rodiny od ostatních, není jakákoliv vnitřní charakteristika těchto rodin samotných, ale vnější heteronormativní řád společnosti, jeho odlišné normy a očekávání, která s homoparentalitou nepočítají a vytvářejí tak řadu situací a nároků, které heteroparentální rodiny neznají (Sloboda, 2016). Homoparentální rodiče a jejich rodiny to posiluje. Je jejich dalším úkolem, aby převzaly širší zodpovědnost za prostředí, v němž existují.

Seznam použité literatury

- Ammer, J. (2014). *Sexuální orientace, genderový vývoj a gender-role behavior dětí homosexuálních rodičů: systematická review*. Bakalářské práce. Brno: Masarykova univerzita.
- Anderssen, N., Amlie C., & Ytterøy, E., (2002). Outcomes for children with lesbian or gay parents. A review of studies from 1978 to 2000. *Scandinavian Journal of Psychology*, 43(4): 335-351.
- Baber, K., & Tucker, C. (2006). The Social Roles Questionnaire: A New Approach to Measuring Attitudes Toward Gender. *Sex Roles*, 54(7-8), 459-467.
- Bailey, M., Bobrow, D., Wolfe, M., & Mikach, S. (1995). Sexual orientation of adult sons of gay fathers. *Developmental Psychology*, 31(1), 124-129.
- Barrett, H., & Tasker, F. (2001). Growing up with a gay parent: Views of 101 gay fathers on their sons' and daughters' experiences. *Educational and Child Psychology*, 18(1), 62-77.
- Bos, H., Gartrell, N., Peyser, H., & van Balen, F. (2008) The USA National Longitudinal Lesbian Family Study (NLLFS): Homophobia, Psychological Adjustment, and Protective Factors. *Journal of Lesbian Studies*, 12(4), 455-471,
- Bos, H., & Gartrell N. (2010). Adolescents of the USA National Longitudinal Lesbian Family Study: can family characteristics counteract the negative effects of stigmatization? *Family Process*, 49(4), 559-572.
- Brewaeys, A., Ponjaert, I., Van Haal, E., & Golombok, S. (1997). Donor insemination: child development and family functioning in lesbian mother families. *Human Reproduction*, 12(6), 1349-1359.
- Callahan, S. (1997). Gays, lesbians, and the use of alternate reproductive technologies. In Nelson, H. (ed.). *Feminism and families*, 188-204. London, New York: Routledge.
- Cameron, P., & Cameron, K. (1996). Homosexual Parents. *Adolescence*, 31(124), 757-776.
- Cameron, P., Proctor, K., Coburn, W., Forde, N., Larson, H., & Cameron, K. (1986). Child molestation and homosexuality. *Psychological Reports*, 58(1), 327-237.
- Camilleri, P., & Ryan, M. (2006). Social Work Students' Attitudes toward Homosexuality and Their Knowledge and Attitudes toward Homosexual Parenting as an Alternative Family Unit: An Australian Study. *Social Work Education*, 25(3), 288-304.
- Centrum pro výzkum veřejného mínění (2017). *Postoje veřejnosti k právům homosexuálů – květen 2017*. Tisková zpráva (online, cit. 10.12.2018). Dostupné na <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/4357-postoje-verejnosti-k-pravum-homosexualu-kveten-2017>.
- Clarke, V. (2002). Sameness and Difference in Research on Lesbian Parenting. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 12(3), 210-222.

- Costa, P., Almeida, R., Anselmo, C., Ferreira, A., Pereira, H., & Leal, I. (2014). University Students' Attitudes Toward Same-Sex Parenting and Gay and Lesbian Rights in Portugal. *Journal of Homosexuality*, 61(12), 1667–1686.
- Costa, P., Carneiro, F., Esposito, F., D'Amore, S., & Green, R. (2018). Sexual Prejudice in Portugal: Results from the First Wave European Study on Heterosexual's Attitudes Toward Same-Gender Marriage and Parenting. *Sexuality Research and Social Policy*, 15(1), 99–110.
- Crawford, I., McLeod, A., Zamboni, B., & Jordan, M. (1999). Psychologists' Attitudes Toward Gay and Lesbian Parenting. *Professional Psychology: Research and Practice*, 30(4), 394–401.
- Crawford, I., & Solliday, E. (1996). The Attitudes of Undergraduate College Students Toward Gay Parenting. *Journal of Homosexuality*, 30(4), 63–77.
- Diamond, L., & Butterworth, M. (2008). Questioning gender and sexual identity: Dynamic links over time. *Sex Roles: A Journal of Research*, 59(5-6), 365–376.
- Ellis, S. J., Kitzinger, C., & Wilkinson, S. (2003). Attitudes Towards Lesbians and Gay Men and Support for Lesbian and Gay Human Rights Among Psychology Students. *Journal Of Homosexuality*, 44(1), 121–138.
- Erich, S., Leung, P., & Kindle, P. (2005) A Comparative Analysis of Adoptive Family Functioning with Gay, Lesbian, and Heterosexual Parents and Their Children. *Journal of GLBT Family Studies*, 1(4), 43–60.
- Farr, R., Forssell, S., & Patterson, C. (2010). Parenting and Child Development in Adoptive Families: Does Parental Sexual Orientation Matter? *Applied Developmental Science*, 14(3), 164–178.
- Franke, H., Pokorný, P., Porkertová, M., Velčovská, I., & Procházka, J. (2016). „Homoparentalita a netradiční rodiny“ – výstup z kulatého stolu. In Kolařík, M. (Ed.) *Sborník příspěvků z XIII. národní konference o manželském, partnerském a rodinném poradenství: Partnerství a rodičovství – synergie a konkurence* (online, cit. 10.12.2018). Dostupné na http://www.amrp.cz/uploads/8/0/8/8/80884700/sbornik_konference_amrp_2016.pdf
- Frias-Navarro, D., Monterde-i-Bort, H., Pascual-Soler, M. & Badenes-Ribera, L. (2013). Etiology of Homosexuality and Attitudes Toward Same-Sex Parenting: A Randomized Study. *Journal of Sex Research*, 0(0), 1–11.
- Gartrell, N., Bos, H., & Goldberg, N. (2011). Adolescents of the U.S. National Longitudinal Lesbian Family Study: Sexual Orientation, Sexual Behavior, and Sexual Risk Exposure. *Archives of Sexual Behavior*, 40(6): 1199–1209.
- Gartrell, N., Rodas, C., Deck, A., Peyser, H., & Banks, A. (2006). The USA National Lesbian Family Study: Interviews with Mothers of 10-Year-Olds. *Feminism & Psychology*, 16(2): 175–192

- Gato, J., & Fontaine, A. (2013) Anticipation of the sexual and gender development of children adopted by same-sex couples, *International Journal of Psychology*, 48(3), 244-253.
- Gato, J., & Fontaine, A. (2016). Predicting Portuguese Psychology Students' Attitudes Toward the Psychological Development of Children Adopted by Lesbians and Gay Men. *Journal of Homosexuality*, 63(11), 1464-1480.
- Gato, J., & Fontaine, A. (2017). Predicting Attitudes Toward Lesbian and Gay Parent Families Among Portuguese Students from Helping Professions. *International Journal of Sexual Health*, 29(2), 00-00.
- Gato, J., Freitas, D., & Fontaine, A. (2013). Attitudes Toward Same-Sex Parenting: Exploratory, Confirmatory, and Invariance Analyses of Two Psychometric Scales. *Journal of GLBT Family Studies*, 9(9), 205–229.
- Golombok, S., Mellish, L., Jennings, S., Casey, P., Tasker, F., & Lamb M. (2014). Adoptive gay father families: parent-child relationships and children's psychological adjustment. *Child Development*, 85(2), 456-468.
- Golombok, S., Perry, B., Burston, A., Murray, C., Mooney-Somers, J., Stevens, M., & Golding, J. (2003). Children with lesbian parents: a community study. *Developmental Psychology*, 39(1), 20-33.
- Golombok, S., Spencer, A., & Rutter, M. (1983). Children in lesbian and single parent households: Psychosexual and psychiatric appraisal. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 24, 551–572.
- Golombok, S., & Tasker, F. (1994). Children in lesbian and gay families: Theories and evidence. *Annual Review of Sex Research*, 5, 73-100.
- Golombok, S., & Tasker, F. (1995). Adults raised as children in lesbian families. *American Journal of Orthopsychiatry*, 65(2), 203-215.
- Golombok, S., & Tasker, F. (1996). Do Parents Influence the Sexual Orientation of Their Children? Findings from a Longitudinal Study of Lesbian Families. *Developmental Psychology*, 32(1), 3-11.
- Golombok, S., & Tasker, F. (1998). Young People's Attitude Toward Living in a Lesbian Family: A Longitudinal Study of Children Raised by Post-Divorce Lesbian Mothers. *Journal of Divorce & Remarriage*, 28(1-2), 183-202.
- Golombok, S., Tasker, F., & Murray, C. (1997). Children raised in fatherless families from infancy: family relationships and the socioemotional development of children of lesbian and single heterosexual mothers. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38(7), 783-791.
- Green, R. (1978). Sexual Identity of 37 Children Raised by Homosexual or Transsexual Parents. *The American Journal of Psychiatry*, 135(6), 692-697.

- Green, R., Mandel, J., Hotvedt, M., Gray, J., & Smith, L. (1986). Lesbian Mothers and Their Children: A Comparison With Solo Parent Heterosexual Mothers and Their Children. *Archives of Sexual Behavior*, 15(2), 167-184.
- Hájková, R., & Kolařík, M. (2016). Homoparentalita z pohledu gay-lesbické komunity. In Kolařík, M. (Ed.) *Sborník příspěvků z XIII. národní konference o manželském, partnerském a rodinném poradenství: Partnerství a rodičovství – synergie a konkurence* (online, cit. 10.12.2018). Dostupné na http://www.amrp.cz/uploads/8/0/8/8/808884700/sbornik_konference_amrp_2016.pdf
- Hegarty, P., & Pratto, F. (2001). Sexual Orientation Beliefs. *Journal of Homosexuality*, 41(1), 121-135.
- Herek, G. (1984). Beyond homophobia: A social psychological perspective on attitudes toward lesbians and gay men. *Journal of Homosexuality*, 10(1-2), 1-21.
- Herek, G. (1988) Heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men: Correlates and gender differences. *The Journal of Sex Research*, 25(4), 451-477.
- Herek, G. (1994). Assessing heterosexuals' attitudes towards lesbians and gay men. In B. Greene & G. M. Herek (Eds.), *Psychological perspectives on lesbian and gay issues, Vol 1: Lesbian and gay psychology: theory, research and clinical applications* (206-228). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Herek, G. (2006). Legal recognition of same-sex relationships in the United States: A social science perspective. *American Psychologist*, 61(6), 607-621.
- Hicks, S. (2005). Is Gay Parenting Bad for Kids? Responding to the 'Very Idea of Difference' in Research on Lesbian and Gay Parents. *Sexualities*, 8(2), 153-168.
- Chan, R., Brooks, R., Raboy, B., & Patterson, C. (1998). Division of Labor Among Lesbian and Heterosexual Parents: Associations With Children's Adjustment. *Journal of Family Psychology*, 12(3), 402-419.
- Chan, R., Raboy, B., & Patterson C. (2008). Psychological Adjustment among Children conceived via Donor Insemination by Lesbian and Heterosexual Mothers. *Child Development*, 69(2): 443-457.
- Choi, H., Thul, C., Berenhaut, K., Suerken, C., & Norris, J. (2006). Survey of School Psychologists' Attitudes, Feelings, and Exposure to Gay and Lesbian Parents and Their Children, *Journal of Applied School Psychology*, 22(1), 87-107.
- Kirkpatrick, M., Smith, C., & Roy, R. (1981) Lesbian Mothers and their Children: A Comparative Study. *American Journal of Orthopsychiatry*, 51(3), 545-551.
- Kurdek, L. (1995). Lesbian and Gay Couples. In: D'Augelli, A.R.; Patterson, C. J. (Eds.). *Lesbian, Gay and Bisexual Identities Over the Life Span: Psychological Perspectives*. New York: Oxford University Press.
- Kutálková, P. (2018). *Hlasy dětí z rodin gayů a leseb*. Praha: Koalice za manželství (online, cit. 10.12.2018). Dostupné na https://www.jsmefer.cz/hlasy_deti

- Kutálková, P. (2015). *Duhové rodiny ve stínu státu*. Praha: Prague Pride (online, cit. 10.12.2018). Dostupné na <https://www.praguepride.cz/cs/media-download/publikace/12-duhove-rodiny-ve-stinu-statu/file>
- Kutálková, P. (2017). *Sešíváné rodiny: nový život zevnitř i zvenku* (online, cit. 10.12.2018). Dostupné na https://www.praguepride.cz/wp-content/uploads/2017/06/SESIVANE_RODINY_Kutalkova_Skrivankova_studie.pdf
- Laythe, B., Finkel, D. G., Bringle, R. G., & Kirkpatrick, L. A. (2002). Religious Fundamentalism as a Predictor of Prejudice: A Two-Component Model. *Journal For The Scientific Study Of Religion*, 41(4), 623-635.
- Lingiardi, V., Nardelli, N., Ioverno, S., Falanga, S., Di Chiacchio, C. Tanzilli, A., & Baiocco, R. (2015). Homonegativity in Italy: Cultural Issues, Personality Characteristics, and Demographic Correlates with Negative Attitudes Toward Lesbians and Gay Men. *Sexuality Research and Social Policy*, 13(2), 95–108.
- Massey, S. (2007). Sexism, Heterosexism, and Attributions About Undesirable Behavior in Children of Gay, Lesbian, and Heterosexual Parents, *Journal of GLBT Family Studies*, 3(4), 457-483.
- Massey, S., Merriwether, A., & Garcia, J. (2013). Modern Prejudice and Same-Sex Parenting: Shifting Judgments in Positive and Negative Parenting Situations. *Journal of GLBT Family Studies*, 9(2), 129–151.
- Matochová, J. (2010). *Reflexe posunu výzkumných otázek ve výzkumech homoparentality – přehledová studie*. Bakalářské práce. Brno: Masarykova univerzita.
- McCutcheon, J., & Morrison, M. (2015). The Effect of Parental Gender Roles on Students' Attitudes Toward Lesbian, Gay, and Heterosexual Adoptive Couples. *Adoption Quarterly*, 18(2), 138–167.
- McLeod, A., Crawford, I., & Zechmeister, J. (1999). Heterosexual Undergraduates' Attitudes Toward Gay Fathers and Their Children. *Journal of Psychology & Human Sexuality*, 11(1), 43-62.
- Morrison, M., & Morrison, T. (2002). Development and Validation of a Scale Measuring Modern Prejudice Toward Gay Men and Lesbian Women. *Journal of Homosexuality*, 43(2), 15-37.
- Morse, C., McLaren, S. & McLachlan, A. (2007) The Attitudes of Australian Heterosexuals Toward Same-Sex Parents. *Journal of GLBT Family Studies*, 3(4), 425-455.
- Musilová, R. (2012). *Gay rodičovství v odborných výzkumech*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita.
- Nedbálková, K. (2011). *Matky kuráže: lesbické rodiny v pozdně moderní společnosti*. Praha: Slon.
- Nedbálková, K., & Polášková, E. (2005). Gay a lesbické rodiny. In Heller, D., Procházková, J., Sobotková, I. (Eds.). *Psychologické dny 2004: Svět žen a svět mužů: polarita a vzájemné*

- obohacování: sborník příspěvků z konference Psychologické dny, Olomouc. Olomouc: Univerzita Palackého.*
- Paige, R. (2005). Sexual orientation, parents, & children: Proceedings of the American Psychological Association, Inc. *Minutes of the meeting of the Council of Representatives July 28 and 30, 2004, Honolulu, HI* (online, cit. 10.12.2018). Dostupné na <http://www.apa.org/about/governance/council/policy/parenting.aspx>
- Patterson, C. (1997). Children of lesbian and gay parents. In Ollendick, T. & Prinz, R. (Eds.). *Advances in Clinical Child Psychology, 19*, 235-282. New York: Plenum Press.
- Patterson, C. (2000). Family Relationships of Lesbians and Gay Men. *Journal of Marriage and Family, 62*(4), 1052-1069.
- Patterson, C. (2001). Families of the Lesbian Baby Boom. *Journal of Gay & Lesbian Psychotherapy, 4*(3-4), 91-107.
- Patterson, C., & Chan, R. (1996). Gay fathers and their children. In Cabaj, R. & Stein, T. (Eds.), *Textbook of homosexuality and mental health*, 371-393. Arlington, VA, US: American Psychiatric Association.
- Patterson, C., Hurt, S., & Mason, C. (1998). Families of the lesbian baby boom: children's contact with grandparents and other adults. *American Journal of Orthopsychiatry, 68*(3), 390-399.
- Perrin, E. (2002). *Sexual Orientation in Child and Adolescent Health Care*. New York: Kluwer Academics.
- Plesníková, J. (2018). *Postoje pracovníků v zařízeních ústavní péče k pěstounství lesbických a gay párů*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita.
- Polášková, E. (2009). *Plánovaná lesbická rodina: rozhodovací proces jako klíčový aspekt přechodu k rodičovství*. Dizertační práce. Brno: Masarykova univerzita.
- Popenoe, D. (1993). American Family Decline, 1960–1990: A Review and Appraisal. *Journal of Marriage and the Family, 55*(3), 527–542.
- Ryan, M., & Berkowitz, D. (2009). Constructing Gay and Lesbian Parent Families “Beyond the Closet”. *Qualitative Sociology, 32*(2): 153-172.
- Rye, B., & Meaney, G. (2010a). Self-Defense, Sexism, and Etiological Beliefs: Predictors of Attitudes toward Gay and Lesbian Adoption. *Journal of GLBT Family Studies, 6*(1), 1-24.
- Rye, B., & Meaney, G. (2010b). Measuring homonegativity: A psychometric analysis. *Canadian Journal of Behavioural Science, 42*(3), 158–167.
- Schoephoerster, E., & Aamlid, C. (2016). College Students' Attitudes Toward Same-sex Parenting. *College Student Journal, 50*(1), 102-106.
- Siebert, D., Chonody, J., Siebert, C., & Rutledge, S. (2014). The Importance of Confirmatory Validation: Short Version of the Attitudes Toward Lesbians and Gay Men Scale. *Journal of the Society for Social Work and Research, 5*(2), 189-210.

- Sloane, J., & Robillard, L. (2018). Factors Affecting Heterosexual Attitudes to Same-Sex Marriage in Australia. *Sexuality Research and Social Policy*, 15(3), 290–301.
- Sloboda, Z. (2016). *Dospívání, rodičovství a (homo)sexualita*. Praha: Pasparta.
- Sloboda, Z. Tisková konference k výzkumu Sešivané rodiny, 20. 6. 2017. Ústní sdělení.
- Smith, S., Zanotti, D., Axelton, A., & Saucier, D. (2011) Individuals' Beliefs about the Etiology of Same-Sex Sexual Orientation. *Journal of Homosexuality*, 58(8), 1110-1131.
- Sobotková, I. (2007). *Psychologie rodiny*. Praha: Portál.
- Sokolová, V. (2004). „A co děti?...“: gay a lesbické rodičovství. In Formánková, L., Rytířová, L. (Eds.) *ABC Feminismu*. Brno: Nesehnutí.
- Sokolová, V (2009). Otec, otec a dítě: Gay muži a rodičovství. *Sociologický časopis*, 45(1). 115-145.
- Stacey, J., & Biblarz, T. (2001). (How) Does the Sexual Orientation of Parents Matter? *American Sociological Review*, 66(2), 159-183.
- Stacey, J., & Biblarz, T. (2010). How Does the Gender of Parents Matter? *Journal of Marriage and Family*, 72(1), 3-22.
- Stöber, J. (2001). The Social Desirability Scale-17 (SDS-17): Convergent Validity, Discriminant Validity, and Relationship with Age. *European Journal of Psychological Assessment*, 17(3), 222–232.
- Švab, A. (2007). Do they have a choice?: reproductive preferences among lesbians and gays in Slovenia. In Kuhar, R., Takács, J. (Eds). *Beyond the pink curtain: everyday life of lgbt people in Eastern Europe*. Ljubljana: Peace Institute.
- Tasker, F. (1999). Children in Lesbian-Led Families: A Review. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 4(2), 153-166
- Tasker, F. (2005). Lesbian mothers, gay fathers, and their children: a review. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 26(3): 224-240.
- Tasker, F., & Patterson, Ch. (2007). Research on Gay and Lesbian Parenting. *Journal of GLBT Family Studies*, 3(2-3), 9-34.
- Thorová, K. (2015). *Vývojová psychologie: Proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál.
- Vecho, O., & Schneider, B. (2015). Attitudes envers l'homoparentalité: Une comparaison entre psychologues français et québécois. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 47(1), 102–112.
- Wainright, J., Russell, S., & Patterson, C. (2004). Psychosocial adjustment, school outcomes, and romantic relationships of adolescents with same-sex parents. *Child Development*, 75(6): 1886-98.

- Wardle, L. (1997). The Potential Impact of Homosexual Parenting on Children. *University of Illinois Law Review*, 3, 833–919.
- Webb, S., Chonody, J., & Kavanagh, P. (2017). Attitudes Toward Same-Sex Parenting: An Effect of Gender. *Journal of Homosexuality*, 64(11), 1583-1595.
- Weiss, P. (2012). *Sexuální chování a sexuální postoje obyvatelstva České republiky: výsledky reprezentativních výzkumů*. Praha: Akademie věd České republiky.
- Whitehead, A. (2018). Homosexuality, Religion, and the Family: The Effects of Religion on Americans' Appraisals of the Parenting Abilities of Same-Sex Couples. *Journal of Homosexuality*, 65(1), 42-65.
- Wycisk, J., & Kleka, P. (2014). Future psychologists' attitudes toward lesbians raising children together in the situation of child focused intervention. *Psychiatria Polska*, 48(4), 727-738.

Přílohy

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Podnětový příběh (viněta)

Příloha č.2: Couples Rating Scale a Adoption Vignette Scale

Příloha č. 3: Child Development Outcomes Rating Scale

Příloha č. 4: Attitudes Towards Lesbians and Gay Scale a Modern Homonegativity Scale

Příloha č. 5: Etiologie homosexuality

Příloha č. 6: Social Roles Questionnaire

Příloha č. 7: Social Desirability Scale – 17

Příloha č. 8: Grafy závislých proměnných z dvoufaktorové analýzy rozptylu – interakce sexuální orientace páru a pohlaví adoptovaného dítěte

Příloha č. 1: Podnětový příběh (viněta)

Instrukce: Přečtete si prosím následující příběh a v otázkách zkuste odhadnout, jak vnímáte rodičovské dovednosti páru a možný budoucí vývoj dítěte:

[Jména partnerů] jsou milující se pár a již 12 let spolu žijí a pracují ve větším městě v ČR. Oba jsou vysokoškolsky vzdělaní a jsou úspěšní ve své práci, kterou mají rádi. [Partner č. 1] je 37letý/á bankovní poradce/poradkyně a [Partner č. 2] je 36letý/á majitel(ka) malé místní restaurace. Navíc jsou oba/ě velmi oblíbení/é mezi svými přáteli a sousedy. Vlastní velký dům na kraji města a aktivně se zapojují do sousedského dění. Ani jeden/jedna z nich se nikdy neléčil/a s nějakým duševním onemocněním, neužíval/a nelegální drogy, nikdy neměli/y problémy se zákonem či s penězi.

[Jména partnerů] již odedávna chtěli/y mít děti. Bohužel je ale spolu mít nemohou, takže se nedávno rozhodli/y dítě adoptovat. Myslí si, že jsou dobrými kandidáty/kandidátkami, protože se oba/ě cítí být finančně i emocionálně připravení/é na to, aby z nich byli/y rodiče. Navíc, rodiče [partnerů] jsou nadšení z nápadu, že by z nich byli prarodiče a nabízí jim tolik pomoci a podpory, kolik budou jejich děti a vnoučata potřebovat.

[Jména partnerů] si nedávno oficiálně zažádali/y o zařazení do adopčního programu a následně se seznámili/y s některými dětmi, které by mohli/y adoptovat. Potkali [Jméno dítěte], čtyřletého/čtyřletou chlapce/dívku, který/á je sirotkem a žije v dětském domově. [Jméno dítěte] se stal/a sirotkem přibližně před rokem a půl, má za sebou práci s psychologem, během

níž se se situací smířoval/a. Do momentu úmrtí rodičů vyrůstal/a v harmonické a pečující rodině.

[Jména partnerů] a [Jméno dítěte] se seznámili/y, dobře spolu vycházeli/y a [Jméno dítěte] tvrdí, že by se [Jména partnerů] rád/a žil/a. Poté, co pečlivě zvážili/y všechny důsledky tohoto rozhodnutí, oba/ě cítili/y, že by [Jméno dítěte] mohli/y poskytnout láskyplný domov a formálně si zažádali/y o jeho/její adopci.

Příloha č.2: Couples Rating Scale a Adoption Vignette Scale

Instrukce: Na základě výše uvedeného příběhu označte, do jaké míry souhlasíte s následujícími výroky.

Škála: 1 - rozhodně nesouhlasím, 2 - spíše nesouhlasím, 3 - ani souhlas, ani nesouhlas, 4 - spíše souhlasím, 5 - rozhodně souhlasím, 9 - nevím, nedokážu odpovědět

1. Dítě by mělo být svěřeno do péče tomuto páru (adopce).
2. Dítě adoptované tímto párem bude vychovááno v nebezpečné atmosféře.
3. Pár bude pro dítě zodpovědnými rodiči.
4. Pár je hrozbou pro well-being dítěte.
5. Pár bude zaměstnán svým vlastním vztahem a nebude proto mít čas na dítě.
6. Pár má ty správné kvality, které by mu umožňovaly vychovávat dítě.
7. Pár je nyní schopen dítěti nabídnout emocionálně stabilní prostředí.
8. Pár bude i v budoucnu schopen dítěti nabídnout emocionálně stabilní prostředí.
9. Pár bude pro dítě dobrými rodiči.
10. Dítě adoptované tímto párem bude mít ve svých adoptivních rodičích problematický rolový model.
11. Dítě adoptované tímto párem bude mít problémy s pohlavní identitou.
12. Pár bude pro dítě milujícími rodiči.
13. Dítě adoptované tímto párem vyrostе jako každé jiné dítě a bude mít „normální“ život.
14. U dítěte adoptovaného tímto párem je větší šance, že se v dospělosti stane gayem/lesbou.
15. Pár bude pro dítě kompetentními rodiči.
16. Jakékoliv posmívání, které dítě adoptované tímto párem zažije ve škole kvůli svým rodičům, je součástí dospívání.
17. Pár je schopen dítě naučit dobrým hodnotám a vychovat z něj morálně zodpovědného jedince.
18. Pár bude citlivý k potřebám dítěte.
19. Pár bude mít problém vyjít s penězi.
20. Pár při výchově dítěte dostane dostatečnou podporu od svého okolí (rodiče, přátelé, sousedé ad.).
21. Dítě adoptované tímto párem bude zažívat zmatení ohledně své sexuální orientace.
22. Pár bude pro dítě pečujícími rodiči.
23. Adopce je nejlepší možností pro 4letého sirotka, který je v opatrovnictví státu.

Položky CRS, na které respondenti odpovídali spolu s CDORS:

11. [Jméno dítěte] bude emočně zanedbáván/a.
12. [Jméno dítěte] bude fyzicky ubližováno.
13. [Jméno dítěte] bude sexuálně zneužíván/a.

Příloha č. 3: Child Development Outcomes Rating Scale

Instrukce: Představte si, že [Jméno dítěte] byl/a adoptován/a [Jméno partnerů]. Označte prosím, do jaké míry si myslíte, že je [Jméno dítěte] možný vývoj (uvedený v tvrzeních níže) ovlivněn adopcí [Jméno partnerů] a vyrůstáním v jejich rodině.

Škála: 1 - rozhodně není ovlivněno, 2 - spíše není ovlivněno, 3 - ani je, ani není ovlivněno, 4 - spíše je ovlivněno, 5 - rozhodně je ovlivněno, 9 - nevím, nedokážu odpovědět

1. [Jméno dítěte] bude terčem verbálního či fyzického násilí od svých vrstevníků.
2. [Jméno dítěte] bude mít problémy se svými emocemi.
3. [Jméno dítěte] bude mít problematické chování (výchovné problémy ad.).
4. [Jméno dítěte] bude mít dobré intelektové schopnosti.
5. [Jméno dítěte] bude vykazovat chování, zájmy a charakteristiky opačného pohlaví.
6. [Jméno dítěte] se bude s druhými snadno přátelit.
7. [Jméno dítěte] bude v průběhu svého života terčem diskriminace od dospělých.
8. [Jméno dítěte] bude sexuálně preferovat osoby stejného pohlaví.
9. [Jméno dítěte] bude mít dobré sebepojetí.
10. [Jméno dítěte] bude mít problémy s pohlavní identitou jak v dospívání, tak v dospělosti.

Příloha č. 4: Attitudes Towards Lesbians and Gay Scale a Modern Homonegativity Scale

Instrukce: Přečtete si prosím pečlivě následující tvrzení o sexuální orientaci a označte, jak moc s nimi souhlasíte.

Škála: 1 - rozhodně nesouhlasím, 2 - spíše nesouhlasím, 3 - ani souhlas, ani nesouhlas, 4 - spíše souhlasím, 5 - rozhodně souhlasím, 9 - nevím, nedokážu odpovědět

1. Lesby se nedokážou začlenit do naší společnosti.
2. Jako u jiných živočišných druhů, mužská homosexualita je přirozeným projevem mužské sexuality.
3. Homosexuální chování mezi dvěma ženami je zcela špatné.
4. Mužská homosexualita je jen jiným druhem sexuální orientace, která by neměla být odsuzována.
5. Myslím si, že gay muži jsou odporní.
6. Ženská homosexualita je hřích.
7. Mužská homosexualita je perverze.
8. Ženská homosexualita pro mě sama o sobě není problém.
9. Lesby jsou nemocné.
10. Homosexuální chování mezi dvěma muži je naprosto špatné.

11. Ženská homosexualita je ve společnosti vnímána problematičtěji než jiné sexuální orientace.
12. Gayové a lesby mají všechna práva, která potřebují.
13. Gayové a lesby se ve svém požadavku mít stejná práva stali již příliš konfrontační.
14. Gayové a lesby by měli přestat cpát ostatním lidem pod nos jejich životní styl.
15. Gayové a lesby se soustřeďují na to, v čem se odlišují od heterosexuálů, a ignorují to, v čem jsou stejní.
16. Gayové a lesby, jejichž okolí ví o jejich orientaci, si zaslouží obdiv za svou odvalu.
17. Mnoho gayů a leseb využívá svou sexuální orientaci tak, aby mohli získat speciální práva a privilegia.
18. Gayové a lesby musí dál protestovat za stejná práva.
19. V dnešní ekonomické situaci by ze státních peněz měly být podporovány organizace gayů a leseb.
20. Fakt, že na univerzitách lze vystudovat „gay and lesbian studies“, mi přijde směšný.
21. Gayové a lesby by si měli přestat stěžovat na to, jak s nimi společnost zachází.
22. Oslavy typu „Prague Pride“ jsou směšné, protože předpokládají, že sexuální orientace by měla být pro člověka zdrojem hrdosti.
23. Pokud gayové a lesby chtějí, aby s nimi bylo zacházeno jako s kýmkoliv jiným, tak musí přestat dělat takový povyk kolem své sexuality a kultury.

Příloha č. 5: Etiologie homosexuality

Instrukce: Přečtěte si prosím pečlivě následující tvrzení o původu sexuální orientace a označte, jak moc s nimi souhlasíte

Škála: 1 - rozhodně nesouhlasím, 2 - spíše nesouhlasím, 3 - ani souhlas, ani nesouhlas, 4 - spíše souhlasím, 5 - rozhodně souhlasím, 9 - nevím, nedokážu odpovědět

1. Lidé mohou změnit svoji sexuální orientaci.
2. Homosexualita je přirozená stejně jako heterosexuality.
3. Dítě, které je vychovááno gayi/lesbami, bude s větší pravděpodobností samo gay či lesba
4. Sexuální orientace je dána biologickými faktory jako jsou geny a hormony.
5. Rodiče mají důležitý vliv na sexuální orientaci svých dětí.
6. Homosexuální orientaci nemůže člověk změnit.
7. V mnoha případech je homosexuální orientace naučená či způsobená faktory okolního prostředí.
8. Lidé se jako homosexuálové rodí.

Příloha č. 6: Social Roles Questionnaire

Instrukce: Přečtěte si prosím pečlivě následující tvrzení a označte, jak moc s nimi souhlasíte

Škála: 1 - rozhodně nesouhlasím, 2 - spíše nesouhlasím, 3 - ani souhlas, ani nesouhlas, 4 - spíše souhlasím, 5 - rozhodně souhlasím, 9 - nevím, nedokážu odpovědět

1. Lidé mohou být jak agresivní, tak pečující, nezávisle na svém pohlaví.

2. S lidmi by mělo být zacházeno stejně, nezávisle na jejich pohlaví.
3. Míra svobody, kterou děti dostávají, by měla být dána jejich věkem a zralostí a ne pohlavím.
4. Práce v domácnosti by měly být přidělovány podle pohlaví.
5. Měli bychom přestat přemýšlet o tom, jestli je někdo muž či žena a více se zaměřit na jiné charakteristiky osobnosti.
6. Hlavní zodpovědností otce je finančně zabezpečit své děti.
7. Muži chtějí sex více než ženy.
8. Některé druhy práce nejsou vhodné pro ženy.
9. Matky by měly dělat většinu rozhodnutí o tom, jak jsou děti vychovávány.
10. Matky by měly pracovat pouze, pokud je to nutné.
11. Dívky by měly být více chráněny než chlapci.
12. Jen některé druhy práce jsou vhodné jak pro muže tak pro ženy.
13. Pro mnoho důležitých zaměstnání je lepší si vybrat muže namísto žen.

Příloha č. 7: Social Desirability Scale – 17

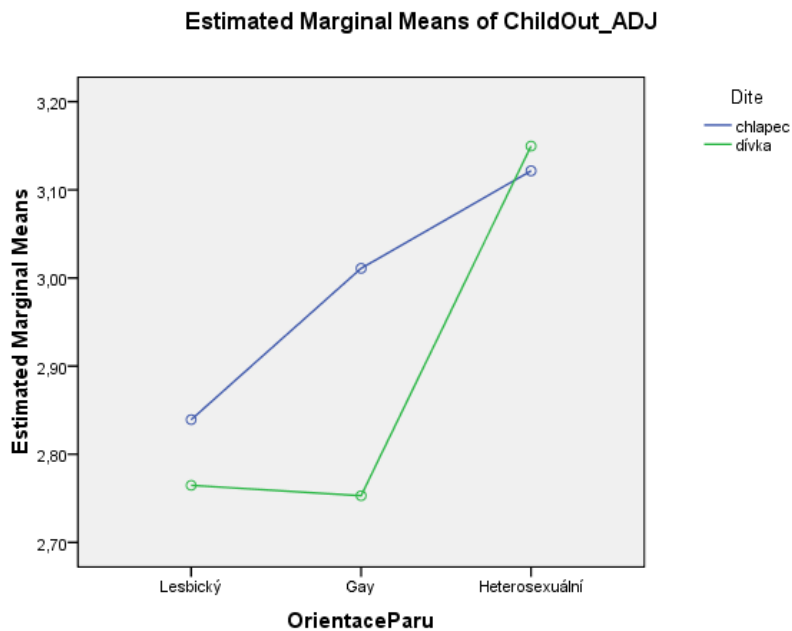
Instrukce: Níže naleznete několik tvrzení. Přečtěte si prosím pečlivě každé tvrzení a rozhodněte se, zdali o vás platí či nikoliv. Pokud ano, zaškrtněte „platí o mně“, pokud ne, zaškrtněte „neplatí o mně“

Škála: 1 - platí o mně, 0 - neplatí o mně

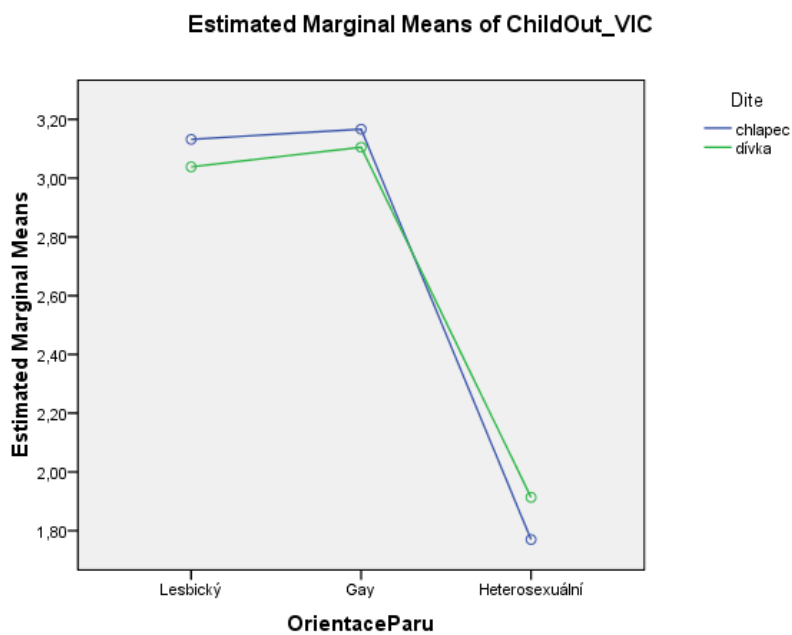
1. Občas odhodím na zem nějaký odpadek.
2. Vždy otevřeně přiznávám své chyby a očekávám potenciální negativní důsledky.
3. V dopravních zácpách jsem vždy slušný a ohleduplný k ostatním.
4. Vždy přijmu názory druhých, i když oni sami nesouhlasí s těmi mími.
5. Občas si na ostatních vybiju svoji špatnou náladu.
6. Stalo se, že jsem už někdy využil jiného člověka pro svůj prospěch.
7. Při rozhovoru vždy pozorně naslouchám a nechávám druhé dokončit jejich věty.
8. Nikdy neváhám pomoci druhému v nouzi.
9. Když něco slíbím, dodržím to, ať se děje cokoli.
10. Občas mluvím o druhých ošklivě za jejich zády.
11. Nikdy bych se nenechal živit někým jiným.
12. Vždy jsem přátelský a zdvořilý k druhým, a to i když jsem ve stresu.
13. Při hádkách vždy zůstávám objektivní a věcný.
14. Alespoň jednou se stalo, že jsem nevrátil něco, co jsem si půjčil.
15. Vždy jím zdravě.
16. Někdy pomáhám druhým jen proto, že od nich očekávám něco na oplátku.

Příloha č. 8: Grafy závislých proměnných z dvoufaktorové analýzy rozptylu – interakce sexuální orientace páru a pohlaví adoptovaného dítěte

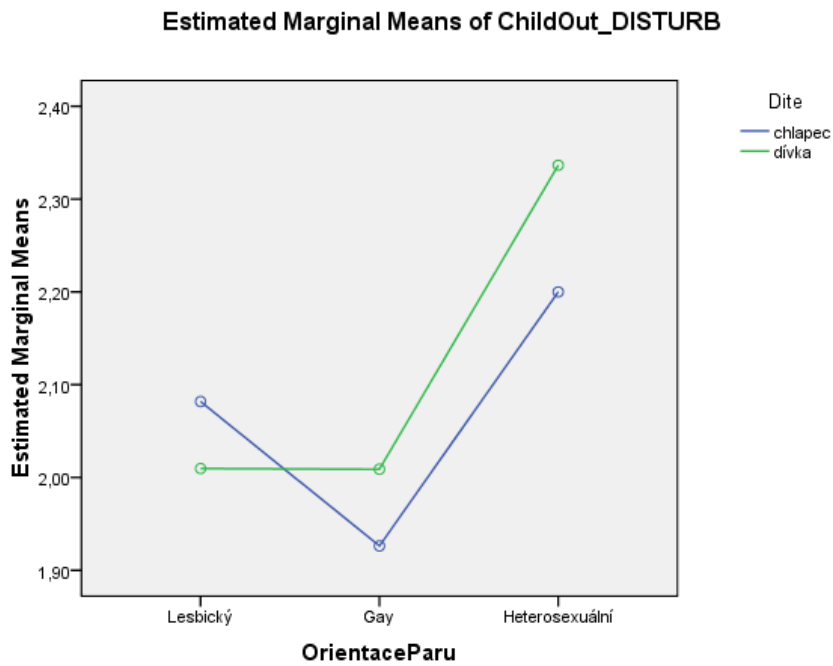
Psychosociální přizpůsobení dítěte

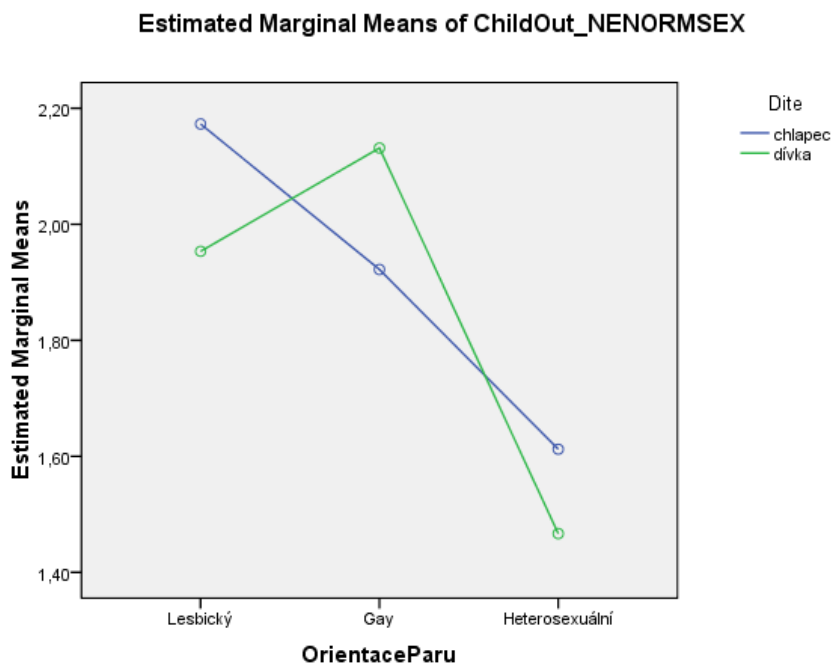
Viktimizace dítěte

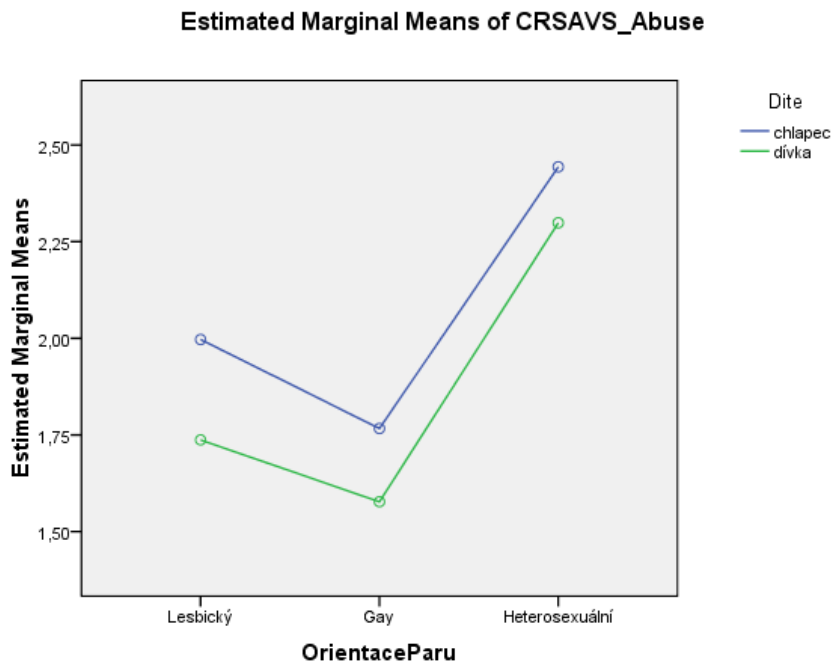
Psychologické obtíže dítěte

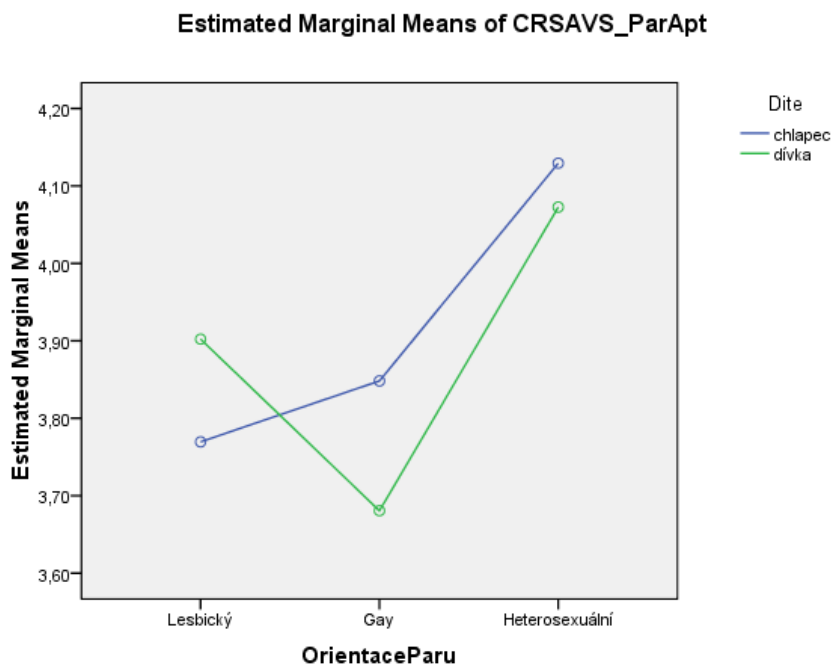
Nenormativní sexualita dítěte

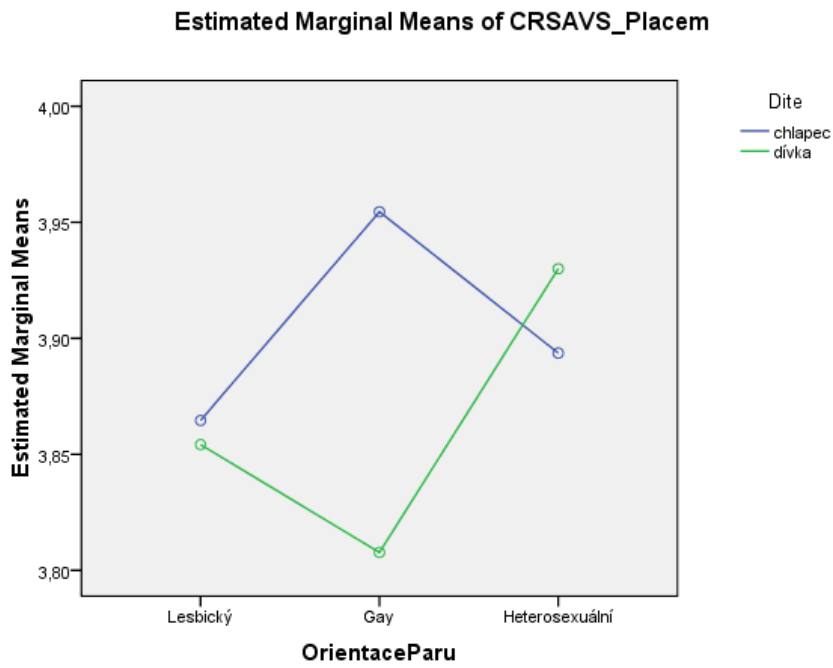
Riziko zneužití dítěte

Rodičovská způsobilost

Umístění dítěte v rodině

Nevhodnost páru

